

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Lucie Jendrejovská

**Vybrané aspekty Compliance management
systému v obchodní společnosti**

Rigorózní práce

Školitel: doc. JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Tematický okruh: Trestní právo hmotné a procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 23. 3. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 360 196 znaků včetně mezer.

.....
Mgr. Lucie Jendrejovská

V Praze dne 23. 3. 2024

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat panu docentovi JUDr. Lukáši Bohuslavovi, Ph.D., pověřenému akademickému pracovníkovi mé rigorózní práce, za vedení této práce, cenné rady a připomínky, především pak za veškerý čas, který mi věnoval. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům za celoživotní podporu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Obecně k trestní odpovědnosti právnických osob v ČR.....	5
1.1 Trestní odpovědnost v souvislostech.....	5
1.1.1 Trestní odpovědnost právnických osob a vývoj tohoto institutu v angloamerickém právním systému.....	6
1.1.2 Trestní odpovědnost právnických osob v zemích kontinentální Evropy	8
1.1.3 Úprava v evropském právu a mezinárodních smlouvách.....	11
1.1.4 Modely trestní odpovědnosti právnických osob.....	12
1.1.5 Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice	15
1.2 Charakteristika ZTOPO a nové zásady trestního práva.....	17
1.2.1 Charakteristika trestní odpovědnosti právnických osob.....	17
1.2.2 Nové zásady trestního práva	19
1.3 Základní pojmy a instituty trestní odpovědnosti právnických osob.....	23
1.3.1 Předmět úpravy ZTOPO.....	24
1.3.2 Definice právnické osoby.....	25
1.3.3 Působnost ZTOPO.....	26
1.3.4 Přiřítelnost trestného činu právnické osobě	32
1.3.5 Účastenství a spolupachatelství.....	47
1.3.6 Další vybraná ustanovení ZTOPO	48
1.3.7 Sankcionování právnických osob.....	50
1.3.8 Podání trestního oznámení právnickou osobou.....	52
1.4 Dílčí závěr.....	54
2. Compliance programy	59
2.1 Kriminalita právnických osob	59
2.2 Compliance z hlediska prevence	61
2.3 Compliance management systém	63
2.4 Zahraniční zdroje pro zavedení compliance programu	65
2.5 Zdroje pro zavedení compliance programu v ČR.....	68
2.6 Doporučené postupy pro tvorbu compliance programu	70
2.7 Tři pilíře compliance programu	78

2.7.1	Nástroje prevence	80
2.7.2	Nástroje detekce	84
2.7.3	Reaktivní (reakční) nástroje	86
2.8	Vyhodnocení compliance programu včetně významné judikatury	89
2.9	Dílčí závěr.....	91
3.	Whistleblowing.....	93
3.1	Zahraniční zdroje	94
3.2	Mezinárodní závazky a doporučení	96
3.3	Tuzemská právní úprava.....	97
3.3.1	Ochrana oznamovatelů před nabytím účinnosti ZOO.....	98
3.3.2	Zákon o ochraně oznamovatelů.....	99
3.3.3	Možnosti implementace VOS	107
3.4	Význam z hlediska compliance a relevantní judikatura	109
4.	Soutěžní compliance	113
4.1	Právní úprava	113
4.2	Důvody pro zavedení soutěžního compliance	115
4.3	Specifika implementace.....	118
4.4	Dílčí závěr.....	120
	Závěr.....	122
	Seznam použitých zkratk.....	127
	Seznam použitých zdrojů	130
	Abstrakt	148
	Abstract	149
	Přílohy	

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob je i po více než deseti letech po nabytí účinnosti ZTOPO tématem stále aktuálním a diskutovaným. Institut trestní odpovědnosti právnických osob je běžný pro angloamerickou právní kulturu, kde je součástí zákonné úpravy již od 19. století. V kontinentálním typu právní kultury se tento fenomén začal prosazovat od 70. let 20. století, kdy jedním z prvních států, který tento institut upravil, bylo Nizozemí.

Ve druhé polovině 20. století v Evropě sílily protispolečenské aktivity právnických osob, které se odrážely v ohrožení hospodářské stability, lidských práv a životního prostředí. Uvedené vedlo k potřebě řešit závažnou trestnou činnost páchanou právnickými osobami, jelikož tato může mít masivnější negativní dopad než kriminalita páchaná jednotlivci. Klíčovými argumenty pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla nemožnost prosazení individuální trestní odpovědnosti, kdy ve složitých korporátních strukturách je často téměř nemožné najít skutečného viníka a pohnat ho k odpovědnosti. Dalším důvodem byla zjevná nedostatečnost mimotrestních prostředků ve chvíli, kdy správně-právní úprava funkci odstrašující, difamační, a tak ani preventivní nemá, jelikož udělované správní sankce jsou pro právnické osoby v porovnání se ziskem z trestné činnosti zanedbatelné.

Musil k problematice uvádí: *„Jestliže jsou právnické osoby reálně způsobilé být nositeli práv a povinností, potom musí být také způsobilé jednat buď konformně, tj. v souladu s příkazem práva, nebo naopak nekonformně, tj. v rozporu s právními povinnostmi.“*¹ Dá se říci, že v řadě zemí EU převládá pragmatismus nad úvahami proti zavedení trestní odpovědnosti, kterými jsou zejména otázka legitimacy odpovědnosti kolektivu za zaviněné protiprávní jednání, porušení zásady *ne bis in idem* a v neposlední řadě pak klasické zásady trestního práva jako prostředku *ultima ratio*.

Česká republika zavedla trestní odpovědnost právnických osob jako jedna z posledních zemí Evropské unie, přičemž za přijetím ZTOPO byla mimo jiné nutnost vyhovět závazkům vyplývajícím z mezinárodních úmluv, které zavedení trestní odpovědnosti právnických osob požadovaly. Cestě k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, která byla poměrně složitá a dlouhá, se věnuji v první kapitole rigorózní práce. Ze současnosti jsou palčivými příklady korporátní kriminality například ekologická havárie na řece Bečvě, kauza Dozimetr a další kauzy spojené především s veřejnými financemi (podvody a korupce při zadávání veřejných zakázek, krácení či neplacení daní, podvodné získávání dotací apod.).

¹ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo*, 2000, č. 7–8, s. 3.

Rigorózní práce je rozdělena do čtyř na sebe navazujících kapitol. První kapitolu jsem uvedla krátkým historickým výkladem vývoje institutu trestní odpovědnosti v angloamerickém právním systému, jelikož tento institut pochází z anglického práva.² Následuje vývoj a úprava postihu protiprávního jednání právnických osob v zemích kontinentální právní kultury, v mezinárodních smlouvách a předpisech Evropské unie. Věnovala jsem se také komparaci teoretických přístupů ke konstrukci odpovědnosti právnických osob v zemích EU až ke zvolenému modelu zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice.

Dále jsem se zaměřila na rozbor stávající právní úpravy spočívající zejména v analýze nových zásad trestního práva a charakteristice přívlasků trestní odpovědnosti právnických osob. Zabývala jsem se základními pojmy zákona, jakými jsou působnost ZTOPO, rozsah kriminalizace, přičitatelnost trestní odpovědnosti právnické osobě a dalšími vybranými instituty včetně sankcionování a okolnostmi způsobujícími zánik trestní odpovědnosti.

Přičitatelnosti trestného činu právnické osobě je věnována samostatná podkapitola 1.3.4 rozdělená na pět částí, ve kterých je postupně věnována pozornost koncepci a podmínkám přičitatelnosti, osobám, jejichž jednání může zakládat trestní odpovědnost právnické osoby, přičitatelnosti trestného činu spáchaného zaměstnancem, osobou neznámou a konečně institutu vyvinění, resp. negativním podmínkám přičitatelnosti trestní odpovědnosti právnické osobě podle § 8 odst. 5 ZTOPO. V závěru první kapitoly je krátce pojednáno o přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce, účinné lítosti a ukládání sankcí, neboť i tato ustanovení mohou mít vazbu na compliance programy, kterým je věnována kapitola druhá.

Ve druhé kapitole jsem rozebrala pojem kriminalita právnických osob a způsoby její kontroly z hlediska teoretického. Následuje analýza pojmů compliance a compliance management systém se zaměřením na jejich podstatu, fungování a roli v možném vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti. Nejdůležitější částí druhé kapitoly jsou konkrétní preventivní, detekční a reakční opatření, která tvoří soubor doporučení pro zavedení compliance programu.

Vedle práce s textem zákona, vědeckou literaturou včetně komentářů a důvodové zprávy jsem v druhé kapitole čerpala také z metodiky NSZ³, která je inspiračním zdrojem pro tvorbu a zlepšování compliance management systémů, jelikož obsahuje pohled státního zastupitelství na právní rámec použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO. Existuje-li stanovisko soudní praxe k problematickým otázkám, snažila jsem se i tyto poznatky v rigorózní práci využít stejně jako

² K tomu srov. BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 22.

³ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>

praktická doporučení aktuálních mezinárodních standardů ISO věnovaných předcházení vzniku trestní odpovědnosti právnických osob. Zaměřila jsem se také na zahraniční zdroje, které obsahují mj. doporučení pro vhodný obsah compliance programu, a to zejména metodiku k britskému Bribery Act 2010, metodiku k americkému FCPA, doporučení OECD či zákon Sarbanes-Oxley Act.

V kapitole třetí se věnuji oznamovatelskému systému (whistleblowing) jako významnému nástroji detekce v souvislosti s transpozicí směrnice o ochraně osob oznamujících porušení práva Unie do českého právního řádu. Aby se nejednalo pouze o efemérní popis de lege lata nově přijatého zákona o ochraně oznamovatelů nebo zdlouhavého procesu transpozice evropské úpravy (směrnice o ochraně osob oznamujících porušení práva Unie), zaměřila jsem se při zpracování této kapitoly na doporučení dobré praxe pro zavádění a fungování oznamovatelských systémů v obchodních společnostech, přičemž jsem čerpala z právní úpravy anglosaských zemí, kde je whistleblowing běžnou součástí protikorupčních programů již od 70. let 20. století. Jedná se zejména o americký FCPA, Sarbanes-Oxley Act, Dodd Frank Act, Sentencing Guidelines, britský UK Bribery Act a Public Interest Disclosure Act z roku 1998. Závazek zavést, udržovat a uplatňovat mechanismus k hlášení porušení nebo hrozícího porušení právních předpisů (whistleblowing) plyne České republice ze závaznosti směrnic EU pro členské státy, proto jsem podkapitolu druhou věnovala mezinárodním závazkům a doporučením, následující podkapitolu pak aktuální tuzemské právní úpravě.

Kapitola čtvrtá je krátkým exkurzem do oblasti soutěžního compliance jako specifické oblasti compliance, jež si klade za cíl eliminovat protiprávní jednání narušující hospodářskou soutěž. Abych příliš nevybočila z rozsahu rigorózní práce dané zvoleným tématem, věnovala jsem se zde pouze krátce trestněprávním důsledkům porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže a specifikům implementace soutěžní compliance v porovnání s obecnými doporučeními kapitoly druhé. I zde bylo využito metodických doporučení ICC, ISO, judikatury Soudního dvora Evropské unie a v neposlední řadě také tuzemských rozhodnutí Ústavního soudu ČR.

Závěr pak shrnuje nejdůležitější dílčí závěry plynoucí z jednotlivých kapitol.

Zvoleným tématem rigorózní práce jsem se začala zabývat v době, kdy problematika související s institutem vyvinění právnické osoby narostla na významu především s novelou ZTOPO provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., který nabyl účinnosti 1. prosince 2016. Tehdy jsem jako podniková právnička musela tento nový institut začít zkoumat nejen z hlediska teoretického, ale zejména s ohledem na praktickou možnost využití nově vloženého § 8 odst. 5 ZTOPO. Pochopení institutu trestní odpovědnosti právnických osob jako druhé (samostatné) větve trestní odpovědnosti v České republice považuji za obzvláště důležité z hlediska správného

nastavení a fungování compliance systému v obchodních společnostech bez ohledu na jejich formu či oblast podnikání.

Cílem mé práce je úvodní analýza vybraných otázek trestní odpovědnosti právnických osob, která je nezbytným předpokladem pro naplnění hlavního cíle této práce, což jsou compliance programy z hlediska jejich významu pro případné vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, respektive § 8 odst. 5 ZTOPO, a zároveň jako nástroje předcházení trestné činnosti. Zaměřila jsem se také na praktická doporučení pro nastavení funkčního compliance programu ve společnosti včetně oznamovatelských systémů a krátce pak na specifika v oblasti soutěžní compliance.

Jelikož výklad některých ustanovení ZTOPO není v právní nauce jednotný, uvádím v práci tyto rozcházející se výklady a současně zmiňuji argumenty, proč se přikláním k určitému výkladu. Zpracovávané téma vyvolává řadu otázek, na které jsem se snažila nalézt odpověď v dílčích závěrech k jednotlivým kapitolám. Na základě analýzy příslušných ustanovení zákona a komparace možných řešení pak k některým problematickým ustanovením navrhuji závěry de lege ferenda. Z hlediska metod, které jsem aplikovala při psaní této práce, se jedná o standardní vědecké metody typu syntézy, analýzy a komparace.

1. Obecně k trestní odpovědnosti právnických osob v ČR

1.1 Trestní odpovědnost v souvislostech

Při zpracování kapitoly jsem postupovala od pojetí koncepce trestní odpovědnosti právnických osob a vývoje tohoto institutu v angloamerickém právním systému (podkapitola 1.1.1) přes kontinentální modely (podkapitoly 1.1.2 až 1.1.3) ke koncepci trestní odpovědnosti právnických osob v České republice (podkapitoly 1.1.4 až 1.1.5), kde zmiňuji okolnosti přijetí právní úpravy, odrážející zejména snahu dostát mezinárodním smlouvám a závazkům. Z hlediska metodologie zde byly použity zejména metoda deskriptivní a metoda dedukce, z hlediska výkladu se jedná o výklad historický, komparativní a též teleologický.

Při tvorbě konceptu kolektivní trestněprávní odpovědnosti v kontinentálním pojetí byla inspirace čerpána v doktrínách zavedených v zemích angloamerického právního systému. Jak uvádí Čep, jsou modely konstrukce trestní odpovědnosti právnických osob „*v mnoha ohledech inspirované modely, které existují v zemích angloamerického právního systému. I tyto se totiž snaží hledat odpověď na stěžejní výhrady stran absence ‚vůle‘ právnické osoby a jejího vlastního jednání, a tak (mimo jiné) konstruovat obdobu zavinění na straně právnické osoby, které není spojeno toliko s konkrétními fyzickými osobami, případně které alespoň reflektuje proces tvorby ‚vůle‘ v rámci právnické osoby a možnosti jejího následného projevu navenek.*“ Dále pak uvádí, že „*... nelze automaticky při konstrukci základů kolektivní trestněprávní odpovědnosti vycházet z jednotlivých doktrín, které se v druhé z uvedených právních oblastí vytvořily. Rozdílů mezi oběma systémy – a to již co se týče pojetí základů trestní odpovědnosti (nejen právnických osob) – je totiž celá řada.*“⁴

Oproti tomu dle Šámala jsou přístupy anglosaského práva k zavinění a jeho koncepce trestní odpovědnosti „*nepřenositelné do systému českého práva jako součásti kontinentálního práva*“.⁵ Uvedený závěr Šámala vyvozuje zejména z přístupu k subjektivní stránce trestného činu, která je v trestním právu České republiky i v okolních státech střední Evropy tradičně založena na zavinění jako vnitřním psychickém vztahu pachatele k určitým skutečnostem zakládajícím trestný čin, přičemž je vybudována na složce vědění a na složce vůle (volní složka zavinění). Z toho je podle něj nutné vycházet i při konstrukci trestní odpovědnosti právnické osoby,

⁴ ČEP, David. *Trestní odpovědnost právnické osoby a člen statutárního orgánu: aneb vyšetřatelnost protiprávního činu člena statutárního orgánu právnické osobě* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020 [cit. 202-12-27]. ISBN 978-80-210-9707-0. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Cep_Trestni_odpovednost_pravnicke_osoby.pdf, s. 148 a násl.

⁵ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169–179.

„neboť jinak bychom nutně museli řešit rozdílně i subjektivní stránku jednotlivých trestných činů, které jsou vymezeny v trestním zákoníku, což by byl mimořádný zásah do obecné koncepce trestného činu.“⁶

Domnívám se, že Čepovo hledání souvislostí, východisek či ještě přiléhavěji vzoru mezi jednotlivými pojetími konstrukce trestného činu právnické osoby nelze a priori považovat za nesprávné. V tomto smyslu uvádí také Bohuslav, že „angloamerický právní systém je v mnoha věcech odlišný od toho kontinentálního, do kterého spadá i Česká republika, i přesto je náhled na vývoj úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v zemích common law zajímavý, poučný a v mnohém užitečný.“⁷

1.1.1 Trestní odpovědnost právnických osob a vývoj tohoto institutu v angloamerickém právním systému

Počátky konstrukce kolektivní trestní odpovědnosti sahají až do starověkého Říma, kde bylo výjimkou ze zásady „societas delinquere non potest“ trestání obcí, které bylo ve své době pokládáno za zcela přirozené. V období novověku pocházejí nejstarší dochované úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob z 16. století z Anglie a Walesu, které jsou tak považovány za kolébkou tohoto institutu v angloamerické právní kultuře. Ty však ještě možnost trestání korporací zásadně odmítají.⁸ Až v roce 1821 se pro možnost trestního postihu právnických osob vyslovil W. Hazlitt⁹, podle nějž jsou právnické osoby mnohem více zkorumpované a zhýralé než jednotlivci, protože mají více síly k páchání nepravostí a jsou méně přístupné morálnímu odsouzení či potrestání. Necítí hanbu, výčitky svědomí, vděčnost ani dobrou vůli.

Významná jsou trestní řízení vedená proti železničním a vodním společnostem během 19. století, kdy soudní praxe ve Velké Británii i ve Spojených státech začala uplatňovat trestní odpovědnost vůči právnickým osobám. V Anglii byla prvním případem, kdy právnická osoba nesla trestní odpovědnost, kauza *Queen v. Birmingham & Gloucester Railway Co.*¹⁰ Další právnickou osobou, která byla sankcionována za neplnění svých povinností, byla železniční

⁶ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169–179.

⁷ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 38.

⁸ K tomu například: PINTO, Amanda a Martin EVANS. *Corporate Criminal Liability*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 17. In: BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 39, nebo také PERKINS, Rollin M. *Criminal Law*. New York: The Foundation Press, 1969.

⁹ HAZLITT, William. *Table Talk*. Oxford: World's Classics, 1901, s. 359. HUBER, Barbara. Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. *Trestní právo*, 2000, č. 9, s. 2.

¹⁰ R. v The Birmingham and Gloucester Railway Company (1842) 3 QB 223.

společnost *R v. Great North of England Railway Co.*¹¹ v roce 1846. V obou uvedených rozhodnutích šlo o delikty veřejnoprávní povahy, u kterých nebyla vyžadována existence prvku *mens rea*, a tedy šlo o případy tzv. *vicarious liability*, kterou lze definovat jako *objektivní odpovědnost zaměstnavatele za svoje zaměstnance*, jinak řečeno *odpovědnost v zastoupení*.

V USA je za první soudem řešený případ považován *People v. Corporation of Albany*, in N. Y. Sup. Ct., 1834, kdy byla soudním rozhodnutím uložena městu Albany sankce za nepročištění povodí řeky Hudson.¹² Za zásadní rozhodnutí pro další právní vývoj v USA je označováno rozhodnutí U. S. Supreme Court z roku 1909 ve věci *New York Central & Hudson River Rail Road Co. versus U. S.*, kdy obžalovaná železniční společnost byla uznána vinnou za poskytování neoprávněných slev, přičemž tento trestný čin spáchali dva vedoucí pracovníci společnosti. Novum zde bylo, že Nejvyšší soud Spojených států amerických vztáhl individuální zavinění jednatelů pracovníka na právnickou osobu.¹³

Trestní odpovědnost v zemích common law je založena na zásadě „*actus non facit reum, nisi mens sit rea*“ (jednání samotné není zavrženíhodné, pokud není zavrženíhodná i mysl) a na existenci dvou prvků trestného činu, a to prvku *actus reus* (voluntary act, tj. vědomé konání nebo opomenutí porušující zákaz) a prvku *mens rea* (guilty mind, tedy subjektivní stav pachatele, který se blíží kontinentálnímu pojetí zavinění). V common law byla zásada *mens rea* (odpovědnost za zavinění), vzniklá původně pro potřeby individuální trestní odpovědnosti, prolomena v současném pojetí trestní odpovědnosti právnické osoby dvěma výjimkami, a to přičitatelností podle *strict liability* nebo *vicarious liability*.

„*Strict liability* znamená v podstatě trestní odpovědnost bez zavinění. Je založena veřejnoprávními normami regulační povahy (*regulatory offences* nebo *public welfare offences*), které ukládají různé povinnosti v oblastech veřejného zájmu, jako je bezpečnost práce, ochrana zdraví, bezpečnost dopravy apod. Adresáty těchto norem jsou jak fyzické, tak právnické osoby. ... Naproti tomu *vicarious liability* je založena na myšlence „zástupné trestní odpovědnosti“. Podle této koncepce právnická osoba ručí za protiprávní jednání svých pracovníků (za cizí zavinění), pokud toto jednání spadá do rámce působnosti právnické osoby. Svými kořeny je tento druh odpovědnosti odvozen od občanskoprávní odpovědnosti za protiprávní jednání, ale cestou

¹¹ *R v. Great North of England Railway Company* (1846) 9 QB 315.

¹² ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 22.

¹³ MUSIL, Jan. Úvod. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018.

speciálního zákonodárství (statutory law) nebo prostřednictvím judikatury (precedents) se z ní vyvinula trestní odpovědnost.“¹⁴

Vedle toho je uplatňován rozšířený *model identifikační odpovědnosti* (označován též jako identifikační doktrína či teorie alter ega), kde je potřeba prvku zavinění. Ten vychází zejména z rozhodnutí Soukromé rady (Privy Council) ve věci Meridian Global Funds Management Asia Ltd. v. Securities Commission, které používá tzv. pravidlo přiřaditelnosti (rule of attribution). Podle tohoto pravidla je vždy otázkou interpretace, které jednání fyzické osoby je třeba s ohledem na znění zákona, jeho obsah a účel považovat přímo za jednání společnosti.¹⁵

Odborná literatura dále uvádí tzv. *hybrid offences*, u kterých je liberace navázána na prokázání faktu, že právnická osoba jednala s péčí řádného hospodáře, tedy že učinila vše proto, aby se vyvarovala spáchání trestného činu, a to i přijetím přiměřených preventivních opatření.¹⁶

Cílem této práce však není podrobná analýza přístupu anglosaského práva k zavinění a konstruování trestní odpovědnosti právnických osob. Proto jsem výše uvedla pouze stručný přehled. V rámci výše uvedeného se lze ztotožnit se závěrem, že v systému common law je trestní odpovědnost již pevně zažitým institutem, ve kterém neexistuje jednotný přístup, neboť jsou zde různé formy objektivní nebo specifické trestní odpovědnosti.¹⁷

1.1.2 Trestní odpovědnost právnických osob v zemích kontinentální Evropy

Koncepce trestní odpovědnosti v České republice jako součást kontinentálního právního modelu je založena na zásadě individuální trestní odpovědnosti, přičemž tato zásada vychází již z římskoprávního principu „societas/universitas delinquere non potest“, tedy že sdružení a spolky (společnost) nemohou jednat protiprávně.

V antickém Římě lze za předchůdce současných právnických osob označit tzv. „universitas“ neboli sdružení, která byla způsobilá nést práva a povinnosti odlišná od práv a povinností svých členů („singuli“). Sdružení byla založena na principu fikce a jednala navenek prostřednictvím orgánů sdružení. Druhým typem uskupení byly spolky „societas“, které však právní osobnost neměly. Rozsah jejich subjektivity byl značně omezen. Právnické osoby byly teoretickou konstrukcí, věcí fiktivní, které samotné neměly ani nemohly mít vlastní vůli, a tedy

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169–179.

¹⁵ Podrobný výklad o přiřítání trestní odpovědnosti právnickým osobám v common law obsahuje publikace: WELLS, Celia. *Corporations and Criminal Responsibility*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 104.

¹⁶ WELLS, Celia. *Corporations and Criminal Responsibility*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 87–89. In: BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 41.

¹⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 173.

nemohly vlastními úkony, které vůli vyžadují, nabývat práv a povinností.¹⁸ Právnícké osoby nebyly způsobilé k právním úkonům, proto jednaly prostřednictvím svých zástupců. Jednání zástupců nebylo přímým jednáním právnické osoby (ve smyslu jednání statutárních orgánů), zástupci právnických osob jednali zásadně vlastním jménem a podle pravidel vztahujících se na zastoupení, přičemž rozsah tohoto oprávnění byl přesně vymezen. Výjimkou ze zásady *societas delinquere non potest*, tedy že vůči těmto entitám nebylo možné uplatnit deliktní odpovědnost, bylo ve starověkém Římě trestání obcí.

V období starověku i středověku je doloženo trestání celých měst, vesnic, cechů apod. za zločiny vzpoury, kacířství, zrady, urážky majestátu, narušení honebního práva apod. a bylo právními teoretiky i praxí té doby, tj. především středověkými panovníky a soudy, pokládáno za zcela přirozené.¹⁹

Po celý středověk je charakteristický značný vliv římskoprávní tradice římskokatolické církve, která se projevila v kanonickém právu. To umožňovalo deliktní postih církevních spolků od lyonského koncilu katolické církve, který se konal roku 1245, kde bylo rozhodnuto o možnosti exkomunikace církevních spolků. Toto rozhodnutí bylo přijato i přes nesouhlas tehdejšího papeže Innocence IV. Papež tvrdil, že trest exkomunikace lze uložit pouze jednotlivci, který spáchal smrtelný hřích. Innocenc IV. sice uznal, že jednání představitelů spolku může být spolku přičteno, ale spolek samotný smrtelný hřích spáchat nemůže.²⁰

V 17. a 18. století dochází v Evropě k zásadnímu obratu v nahlížení na možnost trestání korporací. Dochází k nárůstu moci centralistického absolutistického, resp. policejního státu, a klesá význam korporativních a územních společenství, k jejichž ovládnutí používá silný panovník jiné a efektivnější nástroje, zejména administrativněprávní, kterými mohl nežádoucí a škodlivé jevy v činnosti korporací potlačovat. K novému odmítavému nazírání na problém kolektivní trestní odpovědnosti přispělo také osvícenství se svým silným důrazem na individuální svobodu občanů, s nímž se idea kolektivního trestání neslučovala.²¹

Tento nový přístup však vyvolal enormní nárůst administrativních předpisů a posílení správních orgánů na úkor justičních.²² Objevuje se nový trend v možném postihu právnických osob – správní trestání. Na poli právní nauky trestní odpovědnost právnických osob výslovně odmítl německý profesor J. F. Malblanc v roce 1793. Opíral se přitom o stejné argumenty,

¹⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 175.

¹⁹ K tomu blíže MUSIL, Jan. Úvod. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018.

²⁰ K tomu srov. ŠELLENG, Dalibor. *Právnícká osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 19.

²¹ K tomu blíže MUSIL, Jan. Úvod. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018.

²² MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo*, 2000, č. 7–8, s. 2.

jaké použil papež Inocenc IV. na lyonském koncili v roce 1245. Jeho práce byla přijata téměř všemi experty kontinentálního práva a vycházely z ní i všechny velké trestní kodifikace 19. století (např. Code pénal Napoleon z roku 1803, pruský trestní zákoník z roku 1851, rakouský trestní zákoník z roku 1852 apod.). Odmítnutí zavedení trestní odpovědnosti právnických osob podpořila i Savignyho teorie fikce právnické osoby. Savigny oddělil dosud užívaný pojem „morální osoby“ jako osoby právnické a osoby přirozené (člověk). Zásadním způsobem přispěl k pojetí osoby v právním smyslu, které nemuselo označovat pouze jednotlivce, jako tomu bylo doposud.²³

Myšlenky o možnosti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se pod vlivem hospodářského a sociálního rozvoje znovu objevují na počátku 20. století, a to zejména na poli mezinárodního práva a mezinárodních konferencí. Jako příklad lze uvést II. sjezd Mezinárodní asociace pro trestní právo v Bukurešti roku 1929, kde vystoupil generální zpravodaj kongresu Roux, který myšlenku trestní odpovědnosti právnických osob na mezinárodní úrovni otevřel.²⁴ Stejnou tendenci lze vysledovat i v Londýnské dohodě z roku 1945 o vytvoření mezinárodního vojenského tribunálu pro velké válečné zločince (sankce byly stanoveny proti zločineckým organizacím, které pak byly odsouzeny, jako NSDAP, Gestapo, SS, SD).²⁵

V moderních dějinách dochází od 70 let 20. století k návratu k trestní odpovědnosti právnických osob, a to zejména pod vlivem mezinárodních smluv, rezolucí a doporučení mezinárodních organizací, jakými jsou Organizace spojených národů, Rada Evropy, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj či Evropská unie. V roce 1976 jako první z evropských zemí kontinentální právní kultury zavádí trestní odpovědnost právnických osob Nizozemsko. Následováno je Islandem (1976), Portugalskem (1984) a Švédskem (1986). Dále zavedly trestní odpovědnost právnických osob například Francie (1992), Polsko (2002), Rakousko (2005) nebo Slovensko (2010).²⁶ Důvodová zpráva k ZTOPO uvádí, že Česká republika je posledním státem Evropské unie, který dosud neměl zavedenou trestní odpovědnost právnických osob za činy, jejichž postihování vyžadují právní předpisy Evropských společenství, popřípadě EU.²⁷

²³ BERAN, Karel. *Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba)*. Praha: Leges, 2012, s. 32.

²⁴ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo*, 2000, č. 7–8, s. 2–3. In: BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 71.

²⁵ FENYK, Jaroslav. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami. *Státní zastupitelství*, 2003, č. 2–3, s. 2.

²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 23.

²⁷ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 23.

1.1.3 Úprava v evropském právu a mezinárodních smlouvách

První mezinárodně právní snahy o úpravu deliktní odpovědnosti právnických osob lze v evropské legislativě vysledovat v tzv. protitrustovém právu Evropské unie a v oblasti týkající se finančních zájmů Evropských společenství. Mezi zdroje antitrustové legislativy se řadí ESUO, EHS a EURATOM z roku 1957, které obsahovaly závazná ustanovení o odpovědnosti podniků, dále pak čl. 83 Amsterodamské smlouvy, který stanoví sankce sloužící k zabezpečení dodržování zákazů v oblasti soutěže.²⁸ Maastrichtská smlouva zařadila oblast trestního práva do tzv. třetího pilíře. Pro dosažení zamýšleného cíle je v této oblasti vyžadován kvalifikovaný mezivládní konsensus, což je největší překážkou vytvoření jednotného evropského trestního práva.

Česká legislativní úprava trestní odpovědnosti právnických osob za protiprávní jednání reaguje na požadavky mezinárodních smluv pro Českou republiku závazných a vychází také z právních předpisů Evropských společenství a Evropské unie, jejichž kompletní přehled je uveden v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.²⁹ Z mezinárodních smluv, které zakotvují požadavek na zavedení deliktní odpovědnosti právnických osob před přijetím ZTOPO, jsou za zásadní považovány tyto:

- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, která byla přijata dne 17. 12. 1997 v Paříži. S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky ji ratifikoval dne 20. 12. 1999. Vyhlášena byla pod č. 25/2000 Sb. m. s. Úmluva reaguje na stále se zvyšující počet případů nekalosoutěžního jednání, podplácení při obchodování a investování.³⁰
- Trestněprávní úmluva o korupci schválená Radou Evropy a podepsaná ve Štrasburku dne 27. 1. 1999 a vyhlášená jako sdělení MZV č. 70/2002 Sb. m. s., ve znění sdělení MZV č. 43/2009 Sb. m. s.

²⁸ K tomu srov. HUBER, Barbara. Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. *Trestní právo*, 2000, č. 9, s. 4. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 98 nebo také BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 71.

²⁹ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>.

³⁰ Čl. 2 Úmluvy stanoví, že každá smluvní strana přijme v souladu se svými právními zásadami taková opatření, která budou třeba pro stanovení odpovědnosti právnických osob za podplácení zahraničního veřejného činitele. V případě, že se podle právního řádu smluvní strany trestní odpovědnost nevztahuje na právnické osoby, zajistí taková strana, aby takové právnické osoby podléhaly účinným, přiměřeným a odrazujícím mimotrestním sankcím včetně sankcí finančních za podplácení zahraničních veřejných činitelů (čl. 3 odst. 2). Vlastní ustanovení o sankcích, které by bylo možné uložit právnickým osobám, úmluva neobsahuje. V České republice byl obsah této úmluvy vtělen do trestního zákona novelou č. 99/1999 Sb. v podobě ustanovení § 334 TZ.

- Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu z roku 1999, schválená OSN a vyhlášená jako sdělení MZV č. 18/2006 Sb. m. s.³¹

Po přijetí ZTOPO ratifikovala Česká republika řadu dalších mezinárodních smluv vyžadujících zakotvení deliktní odpovědnosti právnických osob, ze kterých uvádím pouze demonstrativně tyto:

- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (New York, 15. 11. 2000), v ČR platná od 24. 10. 2013.
- Úmluva OSN proti korupci (New York, 31. 10. 2003), v ČR platná od 29. 12. 2013.
- Úmluva o počítačové kriminalitě (Budapešť, 23. listopad 2001), v ČR platná od 1. 12. 2013.
- Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním (Lanzarote, 25. 10. 2007), v ČR platná od 1. 9. 2016 a další.

Závazek ke kriminalizaci určitých závažných forem protispolečenské činnosti a postih právnických osob vyplývající z výše zmíněných mezinárodních smluv a právních předpisů ES/EU neobsahují požadavek zavedení trestněprávních sankcí, nýbrž pouze to, aby byly sankce ukládané právnickým osobám za protiprávní jednání účinné, přiměřené a odrazující („*effective, proportionate and dissuasive*“³²). Prostředky, jakými tak jednotlivé členské státy učiní, jsou pak ponechány na nich. Způsob vyvozování trestní odpovědnosti tak stanoví každý stát podle svého uvážení, možná i proto je evropská legislativa tolik roztříštěná.

Jednotlivým modelům vyvozování trestní odpovědnosti z hlediska teorie a jejich projevu v aplikační praxi zemí EU se budu velmi stručně věnovat v následující podkapitole.

1.1.4 Modely trestní odpovědnosti právnických osob

Koncept trestní odpovědnosti právnických osob vyžaduje přijetí účinných a přiměřeně odstrašujících sankcí, kdy jednotlivé modely postihu právnických osob se liší nejen dle typu právní kultury, ale i v rámci angloamerického právního systému a právních systémů kontinentálního typu, kde se rozeznávají různá pojetí v jednotlivých státech.

V evropských zemích s kontinentálním právním systémem se jedná o tři koncepční modely trestní odpovědnosti právnických osob. Jedná se o model trestněprávní odpovědnosti právnických osob – zde je rozlišována pravá a nepravá deliktní odpovědnost právnických osob a model administrativněprávní odpovědnosti právnických osob. Jakkoliv jsou jednotlivé modely

³¹ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 32–34.

³² Tamtéž, s. 24.

trestní odpovědnosti roztržštěné, lze podle Jelínka jako jednotící zásadu stanovit princip odpovědnosti právnické osoby za jednání právnické osoby, čímž se rozumí povinnost právnické osoby plnit řádně své povinnosti a vykonávat řádně svá oprávnění na straně jedné, porušení této povinnosti, resp. důsledky porušení této povinnosti, na straně druhé a následná reakce společnosti (státu) na toto porušení.³³ Bohuslav nadto zmiňuje model civilněprávní, který však není shledán jako dostatečný při naplnění požadavku na ukládání účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí.³⁴

V případě **koncepte pravé trestní odpovědnosti**, která byla přijata i v České republice, je právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob obsažena buď přímo v trestním zákoníku (Nizozemsko, Portugalsko, Švédsko, Dánsko, Finsko, Norsko, Francie, Estonsko a jiné státy), anebo ve speciálním zákoně (Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Polsko a jiné). V tomto trestněprávním modelu jsou právnické osobě ukládány trestní sankce v trestním řízení. Sankcionovat lze právnickou osobu, i pokud není odsouzena fyzická osoba, protože se jí například nepodaří vypátrat, ale současně je nepochybné, že se protiprávního jednání dopustila fyzická osoba v souvislosti s činností konkrétní právnické osoby, jak plyne z ust. § 8 odst. 3 ZTOPO: „*Trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2.*“

Model nepravé trestní odpovědnosti je založen na individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby, kterou lze výhradně činit trestně odpovědnou. Právnickým osobám jsou pak v tomto modelu ukládány quasitrestní sankce. K jejich uložení bývá též nezbytné, aby byla nejprve vyvozena trestní odpovědnost konkrétní fyzické osoby a prokázání, že právnická osoba participovala na trestní činnosti fyzické osoby. Model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob byl zaveden například ve Španělsku nebo na Slovensku, avšak obě tyto země následně přešly k modelu pravé trestní odpovědnosti. Španělský trestní zákoník v ust. čl. 31 odst. 2 zavedl v případě uložení peněžitého trestu fyzické osobě, která jednala za právnickou osobu (institut jednání za jiného), ručení právnické osoby za peněžitý trest uložený odsouzené fyzické osobě. Právnická osoba je tak solidárně odpovědnou osobou za splnění peněžitého trestu uloženého pachateli – fyzické osobě jednající jménem a na účet právnické osoby. Novelou španělského trestního zákoníku (Código Penal z roku 1995) v roce 2003 byl přidán čl. 129, který umožňoval právnickým osobám uložit zvláštní trestní sankce „akcesorní konsekvence“ v podobě tzv. „přídavných“ či vedlejších důsledků trestného činu. „*Přídavné důsledky v tomto článku jsou*

³³ JELÍNEK, Jirí. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 174.

³⁴ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 79.

určeny k předcházení pokračování v páchaní trestné činnosti a k předcházení jejich působení (výsledkům).“³⁵ V roce 2010 novela španělského trestního zákoníku zavedla pravou trestní odpovědnost právnických osob.³⁶ Právnické osoby jsou trestně odpovědné za trestné činy v případech, ve kterých to stanoví zvláštní část trestního zákoníku. Jedná se o 27 trestných činů a u dalších 6 trestných činů lze uložit výše zmíněné přídatné sankce v rámci trestního řízení proti fyzické osobě, přičemž vina právnické osoby v těchto případech není vyslovena. Novela španělského zákoníku z roku 2010 umožnila právnickým osobám také možnost vyvinění se z trestní odpovědnosti zavedením compliance programu (čl. 31 bis odst. 4 Código Penal).³⁷

Právní úprava nepravé trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku byla inspirací pro první slovenskou úpravu, kdy zákonem č. 224/2010 Z. z., ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon v znení neskorších predpisov, byla s účinností od 1. 9. 2010 do slovenského trestního zákoníku vložena ustanovení umožňující uložit právnické osobě participující na trestné činnosti fyzické osoby ochranná opatření v podobě zabránění peněžité částky a zabránění majetku. Za dobu účinnosti této právní úpravy však nebyla tato opatření slovenskými soudy ani v jediném případě uložena. S účinností od 1. 7. 2016 pak Slovensko opustilo model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob a přiklonilo se k modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob.³⁸

Třetím modelem uplatňovaným v kontinentálním právním okruhu je **administrativněprávní (správně-právní) trestání právnických osob**. S tímto modelem se lze v Evropě setkat například v Německu, Švédsku, Bulharsku či Řecku. Pouze řeckou právní úpravu lze považovat za úplnou administrativní odpovědnost.³⁹ Německý trestní zákoník nezná trestní odpovědnost právnické osoby, administrativněprávní povaha německého modelu plyne ze skutečnosti, že sankce v podobě peněžitých pokut lze uložit právnickým osobám, spolkům bez právní subjektivity a obchodním společnostem na základě úpravy v přestupkovém zákoně.

Závěrem lze tedy konstatovat, že v členských zemích EU je závazek k postihu právnických osob naplněn převážně přijetím modelu pravé trestní odpovědnosti (právníká osoba odpovídá za trestný čin, resp. je považována za pachatele trestného činu spáchaného

³⁵ Čl. 129 odst. 3 Código Penal – španělský trestní zákoník – Ley Oránica 10/1995, ze dne 23. listopadu 1995, Código Penal, dostupný na: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>.

³⁶ Ley Orgánica 5/2010, de 22 de junio, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (Zákon č. 5/2010 ze dne 22 června, kterým se mění zákon č. 10/1995 ze dne 23. listopadu, trestní zákon).

³⁷ K tomu též JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 180.

³⁸ BRUNA, Eduard. Trestní odpovědnost právnických osob – Srovnání Česká republika a Slovenská republika. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2017, roč. 63, č. 2, s. 72.

³⁹ ZÁHORA, Jozef a Ivan ŠIMOVČEK. *Zákon o trestnej odpovednosti právnických osob. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 22.

jednáním fyzické osoby), spíše historicky (Španělsko a Slovensko, Itálie je na pomezí nepravé trestní odpovědnosti a administrativněprávní) pak modelem nepravé trestní odpovědnosti (právnícká osoba sice není považována za pachatele trestného činu, ale je povinna snášet vedlejší sankční důsledky trestného činu stanovené jí zákonem) a ojediněle (ve Spolkové republice Německo) v modelu správně-právní (nepravé trestní) odpovědnosti. „*Společné všem právním úpravám postihu právníckých osob v členských zemích EU je však to, že odpovědnost je uplatňována a sankce ukládány v trestním řízení trestním soudem zpravidla vedeném společně s řízením proti fyzické osobě, jejímž jednáním byl trestný čin spáchán.*“⁴⁰

V ČR byla zvažována varianta správního trestání, avšak taková úprava by byla v rozporu s koncepcemi uplatňovanými v jiných členských státech EU, což by bránilo efektivní vzájemné mezinárodní spolupráci. Další nedostatky poměrně podrobně rozebírá důvodová zpráva k ZTOPO. Odmítnut byl též model soukromoprávních postihů, který mezinárodní smlouvy i právní předpisy ES/EU rovněž připouštějí. Model založený pouze na civilních sankcích žádný z členských států nevyužil, neboť panují pochybnosti o tom, zda by takové sankce byly účinné, přiměřené a odrazující. Další výhradou je skutečnost, že možnosti postihu právníckých osob v rámci soukromého práva jsou velmi omezené a osoba poškozeného musí být k dispozici.⁴¹

Domnívám se, že při zvažování možných forem řešení postihu právníckých osob (pravá trestní odpovědnost, nepravá trestní odpovědnost a postih ve správním řízení) lze zvolené řešení modelu pravé trestní odpovědnosti považovat za pozitivní a účinné, když tato koncepce umožňuje uznat právníckou osobu vinnou i v případě, není-li dovozena odpovědnost konkrétní fyzické osoby, ačkoliv nejsou pochybnosti o tom, že byl protiprávní čin spáchán v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti (§ 8 odst. 3 ZTOPO).

1.1.5 Zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob v České republice

ZTOPO, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2012, představuje významný mezník v oboru trestního práva, a to nejen hmotného, ale i procesního. V roce 2009 byl přijat nový trestní zákoník, který vychází z myšlenky, že trestní odpovědnost může být dána toliko u fyzické osoby, která je příčetná a dovršila stanovený věk. V důvodové zprávě bylo uvedeno, že se zavedením trestní odpovědnosti právníckých osob se nepočítá, na základě dohody ministrů vnitra a spravedlnosti měla být úprava vtělena do některého z předpisů v rámci správního trestání. Tato dohoda měla původ ve vleklém procesu snahy zavést trestní odpovědnost právníckých osob

⁴⁰ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 30.

⁴¹ Tamtéž, s. 27.

již během jeho přípravy. V atmosféře vyostřeného boje proti korupci byl v roce 2010 zpracován návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který byl součástí širšího tzv. protikorupčního balíčku. Tento návrh byl dne 23. 2. 2011 přijat vládou a v březnu 2011 byl odeslán do Poslanecké sněmovny, která jej schválila na zasedání dne 27. 9. 2011.⁴² Přijetím ZTOPO došlo k zakotvení nových zásad trestního práva, které český právní řád doposud neznal. Jedná se o zásadní koncepční změnu, která má odraz také ve specifické charakteristice deliktní odpovědnosti právnických osob. Obojímu se věnuji v samostatné kapitole 1.2 rigorózní práce.

Za dobu své účinnosti byl ZTOPO opakovaně novelizován, dosud dvanáctkrát. Za nejzásadnější je považována dosud jediná koncepční novela ZTOPO provedená zákonem č. 183/2016 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. 12. 2016. Novela obsahuje čtyři hlavní oblasti změn TOPO, přičemž za nejvýznamnější se obecně považují změny týkající se ust. § 7 a nového ust. § 8 odst. 5 ZTOPO. Novela zásadním způsobem změnila koncepci výčtu trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit, když obrátila taxativní výčet trestných činů, které může spáchat právnická osoba, na výčet negativní a „*ve svém důsledku vytvořila generální trestní odpovědnost právnických osob*“.⁴³ Novelou vložené ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO umožňuje právnické osobě zprostit se trestní odpovědnosti, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání trestného činu zabránila. Dále novela vypustila z návěti § 8 ZTOPO alternativní podmínku přičitatelnosti, tj. aby fyzická osoba jednala při páchaní trestné činnosti jménem právnické osoby, a provedla dílčí úpravy v popisu osob dle ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO. Došlo také k novelizaci ustanovení o promlčení.

Model trestní odpovědnosti se stále více přibližuje modelu organizačního selhání⁴⁴, a to zejména přijetím institutů dle § 8 odst. 5 ZTOPO, ale také § 22a ZTOPO (upuštění od zbytku

⁴² Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>.

⁴³ GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 2016, č. 11 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>.

⁴⁴ K tomuto pojmu více např. ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 129 a násl. K přičítání zavinění: „*Přičítáno právnické osobě není z hlediska právní kvalifikace spáchaného trestného činu zavinění konkrétních osob, které se organizačního selhání dopustily, nýbrž zavinění osoby, která trestný čin bezprostředně spáchala. Skutečnost, že je právnické osobě pro účely právní kvalifikace přičítána forma zavinění lidského pachatele, však neznamená, že není na místě zkoumat zavinění též k organizačnímu selhání. Zásada přičítání zavinění bezprostředního pachatele se totiž neuplatní tehdy, kdy příslušné kontrolní mechanismy nebyly zavedeny, a to s cílem umožnit spáchání nedbalostního trestného činu zaměstnancem. V tomto případě by osoby, které měly kontrolní mechanismy zavést, byly dle okolností trestně odpovědné jakožto nepřímí pachatelé ve smyslu § 22 odst. 2 tr. zákoníku. Právní kvalifikace činu právnické osoby by se pak odvíjela od takto úmyslné jednající osob a nikoli od jednání zaměstnance, které bylo kryto nedbalostní formou zavinění (viz § 9 odst. 2 TOPO). Zásadně přitom platí, že postačuje, aby zavinění k organizačnímu selhání bylo toliko nedbalostní. Byl-li trestný čin spáchán i v případě nedbalostního organizačního selhání úmyslně, bude i právnická osoba odpovědná za úmyslný trestný čin.*“

restu v případě organizační nápravy právnické osoby).⁴⁵ Dle Gvozdka je též patrná „jasná snaha zákonodárce zúžit okruh osob, jejichž protiprávní jednání je možné následně přičítat právnické osobě, jednala-li taková osoba za právnickou osobu nebo v jejím zájmu“, což spatřuje v doplnění § 8 odst. 1 písm. a) a b) ZTOPO o podmínku přičitatelnosti jednání právnické osobě, jednala-li „osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby“.⁴⁶

Četná odborná literatura⁴⁷ vztahující se k ZTOPO a jeho novelizacím hodnotí legislativu v této oblasti negativně. Na adresu provedených novelizací jsem nezaznamenala de facto ani jedno celkově pozitivně vyznívající hodnocení. Naopak se zde většina autorů shodla na potřebě novelizace ZTOPO i na důvodech této potřeby, kterými jsou zejména odstranění neurčitých pojmů (např.: „lze spravedlivě požadovat“ nebo „vynaložení veškerého úsilí“, o jejichž výklad se snaží aplikační praxe), dále pak uvedení do souladu s rekodifikovaným soukromým právem a v neposlední řadě terminologické nepřesnosti (např. ukládání trestů namísto „sankcionování“ právnických osob). Provedené novelizace jsou považovány za nekoncepční, nekvalitní a nedostatečně odůvodněné „legislativní přílepy“ namísto promyšlených koncepčních změn, které by ZTOPO v některých ustanoveních, kterými se dále zabývám, jistě zasloužil.

1.2 Charakteristika ZTOPO a nové zásady trestního práva

1.2.1 Charakteristika trestní odpovědnosti právnických osob

Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do tuzemského trestního práva znamenalo zásadní koncepční změnu v podobě prolomení zásady individuální trestní odpovědnosti a zavedení souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby pro případ trestných činů, kterých se může dopustit jak fyzická, tak i právnická osoba (§ 9 odst. 3 ZTOPO): „*Trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 a trestní odpovědností těchto fyzických osob není dotčena trestní odpovědnost právnické osoby. Byl-li trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je osoba právnická, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama.*“

⁴⁵ K tomu též NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 88.

⁴⁶ GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 2016, č. 11 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>.

⁴⁷ K tomu například: NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 88. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 22–23. GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 2016, č. 11 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>. LOGESOVÁ, Jitka. Trestní compliance – prostředek pro vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti. *Státní zastupitelství*, 2018, č. 3, s. 25.

Jelínek k tomu dále uvádí, že zavedení ZTOPO je též významnou změnou pro praktické fungování právnických osob, které jsou s účinností ZTOPO vystaveny hrozbě trestního postihu, přičemž mají možnost se z této odpovědnosti za stanovených podmínek spočívajících v jejich řádném fungování vyvinut. Pro trestné činy, kterých se může dopustit výhradně fyzická osoba, platí i nadále zásada individuální trestní odpovědnosti. Trestní odpovědnost právnických osob je tak druhou větví trestní odpovědnosti, a pokud jde o rozsah kriminalizace jednání právnických osob, po novele provedené zák. č. 183/2016 Sb. větví rovnocennou.⁴⁸

Trestní odpovědnost právnických osob v ČR podle ZTOPO je charakterizována jako **pravá** trestní odpovědnost právnických osob. Rozborem jednotlivých modelů trestní odpovědnosti právnických osob jsem se zabývala v podkapitole 1.1.4. Podstata koncepce přijaté v ČR spočívá v úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v samostatném zákoně (ZTOPO) a trestněprávní sankce jsou právnickým osobám ukládány soudy.

Právní nauka označuje současnou trestní odpovědnost právnických osob za **odpovědnost odvozenou**. Jelikož právnická osoba není útvar s vlastní vůlí ani schopností samostatně jednat ve svém zájmu, je této za splnění právem stanovených podmínek přičteno jednání uskutečněné fyzickými osobami. Trestní odpovědnost právnické osoby je tak odvozena od trestní odpovědnosti osob fyzických ji tvořících, přičemž jde o kombinaci přímého zastoupení podle § 8 odst. 1 ZTOPO a přičitatelnosti podle § 8 odst. 2 ZTOPO. Předpokladem trestní odpovědnosti právnické osoby je skutečnost, že fyzická osoba v zákonem stanoveném postavení nebo vztahem vůči právnické osobě spáchala zaviněně trestný čin, jehož jednotlivé znaky jsou přenášeny z fyzické osoby na osobu právnickou, a to včetně formy zavinění. Nezjištění odpovědné fyzické osoby nevyklučuje odpovědnost osoby právnické podle § 8 odst. 3 ZTOPO.

Konstrukce trestní odpovědnosti právnických osob je dále charakterizována jako **odpovědnost souběžná**, kdy možnost souběžného uplatnění trestní odpovědnosti fyzické osoby a právnické osoby je odvozena z ustanovení § 8 odst. 3 a § 9 odst. 3 ZTOPO. Současně jsou tyto odpovědnosti na sobě **nezávislé**, což plyne z § 9 odst. 3 ZTOPO. V případě souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby podle § 8 odst. 3 ZTOPO se nejedná o porušení zásady dvojího postihu za tentýž skutek (ne bis in idem), jelikož na straně pachatele jsou dva subjekty.

Dále je trestní odpovědnost právnických osob charakterizována jako odpovědnost **subjektivní**. Z důvodové zprávy plyne, že právnická osoba bude odpovídat za trestný čin jen tehdy, jestliže zaviněně nečinila nezbytná opatření k odvrácení nebo odstranění následků uvedených u jednotlivých trestných činů ve zvláštní části trestního zákona anebo takové

⁴⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 154.

následky zaviněně způsobila. „[...] *Od odpovědnosti za výsledek se konstrukce této odpovědnosti odlišuje, neboť jejím předpokladem je jednak naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu, jednak deficit v kontrolní či řídicí rovině právnické osoby, a to buď ve formě zaviněného spáchání trestného činu osobami v řídicím či kontrolním postavení, nebo ve formě zaviněného nedostatečného dohledu, kontroly či organizace.*“⁴⁹

Jak bylo uvedeno výše, je trestní odpovědnost právnické osoby odvozená od jednání fyzické osoby, které naplnilo veškeré znaky trestného činu. Šelleng uvádí, že „*podmínkou takovéto odpovědnosti právnické osoby by mělo být její organizační selhání. [...] Právnická osoba má jakousi zvláštní povinnost konat, tj. vyvarovat se organizačního selhání, a teprve v případě nesplnění takové povinnosti by měla být trestně odpovědná za následek.*“⁵⁰

Otázkám přičitatelnosti jako podmínce trestní odpovědnosti právnické osoby se věnuji níže v samostatné podkapitole 1.3.4.

1.2.2 Nové zásady trestního práva

Přijetím ZTOPO došlo k zásadní koncepční změně v českém trestním právu zejména tím, že přináší dvě nové základní zásady trestního práva a modifikuje použití zásady individuální trestní odpovědnosti osob fyzických. V této části rigorózní práce těmto novým zásadám trestního práva věnuji pozornost.

I. Zásada kolektivní trestní odpovědnosti

Zásada individuální trestní odpovědnosti, tedy odpovědnosti fyzické osoby za její vlastní jednání, byla do 1. ledna 2012 považována za základní zásadu českého trestního práva hmotného.⁵¹ V ustanovení § 9 ZTOPO je ale upravena novinka českého trestního práva, tj. zásada kolektivní trestněprávní odpovědnosti.

Jak uvádějí Bohuslav⁵² nebo také Púry a Šámal⁵³, nelze hovořit přímo o kolektivní trestní odpovědnosti fyzických osob, protože tu ZTOPO nezná, ale je zde zavedena konstrukce přičitatelnosti jednání jedné či více fyzickým osobám, které je trestným činem a které zakládá

⁴⁹ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 31 a s. 43.

⁵⁰ ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 129.

⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 32.

⁵² BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 23.

⁵³ PÚRY, František a Pavel ŠÁMAL. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivních orgánů. *Právník*, 2013, roč. 152, č. 11, s. 1077. S označením kolektivní odpovědnost nesouhlasí Púry a Šámal, podle kterých ani po přijetí ZTOPO „*nezná trestní právo tzv. kolektivní odpovědnost více fyzických osob za trestný čin v tom smyslu, že by bez dalšího byly jeho pachatelem všechny tyto fyzické osoby působící v rámci právnické osoby nebo jejich určitý okruh.*“

trestní odpovědnost právnické osoby. Současně je možné konstatovat, že zákon nezná ani pojem kolektivní zavinění, avšak jednání více fyzických osob může znamenat jednání v rozporu s právními normami takové intenzity, že je trestným činem za splnění podmínek přičitatelnosti (§ 8 odst. 2 ZTOPO).

Také Beran se vůči pojmu kolektivní trestní odpovědnost značně vyhrazuje, když uvádí, že právnickou osobou může být i něco jiného než kolektiv. Současně však ne každý kolektiv lze bez dalšího označit jako právnickou osobu.⁵⁴ Naproti tomu Jelínek tento pojem užívá: „*Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob přinesl právnickým osobám dosud neznámou kolektivní trestní odpovědnost.*“⁵⁵

Ustanovení § 9 ZTOPO definuje pachatele jako „*právnickou osobu, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně*“. ZTOPO tedy zavádí novou, vlastní koncepcí pojmu pachatele, která je nezávislá na obecné trestněprávní úpravě. Ze znaků trestného činu tak, jak jsou rozeznávány v obecném trestním právu, se pro dovození trestněprávní odpovědnosti právnických osob užije pouze objekt (jakožto typový znak trestného činu, resp. znak jeho skutkové podstaty), tj. trestním zákonem chráněný zájem. V ostatních znacích požadovaných pro naplnění trestní odpovědnosti odkazuje ZTOPO dikcí „*způsobem uvedeným v tomto zákoně*“ na vlastní speciální právní úpravu.⁵⁶ V případě trestní odpovědnosti právnických osob, které nemohou ze své podstaty jednat zaviněně, nebude zkoumáno naplnění subjektivní stránky trestného činu ve formě zavinění, ale právnické osobě může být přičteno jednání fyzické osoby či osob, které jednají zaviněně tak, že toto jednání je právě důvodem přičitatelnosti trestného činu podle § 8 ZTOPO.

II. Zásada nezávislé a souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby

Bude-li zjištěno, jaký pachatel – fyzická osoba spáchala trestný čin, umožňuje konstrukce ustanovení § 9 odst. 3 ZTOPO, aby vedle sebe probíhalo řízení jak proti této fyzické osobě, tak proti osobě právnické. ZTOPO počítá také s variantou, že se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednající jménem nebo v zájmu právnické osoby skutečně jednala. Tato okolnost nebrání trestní odpovědnosti právnické osoby (§ 8 odst. 3 cit. zákona). Tímto je v ZTOPO zakotvena zásada nezávislé souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. Při souběžné trestní odpovědnosti právnické osoby a fyzické osoby podle § 9 odst. 3

⁵⁴ GERLOCH, Aleš a Karel BERAN. *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, 2014, s. 70.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 94.

⁵⁶ K tomu také ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 42.

ZTOPO se nejedná o dvojí postih za týž skutek, protože na straně pachatele jsou dva různé subjekty – osoba fyzická a osoba právnická.

Zásada souběžné trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob se uplatní jen v těch případech, ve kterých právnická osoba může být pachatelem trestného činu. U trestných činů, u nichž právnická osoba nemůže být pachatelem trestného činu, platí zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby beze změny.⁵⁷

III. Zásada přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právní nástupce

Zcela novou zásadou trestního práva je zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby. Tato zásada je upravena v § 10 odst. 1 ZTOPO. Podle tohoto ustanovení ZTOPO přechází trestní odpovědnost právnické osoby na všechny její právní nástupce. Cílem této úpravy je snaha zabránit, aby se provinilá právnická osoba vyhnula důsledkům trestní odpovědnosti tím, že se nějakým způsobem transformuje. Do přijetí ZTOPO trestní právo neznalo trestněprávní odpovědnost právního nástupce pachatele trestného činu, jelikož ve vztahu k fyzickým osobám platí, že po smrti pachatele trestného činu dochází k zániku trestní odpovědnosti.

Právní úprava ustanovení § 10 odst. 1 ZTOPO je problematická a vyvolává řadu otázek. Důvodová zpráva ZTOPO, podle které „*inspirace byla čerpána z rakouské právní úpravy, kdy ustanovení § 10 rakouského spolkového zákona o odpovědnosti sdružení za trestné činy z roku 2005 (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz) upravuje tuto otázku tím způsobem, že účinky spojené s trestní odpovědností právnické osoby nastávají vůči jejímu právnímu nástupci bez dalšího k okamžiku vzniku právního nástupnictví. Proto po vzoru této úpravy bylo převzato ustanovení o právním nástupnictví právnické osoby [...]*“⁵⁸ Jedná se tedy o univerzální právní nástupnictví, když trestní odpovědnost přechází ex lege na všechny právní nástupce právnické osoby.⁵⁹

Zde je otázkou, zda právní nástupnictví ve smyslu § 10 odst. 1 je možné vztáhnout vedle všech případů univerzální sukcese i na všechny případy singulární sukcese. Shodně s autory komentáře⁶⁰ se domnívám, že nikoli, neboť takový výklad by vedl ke zcela nelogickým až absurdním závěrům. Dogmatické uplatnění univerzální sukcese by znamenalo vyloučení

⁵⁷ K tomu srov. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 94.

⁵⁸ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 44.

⁵⁹ Ústavní soud ČR ve svém usnesení ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. II. ÚS 840/14, dospěl k závěru, že současný režim zákona lze za určitých okolností vztáhnout též na případy singulární sukcese.

⁶⁰ DĚDIČ, Jan. § 10 [Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 281.

trestní odpovědnosti právního nástupce, na kterého přešla drtivá většina práv a povinností včetně těch, v souvislosti s jejichž plněním byl trestný čin spáchán, zatímco originárně trestně odpovědná právnická osoba by již disponovala pouze velmi omezeným nebo žádným majetkem. Naopak při striktní aplikaci singulárního nástupnictví by mohlo k přechodu stačit nabytí jakékoli věci od trestně odpovědné právnické osoby.

Jistě by bylo vhodné upravit rozsah nástupnictví přímo v zákoně, jak navrhuje například Jelínek.⁶¹ Stejně tak lze souhlasit se závěrem, že by bylo vhodné zaměřit se na vztah trestně odpovědné právnické osoby a jejího právního nástupce a méně zohledňovat, zda dochází k singulární nebo k univerzální sukcesi.⁶²

V konkrétním případě může být také obtížné určit, kdy a na koho přešla případná trestní odpovědnost právnické osoby. Jiným způsobem dochází k právnímu nástupnictví u obchodních společností, jiným způsobem u církví a náboženských společností a opět jiným způsobem u politických stran či hnutí. Trestní odpovědnost přechází na nástupnickou právnickou osobu nebo osoby dnem zápisu přeměny do obchodního rejstříku nebo jiného zákonem určeného rejstříku, pokud není zákonem určeno jinak.

Podle Dědiče dojde k přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby za její trestný čin vymezený v § 7 na všechny její právní nástupce vždy, pokud jsou naplněny zákonné podmínky § 10 odst. 1, tedy pokud došlo k právnímu nástupnictví, a to bez ohledu na to, zda v okamžiku vzniku právního nástupnictví právnické osoby nebo právnických osob byly vůbec zahájeny úkony trestního řízení. „[...] Trestní stíhání je tedy zásadně možno vést vůči všem právním nástupcům zaniklé právnické osoby, a to bez ohledu na to, zda na ně přešly užitky, výnosy a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, pro nějž se trestní stíhání vede. Případné tvrdosti této právní úpravy bude třeba odstranit na základě použití zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 TrZ.“⁶³

Nezतोžňuji se však s dalším jeho výkladem, podle kterého „by neměla být trestní odpovědnost vyvozována např. proti odštěpené právnické osobě nebo právnické osobě, na niž byla převedena jen menší část podniku původní osoby [...]“⁶⁴ Podle mého názoru by takový přístup byl velmi snadno zneužitelný.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 5, s. 23. In: ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 140.

⁶² ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 142.

⁶³ DĚDIČ, Jan. § 10 [Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 279–280.

⁶⁴ Tamtéž, s. 280.

Zbývá dodat, že k přechodu trestní odpovědnosti dochází objektivně, tedy bez ohledu na skutečnost, zda právnická osoba jako právní nástupce věděla nebo mohla vědět, že původní právnická osoba se dopustila trestného činu, čímž se zjednodušuje důkazní řízení.

1.3 Základní pojmy a instituty trestní odpovědnosti právnických osob

V této části rigorózní práce se věnuji aktuálně platnému ZTOPO z pohledu vybraných institutů. Zabývám se základy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, a proto analyzuji ustanovení § 1 až § 15 ZTOPO. Ambicí této kapitoly není popis všech ustanovení, jelikož zákon byl již opakovaně poměrně detailně popsán ve vydaných komentářích k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.⁶⁵

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se skládá z 6 částí a celkem 47 paragrafů:

- 1) obecná ustanovení,
- 2) základy trestní odpovědnosti právnických osob,
- 3) tresty a ochranná opatření,
- 4) zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám,
- 5) zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních,
- 6) účinnost.

Účel zákona není v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim výslovně upraven, avšak lze ho vyčíst z důvodové zprávy, která uvádí, že „*právnické osoby (obchodní společnosti, družstva, spolky, podniky atd.) vystupují velmi často jako instituce, prostřednictvím nichž je stále častěji páchána velmi závažná trestná činnost, neboť rozvoj složité struktury společnosti a její ekonomiky poskytují mnohem více příležitostí než v minulosti k páchání společensky škodlivé, svou povahou čistě kriminální činnosti. Postih fyzických osob jednajících za právnické osoby se v této situaci ukazuje jako nedostatečně účinný, neboť se buď vůbec ve složité struktuře právnických osob (často nadnárodního charakteru) nedaří zjistit individuálně odpovědnou osobu, a pokud se to i podaří, naráží uplatnění její trestní odpovědnosti na důkazní obtíže.*

⁶⁵ Jedná se o komentáře kolektivů autorů:

- FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.
- FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem*. Praha: Linde, 2012.
- JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018.

... *Trestním postihem právnických osob se tak sleduje účinnější ochrana společenských zájmů, neboť hrozba a výkon trestních sankcí, které mohou být zpravidla podstatně přísnější než u fyzických osob, mohou náležitě ovlivnit chování právnické osoby v daném společenském a ekonomickém prostředí, když v případě odsouzení postihují právnickou osobu v jejím samotném ekonomickém základu, a navíc působí i svým společensky odsuzujícím dopadem na pověst právnické osoby v očích veřejnosti, čímž se vytváří atmosféra nepříznivá pro další páchání trestných činů.*⁶⁶

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je součástí tzv. veřejného práva, jeho normy mají zavazující povahu (*ius cogens*). Jedná se o normu, která je pramenem a součástí trestního práva hmotného i procesního v České republice.

1.3.1 Předmět úpravy ZTOPO

Předmětem úpravy ZTOPO jsou dle ustanovení § 1 odst. 1 ZTOPO podmínky trestní odpovědnosti právnických osob (tedy věcná působnost), tresty a ochranná opatření, které lze právnickým osobám uložit, a řízení proti právnickým osobám.

ZTOPO má stejně jako zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, **povahu vedlejšího trestního zákona**. ZTOPO neobsahuje komplexní právní úpravu trestního práva hmotného a procesního, a je tak ve vztahu speciality k trestnímu zákoníku, trestnímu řádu a k zákonu o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (zákon č. 104/2013 Sb.), jejichž ustanovení se subsidiárně užití pro otázky ve vedlejším zákoně neupravené. Této subsidiaritě odpovídá znění ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO: „*Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právnické osobě trestní řád a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních přiměřeně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, není-li to z povahy věci vyloučeno.*“

Při aplikaci ZTOPO mohou tedy nastat tyto situace:

- a) úprava institutu, problematiky nebo postupu je v ZTOPO komplexní a úplná, použije se tedy ZTOPO (např. úprava rozsahu kriminalizace v ustanovení § 7 ZTOPO, druhy trestů jsou komplexně upraveny v § 15) nebo použití subsidiárních, obecných předpisů je z povahy věci vyloučeno (§ 334a až 334h TrŘ – výkon trestu domácího vězení, § 25 TrZ – ustanovení o věku, § 83b TrŘ – příkaz k osobní prohlídce),
- b) úprava institutu, problematiky nebo postupu je v ZTOPO částečná nebo dílčí, proto se použije především úprava speciálního zákona doplněná navazující obecnou úpravou

⁶⁶ DĚDIČ, Jan. § 1 [Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 23–24.

v trestním zákoníku nebo/a v trestním řádu, není-li to z povahy věci vyloučeno (např. úprava zajišťovacích opatření),

- c) ZTOPO neobsahuje žádnou úpravu určitého institutu, problematiky nebo postupu, a proto se užije obecná úprava (např. dokazování, způsob rozhodování, usnesení, stížnost a řízení o ní, právní moc a vykonatelnost rozhodnutí).

1.3.2 Definice právnické osoby

Jak ze samotného názvu zákona, tak i § 1 ZTOPO je zřejmé, že trestní odpovědnost podle tohoto zákona dopadá toliko na právnické osoby, tedy osoby mající právní subjektivitu. Stejný závěr plyne i z důvodové zprávy. „*Shoda existuje v tom, že nikoli všechny druhy právnických osob by měly podléhat trestní odpovědnosti. V úvahu přicházejí zejména právnické osoby mající povahu korporací (sdružení fyzických nebo právnických osob), tedy ty, které mají personální substrát, ať už jde o právnické osoby soukromého nebo veřejného práva. Trestní odpovědnost a s tím spojený postih lze uplatňovat i vůči právnickým osobám v likvidaci. Nepředpokládá se však trestní odpovědnost kolektivních subjektů, které nemají právní subjektivitu – tzv. faktických sdružení osob nebo společenství ve fázi formování (existuje např. v Nizozemí), neboť by to vytvářelo interpretační potíže a nebylo by to účinné. Výslovně by však měly být vyňaty stát a jednotky územní samosprávy při výkonu veřejné moci (obce, vyšší samosprávné územní celky – kraje) – tento požadavek vyplývá z definic pojmu „právnická osoba“ obsažených v mezinárodních smlouvách a právních předpisech ES/EU (právnická osoba je definována jako „jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací“).*“⁶⁷

ZTOPO tedy pojem právnické osoby nedefinuje a ponechává tuto definici na právních předpisech soukromého práva. Pojem právnické osoby je upraven § 20 občanského zákoníku, který stanoví, že „*Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná.*“. Madar pak ve Slovníku českého práva uvádí, že „*právnická osoba je formou právní osobnosti (subjektivity), které se přiznává samostatná způsobilost být nositelem subjektivních práv a povinností*“.⁶⁸ Občanský zákoník provádí základní kategorizaci právnických osob soukromého práva. Podle ustanovení § 210 občanského zákoníku

⁶⁷ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 30.

⁶⁸ MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 1115. In: BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 17.

je právnickou osobou korporace, která je definována jako společenství osob. Podle ustanovení § 303 občanského zákoníku je právnickou osobou též fundace, kterou definuje jako majetek vyčleněný k určitému účelu. A konečně podle § 402 občanského zákoníku je právnickou osobou také ústav, který je ustaven „za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky“. Právní subjektivitu nemá společnost ve smyslu § 2716 a násl. občanského zákoníku, tichá společnost ve smyslu § 2747 a násl. občanského zákoníku ani svěrenský fond ve smyslu § 1448 a násl. občanského zákoníku, a tedy na ně právní úprava ZTOPO nedopadá. Právními osobami ve smyslu § 8 odst. 1 jsou jak právnické osoby soukromého práva, tak právnické osoby veřejného práva (svazky obcí, státní fondy nebo příspěvkové organizace, profesní komory) s výjimkou uvedenou v § 6.⁶⁹

Trestněprávní regulace dopadá také na obchodní korporace, tedy obchodní společnosti a družstva, jejichž právní úprava je v ZOK. Jedná se o osobní společnosti, které představují veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a kapitálová společnost, mezi něž patří společnost s ručením omezeným a akciová společnost. ZOK upravuje dále družstva, včetně družstev bytových a sociálních. Družstva jsou též spořitelní a úvěrová družstva upravená zákonem č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících. Ustanovení § 1 odst. 4 ZOK definuje typy právnických osob, jež se primárně řídí předpisy práva Evropské unie a dále příslušnými vnitrostátními předpisy.

Právní úprava ZTOPO dopadá i na zahraniční právnické osoby, které spáchají trestný čin na území České republiky za podmínky stanovené § 2 odst. 1 ZTOPO. Okruh trestněprávně odpovědných osob je velmi široký, což je nutné zohlednit při vytváření compliance programů. Nejde však o výčet taxativní, a proto s ohledem na mezinárodní právo (zásada suverenity) nelze na základě ZTOPO trestně stíhat cizí stát nebo mezinárodní organizace.

1.3.3 Působnost ZTOPO

Působností je označován okruh společenských vztahů, na které se právní předpis vztahuje, a podmínky, za nichž se tento právní předpis uplatní.⁷⁰ Zákon přitom obvykle vymezuje několik kritérií, podle kterých je možné rozlišit působnost místní (§ 2 až § 5 ZTOPO), osobní (§ 6 ZTOPO), věcnou (§ 7 ZTOPO) a časovou (§ 2 až § 3 TZ). ZTOPO upravuje pouze tři ze čtyř druhů působnosti, přičemž v ZTOPO absentuje výslovná úprava působnosti časové.

⁶⁹ DĚDIČ, Jan. § 1 [Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 33–34.

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 55.

Z konstrukce subsidiarity TZ zakotvené v ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO však vyplývá, že úprava časové působnosti ZTOPO se bude řídit úpravou časové působnosti v TZ.

I. Místní působnost

Ustanovení § 2 až § 5 ZTOPO upravuje místní působnost zákona, která vychází ze zásady teritoriality, tedy v případech, kdy trestný čin byl spáchán na území České republiky právnickou osobou, která má sídlo v České republice (dle ustanovení § 136 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku) nebo má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku (např. odštěpný závod nebo jinou organizační složku, pokud o ní jiný právní předpis stanoví, že se zapíše do obchodního rejstříku), anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo má zde svůj majetek (např. zahraniční právnická osoba dopouštějící se trestného jednání v cizině, kdy následek nastal v České republice, přičemž taková osoba disponuje majetkem v České republice).

Působnost ZTOPO tak dopadá jak na právnické osoby, které mají v České republice sídlo, tak na zahraniční právní osoby, které mají ve vztahu k České republice alespoň jeden ze tří spojovacích prvků – podnik či organizační složku, výkon činnosti v České republice či majetek v České republice. Bohuslav k tomuto uvádí, že místní působnost ZTOPO je vymezena velmi široce a dopadne též na zahraniční právnickou osobu působící v České republice. Ustanovení § 2 odst. 2 pak doplňuje, že postačí pouze jednání či následek trestného činu v České republice. Z výše uvedeného je zřejmé, že i tzv. distanční delikty, kdy jednání bylo spácháno v cizině, ale následek nastal v České republice, podléhají trestní odpovědnosti právnických osob.

Jako nejširší svým dosahem je pak hodnocena zásada univerzality vyjádřená v § 4 odst. 2 ZTOPO, podle kterého se trestnost činu posuzuje dle českého zákona i v případě, že byl čin spáchán v cizině, cizozemskou právnickou osobou, pokud byl čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která má na území ČR své sídlo.⁷¹

Ustanovení § 3 ZTOPO dále stanoví, že podle českého zákona se „*posuzuje také trestnost činu, pokud jej v cizině spáchala právnická osoba mající sídlo v České republice*“. Oproti zásadě teritoriality jsou tedy podmínky uplatnění trestní odpovědnosti podle českého práva restriktivnější, neboť se vztahují pouze na právnickou osobu se sídlem v ČR, a nikoli již na právnické osoby mající na území České republiky umístěn podnik, organizační složku nebo majetek, případně zde vykonávající svoji činnost. V tomto ustanovení je vyjádřena aktivní zásada personality (princip nacionální).

⁷¹ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 92–93.

Celkově lze právní konstrukci místní působnosti v ZTOPO hodnotit jako ne zcela legislativně vhodně řešenou. Jak uvádí Šelleng, odkazy na trestní zákoník a nadbytečná úprava distančních deliktů „vypovídají spíše o tom, že původní snahou bylo zřejmě vytvořit komplexní na trestním zákoníku nezávislou právní úpravu místní působnosti. Tato snaha ale zůstala kdesi v půli cesty, neboť za užití obecného odkazovacího ust. § 1 odst. 2 ZTOPO je v otázkách týkajících se zásady registrace a účinků rozsudku cizího státu nutné vycházet z úpravy obsažené v trestním zákoníku (§ 5, resp. 11 tr. zákoníku), ačkoli ohledně ust. § 11 tr. zákoníku je vůbec možné vést debatu ohledně vhodnosti jeho začlenění do hmotněprávní úpravy.“⁷²

II. Osobní působnost

V ustanovení § 6 ZTOPO jsou negativně vyjmenovány subjekty, které nespádají do působnosti zákona. Trestně odpovědné dle ZTOPO tak nejsou Česká republika a územně samosprávné celky. Tyto subjekty jsou vyloučeny z trestní odpovědnosti zcela a od počátku (hmotněprávní exempce, tzv. indemnita neboli beztrestnost)⁷³. Exempce České republiky z působnosti ZTOPO vede k exempci organizačních složek státu, jelikož stát by trestal sám sebe. „Pokud bude u organizační složky státu zjištěno jednání podléhající trestní odpovědnosti, půjde o trestní odpovědnost fyzické osoby, ať už půjde konkrétně o osobu oprávněnou jednat jménem státu (§ 7 zákona č. 219/2000 Sb.), nebo jinou osobu zařazenou v organizační složce státu k výkonu práce.“⁷⁴ Exempce se bude týkat i organizačních složek, které nejsou právními osobami a které byly zřízeny územně samosprávnými celky (např. obecní policie).

Ve vztahu k exempci územních samosprávných celků z působnosti zákona je třeba zdůraznit, že takovéto vynětí se týká pouze situací, kdy tyto veřejnoprávní korporace vykonávají veřejnou moc. Judikatura k § 6 odst. 1 písm. b) ZTOPO uvádí, že „je vyloučena trestní odpovědnost územních samosprávných celků při výkonu veřejné moci. Obec jako samosprávný celek při výkonu veřejné moci tedy není trestně odpovědná. Tím ale není vyloučeno, aby obec byla považována za právnickou osobu, vůči které může směřovat poskytnutí, nabídka nebo slib úplatku.“⁷⁵

Zákonodárcem použitý termín „při výkonu veřejné moci“ obsažený v § 6 odst. 1 písm. b) ZTOPO není definován ani v ZTOPO, ani v důvodové zprávě. Bohuslav k tomuto uvádí, že „otázky, které spadají do přenesené působnosti, za tyto obce ani kraje trestně odpovědné být

⁷² ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 84.

⁷³ Teorie rozlišuje exempci hmotněprávní (osoba se trestného činu dopustit nemůže) a exempci procesní (osoba se trestného činu dopustit může, ale její stíhatelnost je vyloučena).

⁷⁴ Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>, s. 40.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016.

nemohou. Pokud jde ale o otázky, jež spadají do působnosti samostatné, za tyto nebudou odpovědné tehdy, bude-li se jednat o výkon veřejné moci. Typickým příkladem takového výkonu veřejné moci je výkon činnosti městské policie. Ve všech ostatních záležitostech výkonu samostatné působnosti, tj. zejména veřejné zakázky, uzavírání smluv, obce, kraje i hlavní město Praha trestně odpovědné budou.“⁷⁶

Ustanovení § 6 odst. 2 ZTOPO stanoví, že majetková účast právnických osob uvedených v § 6 odst. 1 ZTOPO na právnické osobě nevyklučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby podle ZTOPO. Pokud se tedy obec, město, kraj či stát majetkově účastní na právnické osobě, nemá to žádný dopad na trestní odpovědnost takové právnické osoby. Problém s majetkovou účastí nastává, když je majetková účast státu či územního samosprávného celku stoprocentní (právnickou osobou je státní podnik nebo akciová společnost se stoprocentní státní účastí vykonávající například činnost ve veřejném zájmu). V takovém případě vyvstane otázka, jakou sankci lze takové právnické osobě vůbec uložit. V případě uložení peněžitého trestu by stát prostřednictvím soudu potrestal státem vlastněnou právnickou osobu a zároveň by sám zaplatil peněžité trest státními penězi, přičemž tyto peníze by byly odvedeny do státního rozpočtu. V takovém případě by tedy stát ve svém důsledku trestal sám sebe.⁷⁷ Domnívám se, že na tuto otázku zákonodárce zřejmě nemyslel. Bylo by vhodné vymezit zde osobní působnost ZTOPO specifickěji.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny před zahájením trestního stíhání zvážit, zda lze právnickou osobu v konkrétním případě stíhat. Vyloučení odpovědnosti právnických osob v § 6 vychází z definice trestně odpovědné právnické osoby obsažené v mezinárodních dokumentech (ES/EU), které právnickou osobu shodně definují jako „*jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací*“.⁷⁸ Závěrem jen doplňuji, že vzhledem k principu svrchovanosti jednotlivých států a zásadám mezinárodního práva nebudou subjektem ZTOPO cizí státy, byť je ZTOPO explicitně nevyklučuje.

⁷⁶ BOHUSLAV, Lukáš. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – I. *Právní prostor* [online]. 2016 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-i>

⁷⁷ JELÍNEK, Jirí. Trestní odpovědnost právnických osob v česko-slovenském srovnání. *Kriminalistika*, 2016, č. 2, s. 94. In: ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 86.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 6 [Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 118.

III. Věcná působnost

Rozsah kriminalizace jednání právnických osob, tedy stanovení věcné působnosti zákona upravuje § 7 ZTOPO. Novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., který nabyl účinnosti 1. 12. 2016, byl dosavadní pozitivní taxativní výčet trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, nahrazen přístupem zcela opačným, podle kterého právnická osoba odpovídá zásadně za veškeré trestné činy, s výjimkou těch, u kterých to zákon výslovně vylučuje, tedy negativním taxativním výčtem. Kromě individuálně vypočtených trestných činů vylučuje § 7 ZTOPO ze své působnosti obecně všechny trestné činy proti branné povinnosti, trestné činy vojenské a trestné činy použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje. S ohledem na rozsah kriminalizace se právní úprava podle některých autorů v zásadě přiklonila k *obecné (generální) trestní odpovědnosti* právnických osob.

Trestní odpovědnost právnických osob se nevztahuje na celkem 51 vyjmenovaných trestných činů, které Jelínek rozděluje na takové:

- a) které jsou označovány za vlastnoruční (dvojí manželství, soulož mezi příbuznými, opilství),
- b) trestné činy charakteristické speciálním subjektem (vražda novorozeného dítěte matkou, týrání osoby žijící ve společném obydlí),
- c) u kterých to vylučuje jejich povaha (násilné překročení státní hranice, osvobození vězně).⁷⁹

Z okruhu vyloučených trestných činů, kterých se právnická osoba nemůže dopustit, zmiňuji pouze trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže dle § 248 odst. 2 TrZ, který je jediný z hlavy VI. – Trestné činy hospodářské. Z původního návrhu Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, který se týkal výčtu trestných činů, za které může právnická osoba trestně odpovídat, kdy stávající výčet trestných činů v § 7 bylo navrženo doplnit mj. o trestné činy porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248 TrZ), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 TrZ), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 TrZ), pletichy při veřejné dražbě (§ 258 TrZ) atd., nebyl pro odpor Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR schválen jen pozměňující návrh ohledně trestného činu

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 4, s. 17–21.

porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248 TrZ), a proto tento trestný čin ve výčtu v § 7 obsažen není.⁸⁰

Šámal zde již ve vztahu k původní právní úpravě upozornil, že u některých hospodářských činů může činit potíže nezařazení obecných skutkových podstat jako například porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 TrZ, které je obecnou skutkovou podstatou mimo jiné i k trestným činům sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 TrZ a pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 TrZ. Podobně tomu může být u trestných činů neoprávněného podnikání podle § 251 TrZ nebo zneužití informace a postavení v obchodním styku podle § 255 odst. 2 TrZ a některých dalších hospodářských trestných činů, jichž se také typicky může dopustit právnická osoba (např. poškozování spotřebitele podle § 253 TrZ).⁸¹

Vyloučení trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku z věcné působnosti ZTOPO však není argumentem pro to, aby se zejména compliance programy obchodních korporací této problematice nevěnovaly, neboť odpovědnost na úseku ochrany hospodářské soutěže může být realizována nástroji správního práva.

IV. Časová působnost

ZTOPO sice obsahuje ustanovení ohledně místní i osobní působnosti, neobsahuje však ustanovení o zákazu retroaktivity ani navazující ustanovení o časové působnosti. Pro úpravu časové působnosti se tak pomocí principu subsidiarity TZ ve vztahu k ZTOPO (§ 1 odst. 2 ZTOPO) aplikují ustanovení § 1 až § 3 TZ.

Pravidlem časové působnosti je, že trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější (§ 2 odst. 1 TZ).⁸² Další významnou zásadou je zásada zákazu retroaktivity v neprospěch pachatele, která je vyjádřena v ustanovení § 1 TZ a podle které je čin trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán. ZTOPO nabyl účinnosti k 1. lednu 2012. Do této doby nebyla právnická osoba nositelem trestní odpovědnosti, nelze ji tak přičíst jednání, které bylo spácháno před nabytím účinnosti ZTOPO.

⁸⁰ Vládní návrh zákona tedy s touto výlukou nepočítal. § 248 odst. 2 byl zařazen mezi trestné činy, jichž se právnická osoba nemůže dopustit, až pozměňovacím návrhem při projednávání v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, takže k jeho zařazení mezi výjimky chybí i důvodová zpráva.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. § 7 [Trestné činy]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 151 a s. 154.

⁸² Obdobné pravidlo obsahuje i čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky).

K pravidlům časové působnosti se vztahuje také rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, v jehož právní větě je uvedeno, že „*obecná pravidla o časové působnosti obsažená v trestním zákoníku se užijí i při vyvozování trestní odpovědnosti právnické osoby, jak vyplývá z § 1 odst. 2 ZTOPO, neboť zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim neobsahuje v tomto ohledu žádná zvláštní ustanovení. ...*“⁸³

Absence speciální úpravy časové působnosti v ZTOPO je legislativním nedostatkem, který by měl být odstraněn doplněním pravidla o časové působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, neboť trestnost činu právnické osoby je komplexnější problematikou než v případě otázky trestnosti činu fyzické osoby.⁸⁴ Subsidiární použití obecné úpravy časové působnosti může být obtížné v případě právnické osoby, které je jednání osoby fyzické pouze přičítáno za dalších doplňujících podmínek. Například pokud bude právnická osoba činěna trestně odpovědnou pro jednání zaměstnance, které bylo učiněno na pokyn či z rozhodnutí orgánu právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Na otázku, zda bude z hlediska časové působnosti rozhodující doba jednání nebo okamžik vydání pokynu, zákon odpověď nedává.⁸⁵

1.3.4 Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

Přičitatelnost protiprávního činu právnické osobě, označovaná někdy též jako vytýkatelnost, je upravena § 8 ZTOPO, přičemž se jedná o pojem, který je považován za základní kámen trestněprávní odpovědnosti právnických osob. Tato právní konstrukce zakotvující základy trestní odpovědnosti právnických osob spočívá ve *vytknutí (přičtení) protiprávních činů taxativně stanoveného okruhu fyzických osob právnické osobě*.⁸⁶ Přičitatelnost je uměle vytvořená konstrukce, která nahrazuje, resp. svou konstrukcí vytváří zvláštní fikci zavinění (zaviněné jednání určité kategorie osob se přičte právnické osobě), které je odlišné od pojmu zavinění u fyzických osob.⁸⁷

Konstrukce odpovědnosti založená na přičitatelnosti trestného činu právnické osobě se zpravidla považuje za zvláštní subjektivní odpovědnost u právnické osoby, která navazuje na zavinění fyzické osoby specifikované v § 8 odst. 1 ZTOPO, ale je v principu odlišná od pojmu

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 5 Tdo 702/2019.

⁸⁴ K tomu JELÍNEK, J. Právnické osoby a působnost nového zákona. *Právní rádce*, 2012, č. 1, s. 5.

⁸⁵ ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 82.

⁸⁶ ČEP, David. *Trestní odpovědnost právnické osoby a člen statutárního orgánu: aneb vytýkatelnost protiprávního činu člena statutárního orgánu právnické osobě* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020 [cit. 2022-12-27]. ISBN 978-80-210-9707-0. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Cep_Trestni_odpovednost_pravnicke_osoby.pdf, s. 75–78.

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 71.

viny (zavinění) u fyzické osoby. Tato konstrukce vychází ze systému kontinentálního, který je používán ve většině evropských zemí a který spočívá v tom, že právnické osobě je přičítáno spáchání trestného činu na základě jednání fyzických osob. Opakem tohoto modelu je model odpovědnosti právnických osob užívaný např. ve Spojených státech amerických, kde odpovědnost není odvozena od jednání osob fyzických, ale právnické osobě je zde přiznáno samostatné volní jednání. V právních řádech států, které zavedly trestní odpovědnost právnických osob, se objevují různé způsoby přístupu k této odpovědnosti. Šámal uvádí jako vhodné rozřazení to, které vypracoval Heine, tedy přičtená odpovědnost právnické osoby, původní odpovědnost právnické osoby a konečně ručení právnické osoby založené na objektivní odpovědnosti právnické osoby za trestné činy.⁸⁸

Čep uvádí, že „*současná rozhodovací praxe a drtivá většina teorie vycházejí při dovození zavinění na straně právnické osoby ze zavinění (včetně jeho formy), jež je dáno u některé z kvalifikovaných osob, která se protiprávního činu v intencích § 8 odst. 1 ZTOPO dopustila*“.⁸⁹ Jedná se o konstrukci přičitatelnosti trestného činu „*na základě vlastního výkonu tzv. rizikového managementu, tj. buď přímo protiprávního jednání osob ve vedení právnické osoby, nebo alespoň chybného zvládnutí zvýšeného rizika vyplývajícího z provozování podniku právnické osoby (,vina vedení právnické osoby‘)*“.⁹⁰ V případě jednání více osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až d) je z hlediska zavinění rozhodující forma zavinění té fyzické osoby, jejímž jednáním byly rozhodujícím způsobem v konečném důsledku naplněny znaky spáchaného trestného činu, byť se na činu podílely různým způsobem a při různých formách zavinění i další fyzické osoby (rozhodující tak bude např. jednání statutárního orgánu obchodní společnosti, který uloží svým rozhodnutím úmyslně uzavřít určitou smlouvu nebo provést určitou operaci, která naplňuje znaky úmyslného trestného činu, byť vlastní realizaci provedou zaměstnanci společnosti).

Z hlediska rozsahu odpovědnosti právnické osoby je v trestním právu tato odpovědnost širší než v právu civilním. Podle ustanovení § 167 OZ právnickou osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný její

⁸⁸ DĚDIČ, Jan. § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 169–174.

⁸⁹ ČEP, David. *Trestní odpovědnost právnické osoby a člen statutárního orgánu: aneb vytýkatelnost protiprávního činu člena statutárního orgánu právnické osobě* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020 [cit. 2022-12-27]. ISBN 978-80-210-9707-0. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Cep_Trestni_odpovednost_pravnicke_osoby.pdf, s. 101.

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel. Komentář k § 8. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., s. 171. In: ČEP, David. *Trestní odpovědnost právnické osoby a člen statutárního orgánu: aneb vytýkatelnost protiprávního činu člena statutárního orgánu právnické osobě* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020 [cit. 2022-12-27]. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Cep_Trestni_odpovednost_pravnicke_osoby.pdf, s. 168.

zástupce vůči třetí osobě. Předpokladem trestní odpovědnosti právnické osoby je protiprávní jednání učiněné v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, přičemž toto jednání nemusí směřovat vůči třetí osobě. Zaměstnancem spáchaný trestný čin je přičitatelný i tehdy, kdy zaměstnanec nebyl v postavení zástupce právnické osoby. Naproti tomu v případě přičitatelnosti protiprávních činů v režimu občanského zákoníku musí zaměstnanec vystupovat jako zástupce právnické osoby.⁹¹ Zde uvedené se tedy jeví jako nesouladné s prostředky trestního práva jako prostředku ultima ratio (prostředek poslední instance).⁹²

Jak uvádí Beran: „*Může se stát, že právnická osoba bude odpovídat za trestný čin, nebude však soukromoprávně odpovídat za škodu. Takový rozpor mezi novým občanským zákoníkem a zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob je však v přímém rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe. V souladu s touto zásadou vyjádřenou v § 12 odst. 2 TZ není možné, aby trestní odpovědnost právnické osoby byla širší než delikt ní odpovědnost v soukromém právu.*“⁹³

Teorie trestního práva zde s pojetím zavinění právnické osoby pracuje odlišně od práva civilního, které se zaměřuje především na otázku vůle a jejího projevu, přičemž problematice zavinění se nevěnuje, neboť z povahy právnické osoby plyne, že tato vlastní vůli netvoří (není tedy schopna jednat zaviněně) a jednají za ni osoby fyzické. Proto také platí, že právnická osoba je delikt ně odpovědná za jednání osob vymezených v § 167 OZ, přičemž zavinění těchto osob (stejně jako jejich jednání) je zaviněním přičteným právnické osobě.⁹⁴

Z hlediska aplikace ZTOPO je nezbytné vymezit, kdy je právnická osoba trestně odpovědná, což je předmětem této kapitoly. Spáchaní trestného činu právnickou osobou vyžaduje **kumulativní splnění následujících předpokladů**: jde o protiprávní čin nesoucí znaky trestného činu neuvedeného v tzv. negativním výčtu podle § 7 ZTOPO, protiprávní čin je spáchan v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, je spáchan osobou uvedenou v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d) ZTOPO a takový protiprávní čin musí být přičitatelný právnické osobě podle § 8 odst. 2 ZTOPO.

Koncepce ZTOPO vychází z předpokladu, že právnická osoba, která sama trestný čin nepáchá, je trestně odpovědná za trestné činy tehdy, když jí lze přičíst jednání osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO – **formální podmínka přičitatelnosti**, a to v případech

⁹¹ § 166 odst. 1 OZ: „(1) Právnickou osobu zastupují její zaměstnanci v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci; přitom rozhoduje stav, jak se jeví veřejnosti. [...]“

⁹² Srov. ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 102.

⁹³ BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13, č. 7–8, s. 179–186.

⁹⁴ ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. *Trestněprávní revue*, 2020, roč. 20, č. 1, s. 1–14.

uvedených v ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO – **materiální podmínka přičitatelnosti (vytýkatelnosti)**. Právnícké osobě se tedy přičítá protiprávní čin, který byl spáchán v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti některou z osob vyjmenovaných v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, a to v případě osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO **bez dalšího (automaticky)** a v případě zaměstnance právnícké osoby nebo osoby v obdobném postavení **za přistoupení korektivu** podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.⁹⁵

Konečně v rámci přičitatelnosti se přičítá nejen jednání, resp. spáchání protiprávního činu, nýbrž také forma zavinění ve vztahu ke konkrétní skutkové podstatě. „*Subjektivní stránka jednání fyzických osob jednajících za právníckou osobu se za určitých okolností přičítá právnícké osobě a tím se dosáhne (nebo nedosáhne) splnění požadavku na zavinění u právnícké osoby.*“⁹⁶

I. Podmínky přičitatelnosti

Teoretické vymezení přičitatelnosti dle § 8 vychází z předpokladu, že právnícká osoba postrádá vlastní vůli. Proto v rovině soukromého práva její neexistující vůli podle § 151 odst. 1 ObčZ nahrazuje vůle členů jejích orgánů, když *zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnícké osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli*. Současně platí, že právnícká osoba není schopna tuto, jí dovozenou, vůli navenek právně relevantně projevit. I tento problém řeší teorie a praxe soukromého práva, a to za pomoci institutů zastoupení a přičitatelnosti.⁹⁷ Jedná se tedy o zvláštní právem vytvořenou konstrukci právního jednání právníckých osob jako subjektů práva, které jednájí prostřednictvím fyzických osob, a to buď v souladu s právem, nebo i v rozporu s ním.

Beran má za to, že nesvéprávnost právnícké osoby tak, jak ji stanoví občanský zákoník, je v rozporu s ustanovením § 8 odst. 1 ZTOPO, konkrétně: „*Trestným činem spáchaným právníckou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak (...).*“ Z dikce „trestným činem spáchaným právníckou osobou“ usuzuje, že zákonodárce vycházejí z minulé soukromoprávní úpravy založené na organické

⁹⁵ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 6.

⁹⁶ Jelínek k povaze trestní odpovědnosti uvádí, že se jedná o trestní odpovědnost subjektivní (na rozdíl od objektivní odpovědnosti právníckých osob u správních deliktů), nicméně povaha jejího „zavinění“ je odlišná od zavinění osoby fyzické. Tento závěr dokládá také usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1199/2015. Viz JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 81 a s. 203.

⁹⁷ ČEP, David. *Trestní odpovědnost právnícké osoby a člen statutárního orgánu: aneb vytýkatelnost protiprávního činu člena statutárního orgánu právnícké osobě* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020 [cit. 2022-12-27]. ISBN 978-80-210-9707-0. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Cep_Trestni_odpovednost_pravnicke_osoby.pdf, s. 76.

teorii právnických osob určil jako předpoklad trestní odpovědnosti právnické osoby její svéprávnost.

Dle mého názoru dochází ke správným závěrům Šelleng, který Beranovi oponuje a uvádí na pravou míru, že „*trestný čin právnické osoby na rozdíl od trestného činu osoby fyzické není například charakterizován jejím jednáním a zaviněním. Ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO explicitně požaduje při vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby jednání pouze na straně osob fyzických, kdy toto jednání se právnické osobě přičítá. Ostatně, pokud by zákon počítal se svéprávností právnických osob, resp. vyžadoval jejich jednání k tomu, aby byly trestně odpovědné za trestný čin, právní úprava trestní odpovědnosti mohla bez dalšího převzít princip přičitatelnosti z občanského zákoníku a právnické osobě přičítat trestný čin z jejího vlastního jednání učiněného prostřednictvím fyzické osoby.*“⁹⁸

Právnická osoba tedy může činit právní úkony jen svými orgány nebo je za ni mohou činit zástupci. Tato problematika byla řešena také usnesením Nejvyššího soudu ČR, který uvedl: „*ZTOPO tedy vychází z principu, že sama právnická osoba trestný čin nepáchá, ale právnické osobě se pouze přičítá za podmínek uvedených v § 8 odst. 2 spáchání trestného činu, je-li spáchán osobami uvedenými § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d), a to příp. ve spojení s podmínkami uvedenými v odstavci 3 a 4. Jinak řečeno odpovědnost právnické osoby za některý z trestných činů vymezených v § 7 ZTOPO je třeba zásadně odvozovat od jednotlivé fyzické osoby, která při páchání trestného činu jednala jménem⁹⁹ právnické osoby nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti ve smyslu § 8 odst. 1 tohoto zákona.*“¹⁰⁰

Další polemiku vyvolaly podmínky přičitatelnosti, které jsou v § 8 odst. 1 ZTOPO stanoveny alternativně jako požadavek na spáchání činu *v zájmu právnické osoby*, případně *v rámci její činnosti*.¹⁰¹ Podle Berana: „*Chápeme-li právnickou osobu jako pouhou fikci bez vůle, potom páchání trestných činů nemůže být nikdy v jejím zájmu (tedy ani ku prospěchu), nýbrž vždy na její úkor.*“ Autor pak navrhuje pojem „zájem“ nahradit pojmem „prospěch“.¹⁰²

K uvedeným závěrům se kriticky vyjádřili Šámal a Eliáš, když uvedli, že pojem „zájem“ je na místě v zákoně ponechat s tím, že jde o pojem širší než pojem „prospěch“, přičemž některé trestné činy, pro které může být právnická osoba trestně odpovědnou, neobsahují znak prospěchu, avšak mohou být spáchány v zájmu právnické osoby. Autoři zmiňují zejména trestné

⁹⁸ ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 103.

⁹⁹ Pozn.: „jménem právnické osoby“ bylo ze znění § 8 odst. 1 ZTOPO vyňato novelou č. 183/2016 Sb.

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016.

¹⁰¹ Význam těchto podmínek spočívá také ve vyloučení jasných excesů např. zaměstnanců, které s činností PO nikterak nesouvisejí.

¹⁰² BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13, č. 7–8, s. 179–186.

činy z nenávisti, kterých se ve smyslu § 7 ZTOPO může dopustit i právnická osoba a kde jde o „zájem“ (a nikoli „prospěch“ v jakémkoli smyslu) právnických osob, které nenávist šíří. Postihnout pak nestačí „*jen jednající fyzické osoby, neboť právě spolky či jiné právnické osoby sdružují stejně smýšlející osoby, často i financují aktivity směřující k šíření nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků anebo shromažďují či legalizují finanční prostředky sloužící k provádění takové trestné činnosti apod.*“¹⁰³

Takové případy by však bylo možno postihnout tím, že právnická osoba spáchala trestný čin v rámci své činnosti.¹⁰⁴ Otázka spáchání protiprávního činu v zájmu právnické osoby ve smyslu § 8 ZTOPO byla řešena usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, publikovaným pod č. 23/2016 Sb. rozh. tr.¹⁰⁵

Druhým kritériem v návěti § 8 odst. 1 TOPO je spáchání protiprávního činu v rámci činnosti právnické osoby. K vymezení tohoto pojmu uvádím usnesení Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 924/2017 ze dne 30. 8. 2017: „*Protiprávní čin lze kvalifikovat jako spáchaný v rámci činnosti právnické osoby, je-li spáchán v rámci jejího provozu, tj. v souvislosti s poskytováním služeb, s výrobní, obchodní či jinou činností právnické osoby (v takovém případě je otázka eventuálního prospěchu či výhody právnické osoby irelevantní).*“

Není vyloučeno, že jednající osoba spáchá protiprávní čin sice fakticky v rámci činnosti právnické osoby, ale takový čin bude spáchán na její úkor. Pokud byl čin v zásadě spáchán **proti zájmům právnické osoby nebo na její úkor**, nelze dovést trestní odpovědnost takto poškozené právnické osoby a bude uplatněna pouze trestní odpovědnost osoby jednající. Ač jistě platí obecný princip, že právnická osoba odpovídá za volbu osob oprávněných za ni jednat, jakož

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel a Karel ELIÁŠ. Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 3, s. 59–74.

¹⁰⁴ K tomu shodně ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 104.

¹⁰⁵ Závěry vyplývající z uvedeného rozhodnutí jsou tyto:

„*I. Protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO, má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv i materiální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právnické osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnické osoby. Jestliže tedy např. jediný společník právnické osoby – společnosti s ručením omezeným – řídil její motorové vozidlo, jímž vykonal jízdy výlučně pro své soukromé účely a svůj osobní prospěch, ač mu byl pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel, nejde o čin spáchaný v zájmu právnické osoby, a právnická osoba se jím proto nemůže dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.*

„*II. Zavinění právnické osoby ve vztahu k některému z trestných činů vymezených v § 7 ZTOPO (ve znění před novelou č. 183/2016 Sb.) je třeba odvozovat od zavinění fyzické osoby, která při páchaní trestného činu jednala jménem právnické osoby nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO, nikoliv od zavinění fyzické osoby oprávněně činit v řízení úkony za právnickou osobu, jde-li o odlišné fyzické osoby.*“

i osob, které za ni jednájí¹⁰⁶, je nutné zvažovat zejména povahu činu a záměr osoby, jednání za právnickou osobu v rámci trestního jednání, které by jí mělo být přičítáno, a to zejména při posuzování takových excesů za ni jednájících osob. Tento závěr potvrzuje i konstantní judikatura Nejvyššího soudu ČR – viz 8 Tdo 627/2015, 8 Tdo 972/2016, 4 Tdo 1681/2016.¹⁰⁷

Novelou ZTOPO provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. byla třetí alternativní podmínka trestní odpovědnosti právnické osoby „jménem právnické osoby“ vypuštěna.

II. Fyzické osoby jednájící za právnickou osobu

Subjektem trestného činu může být jen právnická osoba. Ve skutečnosti se však právnické osobě přičítá jednání jiného subjektu, a to osoby fyzické uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až d), resp. v § 8 odst. 2 písm. b). Fenyk hovoří o subjektu primárním (právnická osoba), sekundárním [osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c)] a případně i terciárním [osoba zaměstnanec – § 8 odst. 1 písm. d)].¹⁰⁸

Lze tedy rozlišit čtyři skupiny osob, jejichž jednání může zakládat trestní odpovědnost právnických osob.

- První skupinu tvoří osoby podle § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO, tj. osoby oprávněné jednat za právnickou osobu.

¹⁰⁶ Z judikatury:

- Již výše zmíněné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016: „*K trestní odpovědnosti právnické osoby postačí i jen jeden z alternativně stanovených vztahů jednání některé z osob uvedených v § 8 odst. 1 t. o. p. o. k právnické osobě, tedy jednání takové fyzické osoby v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti. Právnické osobě nelze přičítat trestný čin ve smyslu § 8 odst. 2 t. o. p. o., pokud jednájící fyzická osoba spáchala protiprávní čin fakticky v rámci činnosti právnické osoby, ale na úkor této právnické osoby. V takovém případě sice platí, že právnická osoba obecně odpovídá za volbu fyzických osob oprávněných za ni jednat, avšak byla-li právnická osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou jednájící za ni, zpravidla není možno dovést spáchání trestného činu i touto právnickou osobou.*“
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017: „*Přesto však je třeba upozornit na to, že znak „v rámci její činnosti“ je třeba vykládat restriktivně a z hlediska smyslu a účelu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (srov. Šámal, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob, Komentář, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, str. 160 a násl.*). V tomto směru pak lze odkázat především na příslušnou důvodovou zprávu k zák. č. 418/2011 Sb.*“
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR publikované pod č. 29/2017 Sb. rozh. tr., podle něhož pokud je právnická osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou za ni jednájící, zpravidla nelze dovést spáchání trestného činu touto právnickou osobou.

¹⁰⁷ Tento právní názor se objevuje také v komentovaných vydáních zákona č. 418/2011 Sb. (např. FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 38. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 190). In: Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 7. 5. 2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/WuhII>, s. 9.

¹⁰⁸ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 40.

- Druhou skupinu podle § 8 odst. 1 písm. b) ZTOPO tvoří osoby vykonávající u právnické osoby řídicí nebo kontrolní činnost.
- V ustanovení § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO je třetí skupina osob, tj. osoby s rozhodujícím vlivem na řízení právnické osoby.
- Čtvrtou skupinu osob tvoří podle § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO zaměstnanci (či osoby v obdobném postavení) právnické osoby.

„Každá z uvedených osob pod písm. a) až d) může spáchat protiprávní čin samostatně, ale mohou také jednat společně, a to současně nebo postupně. V praxi se to bude stávat zejména v případě, v němž každá z uvedených osob vykoná určité jednání a tato jednání, ať už současně, nebo postupně provedená až ve svém souhrnu vytvoří trestněprávně relevantní skutek, který naplní znaky protiprávního činu spáchaného v zájmu anebo v rámci činnosti právnické osoby (např. několik členů statutárního orgánu – představenstva akciové společnosti uloží svým rozhodnutím uzavřít určitou smlouvu nebo provést určitou operaci, kterou pak realizuje určený ředitel a několik zaměstnanců společnosti).“¹⁰⁹

Novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. byla omezena trestní odpovědnost právnické osoby v tomto bodě na jednání osob ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby a stejně tak i v případě ustanovení § 8 odst. 1 písm. b) ZTOPO došlo k omezení okruhu fyzických osob, jejichž jednání je právnické osobě přičítáno, na ty, které vykonávají v rámci právnické osoby vedoucí funkci. Domnívám se, že pouze na jednání osob, které vykonávají vedoucí postavení v rámci právnické osoby ve své komplexnosti (statutární orgán, osoba pověřená statutárním orgánem apod.), nikoliv osob, které v rámci právnické osoby vykonávají vedoucí postavení na určitém organizačním stupni a nemají vliv na chod právnické osoby jako celku (například vedoucí organizační jednotky – oddělení či pobočky), by mělo být pohlíženo jako na jednání osob v postavení obdobném postavení zaměstnance ve smyslu § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO.

Druhou poznámku věnuji pojmu *osoby vykonávající rozhodující vliv na řízení této právnické osoby*, jestliže její jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby dle § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO. Ustanovení § 71 ZOK definuje tzv. vlivnou osobu jako každého, *„kdo pomocí svého vlivu v obchodní korporaci (dále jen „vlivná osoba“) rozhodujícím významným způsobem ovlivní chování obchodní korporace (dále jen „ovlivněná osoba“) k její újmě, [...]“* Z hlediska ZOK

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin advokacie* [online]. 2016 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu#ftn3>

k ovlivnění může dojít i jednorázově (dlouhodobé ovlivňování je definováno jako ovládání), avšak takové ovlivnění nebude dostačující z hlediska ZTOPO pro vyvození trestní odpovědnosti, jelikož v § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO je uveden ten, kdo rozhodující vliv „vykonává“. Pro účely trestní odpovědnosti právnických osob bude hrát důležitou roli právě i faktický stav ovládání.

„Rozhodující z hlediska trestní odpovědnosti právnické osoby vždy bude, jaký byl skutečný vliv takové ovládající osoby, zda skutečně dokázala tento vliv na řízení právnické osoby prosadit a zda takové jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby.“¹¹⁰

III. Přičitatelnost trestného činu spáchaného zaměstnancem

Trestný čin mohou spáchat i zaměstnanci právnické osoby při plnění pracovních úkolů či osoby v obdobném postavení (např. člen družstva), přičemž právnická osoba bude za jejich jednání odpovídat pouze za podmínek uvedených v § 8 odst. 2 stanovícího přičitatelnost trestného činu právnické osobě. Jinými slovy právnická osoba nebude odpovídat za výlučný exces zaměstnance, pokud dodržela vše, co lze od ní spravedlivě požadovat. *„Jestliže tedy např. jediný společník právnické osoby – společnosti s ručením omezeným řídil její motorové vozidlo, jímž vykonal jízdy výlučně pro své soukromé účely a svůj osobní prospěch, ač mu byl pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel, nejde o čin spáchaný v zájmu právnické osoby, a právnická osoba se jím proto nemůže dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.“¹¹¹*

Jednání zaměstnanců a osob v obdobném postavení lze přičítat právnické osobě pouze za určitých okolností, a to jestliže byl trestný čin spáchán na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánu právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odstavci 1 písm. a) až c) (komisivní podmínky) anebo proto, že osoby dříve uvedené neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu (tj. obecné právní předpisy jako ZOK, zákon o účetnictví apod., ale například i zákony v oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti atd.); která lze po nich spravedlivě požadovat anebo jsou nezbytná k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu (omisivní podmínky). V obecné rovině jde o požadavek na adekvátní interní

¹¹⁰ DĚDIČ, Jan. § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 210.

¹¹¹ Z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, publikovaného pod č. 23/2016 Sb. rozh. tr. In: Zvláštní zpráva o poznacích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 7. 5. 2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/WuhII>, s. 6–7.

kontrolu zaměstnanců ze strany orgánů právnické osoby, a to prostřednictvím implementace opatření, jejichž cílem je předcházet páčání trestné činnosti jejími zaměstnanci.

Jak uvádí Šelleng, ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO je k ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO ve vztahu speciality, proto se obecné ustanovení umožňující právnické osobě zprostit se trestní odpovědnosti, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního zabránila, na případy trestné činnosti zaměstnanců vztahovat nebude. Důvodem je nejen omezení na specifickou skupinu osob. Též metodika NSZ k tomu uvádí: „*Jelikož § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO je formulován přímo jako součást negativní podmínky přičitatelnosti, aplikace tohoto ustanovení ve vztahu k případům zaměstnanců a osob v obdobném postavení bude mít zřejmě přednost před § 8 odst. 5 ZTOPO.*“¹¹² Osoby vymezené v § 8 odst. 1 písm. d) jsou s právnickou osobou spojeny podstatně méně než osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c), zákon tak klade na přičitatelnost trestného činu zaměstnance přísnější nároky.¹¹³ Proto podle mého názoru nedochází k překryvu ustanovení § 8 odst. 5 s ustanovením § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.

IV. Přičitatelnost trestného činu spáchaného neznámou osobou

Podle § 8 odst. 3 ZTOPO platí, že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO.¹¹⁴

Toto ustanovení na jednu stranu umožňuje postihnout právnickou osobu například v případě, že nebude zjištěno, který konkrétní zaměstnanec jednal či který z jednatelů učinil rozhodnutí, což bude v praxi pravděpodobně častý případ, ať již z důvodu úmyslného „zahlázení stop“, či pouhé neexistence jednoznačných podkladů. Na druhou stranu bude toto ustanovení jistě přinášet řadu aplikačních problémů při konstrukci přičitatelnosti spáchání právnické osobě v konkrétních případech.

Podle důvodové zprávy umožňuje toto ustanovení postihovat i ta jednání, u nichž se v současnosti daří fyzickým osobám vyhnout trestní odpovědnosti s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby a individuální trestní odpovědnost fyzických osob rozhodujících za právnickou osobu je velmi těžce prokazatelná. Zákon ale zároveň neomezuje

¹¹² ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 110 a též Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 17.

¹¹³ DĚDIČ, Jan. § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 230.

¹¹⁴ Viz k tomu též usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016, uveřejněné pod č. 34/2017 Sb. rozh. tr.

uplatnění ustanovení pouze na rozhodování kolektivních orgánů a ustanovení se může uplatnit i ve všech jiných případech, kdy se nepodaří ztotožnit jednající fyzickou osobu. To však neznamená, že by mohly být opomenuty ostatní podmínky přičitatelnosti.

Bez zjištění fyzické osoby, která za činem stojí, může být ztížena možnost trestního postihu právnické osoby, neboť obvykle nebude možné z důkazního stavu dovodit, jaká byla forma zavinění neznámé fyzické osoby, případně zda nešlo o jednání nezaviněné. K problematice se vyjádřil v několika rozhodnutích také Nejvyšší soud ČR: „*Je třeba totiž nejprve zjistit, že konkrétní fyzická osoba (byť třeba neznáme její totožnost) v konkrétním postavení ve vztahu k právnické osobě ve smyslu § 8 odst. 1 TOPOZ se dopustila trestného činu, který naplňuje všechny jeho znaky (obecné, protiprávnost i typové, jejich souhrn tvoří skutkovou podstatu trestného činu), tedy je i protiprávní a zároveň je v zájmu právnické osoby anebo byl spáchán v rámci její činnosti (viz návětí § 8 odst. 1 TOPOZ), je právnické osobě přičitatelný ve smyslu § 8 odst. 2 TOPOZ a zároveň se právnická osoba nezprostita odpovědnosti za něj podle § 8 odst. 5 TOPOZ.*“¹¹⁵

Dále také například v usnesení sp. zn. 6 Tdo 1332/2018 ze dne 21. 11. 2018 konstatoval: „*Neznáme-li konkrétní osobu, její konkrétní jednání, těžko můžeme dovodit zavinění se všemi jeho složkami (vědomostní a volní). Přitom právnická osoba nemá vlastní zavinění, ale její zavinění je odvozováno od zavinění uvedené konkrétní fyzické osoby, jež je též právnické osobě přičítáno. Takové úvahy ovšem nejsou v rozporu s ustanovením § 8 odst. 3 TOPOZ, které cílí především na případy rozhodování kolektivních orgánů typu představenstva či valné hromady, u nichž se posléze již nepodaří zjistit, který z členů jak hlasoval, ... Vyloučeno ovšem není ani aplikovat uvedené ustanovení na jiné obdobné případy, v nichž nebude jistota, která z konkrétních fyzických osob určitým způsobem jednala, je však zřejmé, že jednání každé z nich by trestní odpovědnost právnické osoby založilo.*“

Chybějící ztotožnění jednající fyzické osoby může tedy s ohledem na zásadu materiální pravdy vyjádřenou v § 2 odst. 5 TŘ způsobovat aplikační problémy. Pokud má být právnická osoba trestně odpovědná za jednání neztotožněné fyzické osoby, musí být alespoň prokázáno, že se tohoto jednání dopustila některá z osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, přičemž by se měl uplatnit vztah subsidiarity mezi jednotlivými písmeny.¹¹⁶

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019.

¹¹⁶ K tomu ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 116.

V. Nepříčtení trestní odpovědnosti právnické osobě (vyvinění)

Z hlediska dikce ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO je v první řadě možné zmínit opětovné užití neurčitých právních pojmů ukládajících právnické osobě, aby vynaložila „*veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila*“.

Při výkladu uvedených pojmů („spravedlivě požadovat“) lze podpůrně vycházet i z právního termínu „péče řádného hospodáře“, který české právo zná, avšak výslovně nedefinuje. Podle důvodové zprávy je to péče, kterou by bylo možné charakterizovat jako řádnou, obezřetnou. Převážně by mělo jít o opatření preventivní – tj. nastavení určitých pravidel a postupů, jejichž účelem je předcházení kriminálnímu jednání ze strany zaměstnanců. Dikce zákona ovšem také vyžaduje opatření reaktivní – „*nezbytná k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu*“ – tedy taková, kterými orgány právnické osoby reagují na kriminální jednání tím, že se snaží omezit jeho následky, rychle identifikují případy kriminálního jednání zaměstnanců a stanoví další postup.

Ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO upravující institut „vyvinění“ či ještě přesněji „nepříčtení“ trestní odpovědnosti právnické osobě bylo do zákona vloženo šestou novelou ZTOPO provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. Do novely ZTOPO bylo vyvinění možné pouze podle tohoto ustanovení, tedy pouze ve vztahu k osobám uvedeným v § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, tedy pouze ve vztahu k zaměstnancům. Novela ZTOPO pak možnost vyvinění rozšířila i na další orgány a osoby, a to novým ustanovením § 8 odst. 5 ZTOPO, podle kterého se právnická osoba „*trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila*“. Smyslem přijaté právní úpravy je motivace obchodních společností k přijetí účinných opatření pro to, aby ke spáchání jim přiřítelné trestné činnosti nedocházelo, čímž jsou míněny zejména compliance programy.

Podle dikce ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO se právnická osoba trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 1 až 4 **zproští**, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

Formulace „právnická osoba se zproští“ je odbornou obcí považována za „zavádějící“, „nepřiléhavou“, či dokonce „nešťastnou“, jelikož výkladem tohoto spojení lze dojít ke dvěma závěrům. Za první, že právnická osoba musí učinit vše, co zákon vyžaduje, aby za trestnou činnost neodpovídala (aby nedošlo k onomu přiřítání), jde tedy o jistý hmotněprávní pohled. Za druhé by bylo možné od právnické osoby požadovat, aby se vlastním aktivním jednáním

zprostita trestní odpovědnosti.¹¹⁷ V posledním vydání metodiky NSZ je řečeno: „Ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO je pojímáno jako exkulpační důvod (vyvinění) z trestní odpovědnosti právnické osoby. Tam, kde jde o subjektivní odpovědnost, resp. je odvozována od zavinění fyzické osoby, se užívá pojmu exkulpace, resp. exkulpační důvod, např. ve srovnání s objektivní odpovědností právnické osoby za přestupek, kde je možná liberace.“¹¹⁸ A pokračuje se výkladem o nepřičtení trestní odpovědnosti právnické osobě, na což poukazuje doktrinální výklad nikoli dokonale legislativně vyjádřeného § 8 odst. 5 ZTOPO: „Nesprávně se v této souvislosti používá dikce: „Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští...“, což by mohlo nasvědčovat přístupu, že nejprve je třeba jednání orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až d) právnické osobě ve smyslu § 8 odst. 2 přičíst, a následně teprve zkoumat možnost zproštění její trestní odpovědnosti, ač je zcela zřejmé, že zákonodárce měl na mysli „vyvinění“ či ještě přesněji „nepřičtení“ trestní odpovědnosti právnické osobě, což vyplývá z toho, že toto ustanovení používá dikci „... aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila“. V takovém případě trestní odpovědnost právnické osoby vůbec nevzniká, neboť nemůže být přičteno jednání některého z uvedených orgánů nebo některé z uvedených osob v § 8 odst. 1 písm. a) až d), přičemž toto je ještě umocněno tím, že u osob (zaměstnanců) vymezených v písm. d) § 8 odst. 1 se úprava vyvinujících okolností, jak již bylo uvedeno, v podstatě dubluje.“¹¹⁹

¹¹⁷ Např. NONNEMANN, František. Trestní odpovědnost právnické osoby za neoprávněné nakládání s osobními údaji. *Právní rozhledy*, 2016, č. 20, s. 697: „Pokud správce doloží, že vynaložil relevantní úsilí na to, aby jeho vnitřní procesy probíhaly v souladu s právními požadavky na zpracování osobních údajů, že daná pravidla byla nejen popsána v interních předpisech, ale také realizována a jejich dodržování kontrolováno, může se podle okolností celé věci své trestní odpovědnosti zprostit.“ Nebo Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 2., uprav. a dopl. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 14. 8. 2018 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://1url.cz/OuhOK>, s. 23. „Je tedy na právnické osobě, aby příslušné podklady k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí podle § 8 odst. 5 TOPO předložila.“ Nebo ŠRAMEK, Dušan. Podle advokátů k vyvinění právnické osoby nestačí pouze formální dodržování pravidel. In: *Česká justice* [online]. 2017 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/11/podle-advokatu-k-vyvineni-pravnicke-osoby-nestaci-formalni-dodrzovani-pravidel>: „V případě TOPO existuje obrácené důkazní břemeno, konstatoval Tomáš Gřivna, nebo spíše důkazní povinnost, kterou definoval jako povinnost přesvědčit určitý orgán, že daná tvrzení jsou pravdivá, a státní zástupce musí prokázat všechny znaky trestného činu. „Ustanovení paragrafu 8, odst. 5 lze chápat jako brzdu toho, že lze skutek přičinit právnické osobě.“ Jak ale Gřivna dále připomněl, nelze po OČTŘ požadovat, aby dokazovaly, co tvrdí právnická osoba, ale měl by to dokazovat žalovaný subjekt.“ Nebo BOHUSLAV, Lukáš. K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 95–105.

¹¹⁸ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 10.

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 230. In: Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 11.

Trestní právo procesní je postaveno na základních principech (zásadách), mezi které zejména patří presumpce nevinny, dále povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti. Tato zásada je konkretizována pro státního zástupce zásadou legality, kdy státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. V neposlední řadě je zde zásada vyhledávací, dle které OČTŘ v přípravném řízení trestním objasňují způsobem uvedeným v trestním řádu i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného.

Shodují se s názorem Jelínka, který uvádí, že ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO nemění základní zásady trestního řízení, tedy zejména zásadu vyhledávací a zásadu materiální pravdy (§ 2 odst. 5 TR), zásadu presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 TR) a ZTOPO nestanoví výjimku z uvedených zásad ani oprávnění pro odchylný postup OČTŘ.¹²⁰ OČTŘ jsou povinny postupovat v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v trestním řádu a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Z tohoto vyplývá, že jsou povinny prokazovat právnické osobě, že nevynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 ZTOPO zabránila. Pokud se jim toto nepodaří, nemůže dojít k trestnímu stíhání právnické osoby a bude možné stíhat pouze fyzickou osobu, bude-li samozřejmě zjištěna.

Právnická osoba se může na trestním řízení aktivně podílet, může navrhnout důkazy, a to i v přípravném řízení trestním. V pozici podezřelého nebo již obviněného nemusí vypovídat, což je založeno na dobrovolnosti. Pro právnickou osobu může být v konkrétním případě výhodnější, pokud bude nečinná a nechá dokázání nedostatečně vynaloženého úsilí na OČTŘ, jelikož v případě důkazní nouze nastanou dvě možnosti: buď zprostit právnickou osobu odpovědnosti ve smyslu principu *in dubio pro reo*, nebo ji odsoudit, protože „liberační“ důvod nebyl prokázán. Druhá možnost *de facto* znamená konstatovat, že právnická osoba neunesla důkazní břemeno, které ji ovšem jako obviněnou z trestného činu netíží.¹²¹

Nesoučinnost bude tedy vedena snahou o ztížení dokazování, zamezení trestnímu stíhání, potažmo odsouzení právnické osoby. Dobrovolnou účast na procesu zmiňují také Martinková

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 346.

¹²¹ PELC, Vladimír. Kritika nové metodiky Nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin advokacie* [online]. 2018 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-obracene-dukazni-bremeno>

a Lukovská,¹²² když uvádějí, že ačkoli má právnická osoba možnost nechat aktivitu ohledně zjištění naplnění podmínek podle § 8 odst. 5 ZTOPO na OČTŘ, v praxi je samozřejmě častější, že právnické osoby již od zahájení trestního stíhání, případně i dříve, předkládají OČTŘ důkazy k naplnění podmínek podle § 8 odst. 5 ZTOPO a samy se tak snaží prokázat, že jejich vnitřní kultura a opatření proti páchání trestné činnosti jsou nastaveny efektivně a funkčně.¹²³

Z rozhodovací praxe věnující se tématu zatížení důkazním břemenem ve vztahu k prokazování možného vyvinění právnické osoby v trestním řízení uvádím usnesení Vrchního soudu v Olomouci¹²⁴, z jehož právní věty vyplývá, že podmínky uvedené v § 8 odst. 5 ZTOPO je nutné chápat jako další podmínky přičitatelnosti protiprávního jednání právnické osoby. V souladu se zásadami uvedenými v § 2 odst. 2. a 5. TŘ jsou OČTŘ povinny zjistit splnění všech podmínek přičitatelnosti, a tedy i vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby, přičemž k otočení důkazního břemena není důvod. Nezjištění splnění všech podmínek přičitatelnosti je dle Vrchního soudu v Olomouci vadou řízení a vytváří odvolací důvod podle § 258 odst. 1 písm. a) TŘ.

„Pokud se jedná o aplikaci § 8 odst. 5 zákona o TOPO, negativně jsou hodnoceny případy, kdy jsou orgány činné v trestním řízení nuceny zabývat se existencí či neexistencí skutečností vztahujících se k § 8 odst. 5 zákona o TOPO, pokud se podezřelá právnická osoba rozhodne nespolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. V takových případech je velmi problematické ex offio prokázat, zda právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání činu příslušnými fyzickými osobami zabránila. V těchto případech však nemůže důkazní břemeno spočívat na právnické osobě, to vylučuje koncepcí, na níž spočívá české trestní právo hmotné.“¹²⁵

Z výše uvedeného je zřejmé, že zákonodárce použil v ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO terminologii nevhodnou, na což poukazuje řada odborníků, kteří hledají možnosti změny. De lege ferenda bych tak považovala za přínosné upravit formulaci § 8 odst. 5 ZTOPO například způsobem, který uvádí Šámal: *„(5) Právnické osobě nelze přičítat podle odstavce 2 jednání osob*

¹²² MARTINKOVÁ, Barbora a Michaela LUKOVSKÁ. Problematika vyvinění se právnické osoby z trestněprávní odpovědnosti. In: *ePrávo* [online]. 2019 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-vyvineni-se-pravnicke-osoby-z-trestnepravni-odpovednosti-108952.html>

¹²³ SVATOŠ, Roman. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 1, s. 15–19.

¹²⁴ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2018, sp. zn. 1 To 54/2018.

¹²⁵ Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 7. 5. 2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/WuhII>, s. 32.

uvedených v odstavci 1 písm. b), c) a d), pokud vynaložila veškeré úsilí, které po ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu těmito osobami zabránila.“¹²⁶

1.3.5 Účastenství a spolupachatelství

Smyslem ustanovení § 9 odst. 1 ZTOPO je, že právnická osoba může být trestně odpovědná (pachatelem), pokud jí může být jednání fyzické osob jednajících za právnickou osobu přiřítelné. Trestná činnost právnické osoby může být spáchána nejen v podobě pachatelství (§ 9 odst. 1 ZTOPO), ale i ve formě trestné součinnosti, tedy nepřímého pachatelství (§ 9 odst. 2 ZTOPO)¹²⁷, spolupachatelství (§ 9 odst. 3 věta druhá ZTOPO) i účastenství v užším smyslu (§ 24 TZ ve spojení s § 1 odst. 2 ZTOPO). Je-li účastníkem na trestném činu jiné osoby právnická osoba, lze jí účast přiřítat pouze za splnění formálních i materiálních podmínek přiřítelnosti podle § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO.¹²⁸

Zásada, že z hlediska trestní odpovědnosti představují právnická osoba a osoba fyzická, jejíž jednání lze právnické osobě přiřítat, samostatné subjekty (§ 9 odst. 3 ZTOPO), platí nejen při vyvozování trestní odpovědnosti, ale i při jejím zániku, například v důsledku účinné lítosti nebo promlčení. Jestliže tedy došlo k zániku trestní odpovědnosti fyzické osoby, jejíž jednání bylo právnické osobě přiřítáno, neznamená to, že by bez dalšího došlo i k zániku trestní odpovědnosti právnické osoby. Objektivní nemožnost splnit podmínky účinné lítosti (typicky například v podobě nedostatku finančních prostředků) nemůže mít vliv na závěr o trestní odpovědnosti.¹²⁹

Ustanovení § 9 ZTOPO je označeno jako „Pachatel, spolupachatel a účastník“, přičemž ZTOPO účastenství ani spolupachatelství v tomto ustanovení nijak neupravuje. Je proto nezbytné subsidiárně ve smyslu § 1 odst. 2 ZTOPO přiměřeně použít obecnou úpravu spolupachatelství a účastenství podle § 23 a § 24 TZ. Právnická osoba také nemůže být spolupachatelem na činu osoby, jejíž jednání je jí samotné přiřítáno. Aby byla právnická osoba spolupachatelem, je nutné, aby jí bylo přiřítáno jednání fyzické osoby odlišné od té, s níž se tato fyzická osoba dopustila trestného činu společným jednáním.¹³⁰

¹²⁶ ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 11–12, s. 247. In: SVATOŠ, Roman. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 1, s. 15–19.

¹²⁷ K tomu také BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 94–95.

¹²⁸ Srov. například usnesení Nejvyššího soudu ČR z 28. 8. 2019, sp. zn. 3 Tdo 823/2019.

¹²⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 16. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 448/19.

¹³⁰ ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 117.

Trestní odpovědnost právnické osoby je dle ustanovení § 8 odst. 3 a § 9 odst. 3 ZTOPO konstruována jako odpovědnost souběžná, kdy je možnost souběžného uplatnění trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby a současně jsou tyto odpovědnosti na sobě nezávislé.¹³¹

Trestní odpovědnost právnické osoby dle ustanovení § 10 ZTOPO přechází na všechny její právní nástupce, přičemž dle odst. 2 zmíněného ustanovení přejde-li trestní odpovědnost na více právních nástupců, soud při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření přihlédne i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy z trestného činu, případně i komu, v jakém rozsahu kterýkoliv z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s ním byl spáchán trestný čin. Trestní odpovědnost přechází bez ohledu na fázi vedeného trestního řízení, čímž zákon předvídá nežádoucí chování právnické osoby, které by mohlo spočívat například v přeměně, zrušení nebo pouhé změně vlastnické struktury obviněné právnické osoby, jak bylo konstatováno například v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016.

1.3.6 Další vybraná ustanovení ZTOPO

Institut **účinné lítosti** je tzv. negativní podmínkou trestnosti. K zániku trestní odpovědnosti v souvislosti s účinnou lítostí dochází až poté, co trestní odpovědnost vznikla. Jde tedy o okolnosti, k nimž došlo po spáchání trestného činu, což je rozdíl oproti okolnostem vylučujícím protiprávnost, které existují již v okamžiku spáchání trestného činu.¹³² Účinná lítost je jednou z okolností zániku trestní odpovědnosti, ke které orgány činné v trestním řízení musejí přihlížet z úřední povinnosti.

Jakmile nastane některý z důvodů pro zánik trestnosti, nelze zahájit trestní stíhání, a pokud již bylo zahájeno, nelze v něm pokračovat. Tyto okolnosti znamenají, že vůči pachateli (fyzické i právnické osobě) již nelze vyvozovat ty trestněprávní důsledky, které jinak vyplývají ze spáchání trestného činu, avšak vůči pachateli trestného činu (fyzické i právnické osobě) lze vyvodit i některé trestněprávní důsledky např. možnost uložení ochranného opatření v podobě zabránění věci (§ 101 odst. 1 písm. a) TZ), případně i mimotrestní důsledky např. v podobě odpovědnosti za škodu (§ 2894 a násl., zejména však § 2909 OZ, dále § 250 a násl. ZPr) nebo odpovědnosti za bezdůvodné obohacení (§ 2991 OZ).¹³³

¹³¹ K tomu rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 52 T 5/2018, nebo také usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1199/2015, a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. 7 Tdo 1313/2017.

¹³² JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 95–96.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. § 11 [Účinná lítost]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 304.

Vzhledem k zásadě nezávislé a souběžné trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob neznamená naplnění podmínek zániku trestnosti u fyzické osoby automaticky zánik trestnosti právnické osoby a naopak.¹³⁴

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim upravuje obecnou účinnou lítost v § 11 komplexně a úplně, a proto se § 33 TrZ neužije vůči právnickým osobám ani zčásti či analogicky.¹³⁵ Úprava účinné lítosti je u právnických osob oproti fyzickým osobám podstatně širší, neboť se vztahuje na všechny trestné činy, kterých se může dopustit právnická osoba, s výjimkou vyjmenovaných korupčních trestných činů (u nichž to dle důvodové zprávy vylučují mezinárodní závazky), a další trestné činy, které jsou často spojeny s korupcí, a to trestné činy spojené s insolvenčními řízeními či veřejnými zakázkami a veřejnými dražbami.

Ustanovení o účinné lítosti lze do podnikového compliance programu promítnout tak, aby systém kontrolních a reakčních opatření byl nastaven se zřetelem na včasné odhalení protiprávního jednání právnické osoby, a pokud již k němu dojde, mělo by být samotnou právnickou osobou na protiprávní čin vhodně reagováno. Jak uvádí metodika NSZ, následná opatření právnické osoby, která již nejsou způsobilá naplnit potenciál § 8 odst. 5 ZTOPO, „lze zohlednit při úvaze o použití některého z odklonů v trestním řízení – např. § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, § 307 a § 309 trestního řádu nebo při soudní individualizaci sankce, potažmo úvaze o druhu a výměře trestu za trestný čin přičitatelný právnické osobě.“¹³⁶

Druhou zákonem stanovenou okolností zániku trestní odpovědnosti je **promlčení** dle § 12 a § 13 ZTOPO. Ustanovení o promlčení trestní odpovědnosti právnické osoby se vztahuje na všechny trestné činy (zločiny i přečiny), kterých se může dopustit právnická osoba, s výjimkami uvedenými v § 13 ZTOPO. Ve vztahu k nastavení compliance programu společnosti nelze doporučit systém směřující k oddálení či bránění odhalení trestného činu za účelem potenciálního promlčení trestného činu.

U právnické osoby lze k okolnostem způsobujícím zánik trestní odpovědnosti vedle obecné účinné lítosti dle ustanovení § 11 ZTOPO doplnit i aplikaci **zvláštní účinné lítosti** podle § 242 a § 362 TZ, milost prezidenta republiky, případy zániku trestnosti přípravy a pokusu a trestnosti účastenství podle trestního zákoníku a zánik právnické osoby v případě její likvidace bez právních nástupců, avšak podle ustanovení § 32 ZTOPO může být po zahájení trestního

¹³⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 381.

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 11 [Účinná lítost]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 307.

¹³⁶ Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 7. 5. 2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/WuhII>, s. 16.

stíhání právnické osobě zabráněno v provedení úkonů směřujících k jejímu zrušení, zániku nebo k přeměně anebo může být v takovém postupu výrazně omezena.

1.3.7 Sankcionování právnických osob

Jak vyplývá z důvodové zprávy k ZTOPO a její přílohy, která obsahuje „Analýzu a srovnání právních úprav problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy“, musela Česká republika přistoupit k **sankcionování jednání právnických osob** dle mezinárodního a evropského práva, a to zavedením sankcí, které budou „účinné, přiměřené a odrazující“. ZTOPO přitom stejně jako trestní zákoník vychází z dualismu trestních sankcí, jenž rozděluje na tresty a ochranná opatření. Jelínek zmiňuje, že v případě právnických osob by bylo vhodnější mluvit o sankcích, nikoliv o trestech, neboť tresty jsou spojeny s individuální vinou pachatele.¹³⁷ Pokud jde o správní trestání právnických osob, s účinností od 1. 7. 2017 se na ně vztahuje zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

V českém správním řízení lze sice právnickým osobám ukládat za jejich přestupky v mnoha případech i poměrně citelné a odrazující sankce, zejména v podobě peněžních pokut či zákazů nebo omezení některých aktivit, což může mít význam při úvahách o subsidiaritě trestního postihu právnických osob s poukazem na zásadu uvedenou v § 12 odst. 2 TrZ, která se nepochybně plně uplatní i ve vztahu k trestně odpovědným právnickým osobám (viz k tomu též R 26/2013-IV.). Pravomocné uložení sankce právnické osobě ve správním řízení za přestupek pak zakládá překážku *ne bis in idem* pro její trestní stíhání za tentýž skutek [§ 11 odst. 1 písm. k) TrŘ].¹³⁸ Z výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR plyne: „*Zásada subsidiarity trestní represe se uplatní při posuzování trestných činů jak pachatelů fyzických osob, tak pachatelů právnických osob.*“¹³⁹

Obecná hlediska či kritéria, jimiž se soud řídí při ukládání trestu trestně odpovědné právnické osobě jako pachateli trestného činu, upravuje § 14 ZTOPO. Z nadpisu ustanovení jsou zřejmé zásada přiměřenosti a zásada individualizace. Jedná se o kritéria, která se vážou k jednání právnické osoby před spácháním trestného činu, povaze její činnosti a okolnostem spáchání trestného činu. Dále je stanoveno, že ochranné opatření nelze právnické osobě uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu, jakož i jejím poměrům, přičemž při ukládání trestních sankcí soud přihlédne i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby.

¹³⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 513.

¹³⁸ PÚRY, František. § 14 [Přiměřenost trestu a ochranného opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 336–337.

¹³⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012.

Kritérium, zda „*právnícká osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost*“ (například dodávky energií, bankovníctví či dodávky zdravotnického materiálu), je kritizována zejména pro rozpor se zásadou rovnosti před zákonem a též pro neurčitost formulace „*činnost ve veřejném zájmu*“, která působí rozpor se zásadou *nullum crimen sine lege certa*. Jelínek k tomu podotýká, že právě v těchto odvětvích je třeba dbát více než jinde na dodržování práva, a tedy logicky očekávat přísnější trestání, a nikoliv naopak.¹⁴⁰

Subsidiárně se na sankcionování právníckých osob užití zásady trestání fyzických osob upravené v trestním zákoníku. Například se jedná o okolnosti, ke kterým bude nutné přihlídnout při stanovení druhu trestu a jeho výměry (§ 39 TZ), výčet polehčujících a přitěžujících okolností, aj. Zvláštní hledisko obsahuje § 10 odst. 2 v případě, přešla-li trestní odpovědnost právnícké osoby podle § 10 odst. 1 na více právních nástupců této právnícké osoby: soud přihlédne při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nástupců přešly výnosy, užítky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, případně i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s ním byl spáchán trestný čin.¹⁴¹

Ustanovení § 15 ZTOPO stanoví taxativní **výčet sankcí**, které lze právnícké osobě uložit. Jedná se o devět druhů trestů a dvě ochranná opatření. Tresty ukládané právníckým osobám dle ZTOPO lze rozdělit do čtyř skupin:

- trest výjimečný (zrušení právnícké osoby),
- tresty majetkové (peněžitý trest, trest propadnutí majetku a trest propadnutí věci),
- tresty zákazové (trest zákazu činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí, zákaz držení a chovu zvířat),
- trest difamační (trest uveřejnění rozsudku).

Poslední zmíněný trest je v literatuře považován za „*vůbec nejs sofistikovnější formu sankcionování právníckých osob*“¹⁴², a to pro silný represivní i preventivní účinek, který může vést ke ztrátě důvěryhodnosti odsouzené právnícké osoby, postavení na trhu a potenciálně může mít až fatální důsledky. Trest zrušení právnícké osoby pak má jednoznačný likvidační charakter.

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 296–297.

¹⁴¹ PŮRY, František. § 14 [Přiměřenost trestu a ochranného opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 341.

¹⁴² BŘEZINOVÁ, Kristýna. *Sankcionování právníckých osob*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2017, s. 151. In: JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 301.

Právníké osobě lze uložit vedle trestu dvě ochranná opatření, a to zabrání věci a zabrání části majetku.

Nový druh trestu zákaz držení a chovu zvířat byl do ust. § 15 písm. f) ZTOPO vložen novelou trestních předpisů provedenou zákonem č. 114/2020 Sb. s účinností od 1. 6. 2020. Současně byly stanoveny podmínky uložení tohoto trestu v ustanovení § 20a ZTOPO, podle kterého může soud uložit právníké osobě trest zákazu držení a chovu zvířat až na dvacet let, byl-li trestný čin spáchán v souvislosti s držením, chovem nebo péčí o zvíře. Stejně jako u ostatních zákazových trestů se jedná o trest dočasný, který je možné uložit na jeden rok až dvacet let, podobně jako u trestu zákazu činnosti, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a zákazu přijímání dotací a subvencí. Uložení trestu zákazu držení a chovu zvířat na delší dobu by se fakticky svými důsledky rovnalo uložení trestu zrušení právníké osoby podle § 16 ZTOPO.

Odbornou veřejností je uvedený trest považován za přehnaný, přičemž de lege ferenda je navrhována možnost zakotvení podmíněného uložení tohoto trestu ve spojitosti s povinností právníké osoby splnit ve lhůtě podmíněného odsouzení určité povinnosti, jakými jsou například vytvoření účinného compliance programu, poskytování veřejně prospěšných služeb, zaplacení pokuty či povinnost zavést taková technická, personální, organizační opatření, která v budoucnu zabrání opakování trestného činu právníké osoby apod.¹⁴³

1.3.8 Podání trestního oznámení právníkou osobou

V této podkapitole se budu krátce věnovat oznamovací povinnosti právníké osoby o spáchaném trestném činu, jelikož uvedené považuji za praktickou a velmi zásadní otázku aplikace ZTOPO. U skutkové podstaty neoznámení trestného činu podle § 368 TZ nemůže trestný čin spáchat osoba, která by jeho oznámením přivodila trestní stíhání sobě nebo osobě blízké (§ 368 odst. 2 TZ), z čehož plyne, že právníká osoba **nemá oznamovací povinnost o spáchaní trestného činu, který jí může být přičítán**. Důležitá je však zde skutečnost, že přestože právníká osoba nebude trestně odpovědná za přečin neoznámení trestného činu podle ust. § 368 odst. 1 tr. zákoníku, může být za uvedený přečin trestně odpovědná fyzická osoba, jež vytváří vůli právníké osoby, tedy její statutární orgán.

Metodika NSZ k tomuto uvádí: „*Hlášení orgánům činným v trestním řízení zahrnuje stanovení pravidel pro oznamování protiprávních jednání orgánům činným v trestním řízení.*

¹⁴³ K tomu např. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. Sankce právníkých osob de lege lata a de lege ferenda. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právníkých osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 104 nebo také GŘIVNA, Tomáš. Mělo by smysl ukládat podmíněné tresty právníkým osobám? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právníkých osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 127–132.

*Je znakem silné compliance kultury, pokud tato pravidla upravují také okolnosti, za kterých bude oznamování uskutečněné i nad rámec zákonem dané oznamovací povinnosti. Na druhou stranu je nutné ponechat na rozhodnutí právnické osoby, zda a která protiprávní jednání dobrovolně oznámí (s výjimkou situace, kdy vzniká oznamovací povinnost ze zákona), neboť nevýhody oznámení mohou značně převážit nad jeho výhodami (např. poškození reputace). Taktéž v této souvislosti je potřeba ctít zákaz nucení k sebeobviňování.*¹⁴⁴

Příkladem zákonem dané oznamovací povinnosti může být povinnost oznámit porušení zabezpečení osobních údajů Úřadu pro ochranu osobních údajů dle nařízení GDPR nebo povinnost oznámit podezřelý obchod Finančnímu analytickému úřadu podle § 18 odst. 1 AML zákona. V případě regulovaných a registrovaných subjektů finančního trhu je orgánem dohledu ČNB, která kontroluje plnění pravidel distribuce pojištění a zajištění, pravidel jednání a informačních povinností vůči zákazníkům pojišťoven a pojišťovacích zprostředkovatelů dle ZDPZ. Jedná se tak i o jiné typy oznamovací povinnosti, než je oznámení o spáchání trestného činu, přičemž regulační a dozorové orgány mají následně zákonem danou povinnost neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 8 odst. 1 TR).

Z metodiky NSZ i odborné literatury je patrné doporučení ke včasnému oznámení o spáchání trestného činu. Je však možné představit si situaci, že právnická osoba v rámci své každodenní činnosti odhalí jednání fyzické osoby, typicky svého zaměstnance, kterým jí způsobil škodu. Ve snaze dosáhnout nápravy a potrestání pachatele tak podá v souladu s ustanovením § 158 odst. 1 a odst. 2 TR oznámení o skutečnostech, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. To se však může obrátit v její neprospěch. V takovém případě u této právnické osoby v prvotní roli oznamovatele trestného činu a s vidinou postavení poškozeného v trestním řízení může dojít k situaci, kdy orgán činný v trestním řízení na základě dosavadně zjištěného stavu dovodí mj. i přičitatelnost trestného činu oznamující právnické osobě.¹⁴⁵ A to například na základě závěru o nedostatečné kontrole nad činností zaměstnance.

Vzhledem k tomu, že orgány činné v trestním řízení postupují ex offa, nelze původní oznámení stáhnout, jak uvádí Náhlovská. Fakt, že právnická osoba nahlásila trestnou činnost, svědčí o silné korporátní kultuře či compliance systému, což by mohlo podpořit aplikaci

¹⁴⁴ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 30.

¹⁴⁵ VIDRNA, Jan a Pavel DOLANSKÝ. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 138. In: ČABRÁDEK, Josef. Uplatnění zásady nemo tenetur se ipsum accusare v trestním řízení vedeném proti právnické osobě. *Advokátní deník* [online]. 2022 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2022/11/03/uplatneni-zasady-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-v-trestnim-rizeni-vedenem-proti-pravnicke-osobe/#_ftnref45

§ 8 odst. 5 ZTOPO, ale i tak by patrně nedostatek kontroly znamenal, že nebylo vyvinuto veškeré úsilí, které lze na právnické osobě požadovat.¹⁴⁶

Na základě uvedeného tak pochopitelně bude pro právnické osoby výhodnější trestné činy spáchané jejich podřízenými neoznamovat, a postupovat tak v souladu s principem *nemo tenetur se ipsum accusare*, což i dle převážné většiny autorů odborné literatury může přinášet zvýšení tzv. latentní kriminality, neboť právnické osoby, resp. osoby ve vedení, nebudou chtít podstupovat riziko potenciálního potrestání.

Jako návrh řešení *de lege ferenda* se nabízí několik východisek již diskutovaných v odborné literatuře.¹⁴⁷ Jedním z možných řešení by mohlo být začlenění statutárního orgánu právnické osoby jako specifického případu okolnosti vylučující protiprávnost do ustanovení § 368 odst. 3 TZ. Další možností může být zavedení speciálního ustanovení upravujícího snížení trestu či upuštění od potrestání právnické osoby do ZTOPO. Inspiraci lze čerpat například ve španělském trestním zákoníku *Código Penal*, který v čl. 31 bis odst. 4 upravuje polehčující okolnosti týkající se trestní odpovědnosti právnických osob, mezi nimiž je i dobrovolné oznámení trestního jednání orgánům veřejné moci.¹⁴⁸ Třetí možností, kterou zmiňuje Náhlovská, je úprava postupu v rámci tzv. *leniency programů*, tedy programu výhod pro právnickou osobu, která se rozhodne spolupracovat v rámci trestního či jiného řízení, které je proti ní vedeno.¹⁴⁹

1.4 Dílčí závěr

V rámci dílčího závěru k první kapitole rigorózní práce sumarizují největší nedostatky současné právní úpravy ZTOPO, přičemž u některých ustanovení uvádím možný návrh či návrhy řešení. Dále zde uvádím dedukce, které jsou výsledkem rozboru ustanovení § 1 až § 15 ZTOPO v předchozích podkapitolách a které mají logický přesah do kapitoly následující, kde se již věnuji stěžejnímu tématu této práce, což je hlubší rozbor doporučení pro tvorbu *compliance programů* v obchodní společnosti.

¹⁴⁶ NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 120–121.

¹⁴⁷ K tomu srov. ČABRÁDEK, Josef. Uplatnění zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* v trestním řízení vedeném proti právnické osobě. *Advokátní deník* [online]. 2022 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2022/11/03/uplatneni-zasady-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-v-trestnim-rozeni-vedenem-proti-pravnicke-osobe/#_ftnref45

¹⁴⁸ Ley Oránica 10/1995, ze dne 23. listopadu 1995, *Código Penal*, dostupný z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>. Čl. 31 bis odst. 4: „*Polehčující okolností při posuzování trestní odpovědnosti právnických osob je uskutečnění níže uvedených jednání provedených právními zástupci příslušné právnické osoby po spáchání trestného činu:*

- a) *Oznámení protiprávního jednání příslušným úřadům dříve, nežli je proti ní zahájeno trestní stíhání.*
- b) *Spolupráce při vyšetřování předkládáním důkazů rozhodných pro určení její trestní odpovědnosti, a to v kterékoli fázi trestního řízení. ...“*

¹⁴⁹ NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 122.

V pojednání o osobní působnosti v kapitole 1.3.3 bod II. jsem označila jako problematické ustanovení § 6 odst. 2 ZTOPO, a to zejména tehdy, je-li majetková účast státu či územního samosprávného celku na právnické osobě stoprocentní. Dojde-li totiž k odsouzení takové právnické osoby, pak v případě uložení peněžitého trestu stát potrestá prostřednictvím soudu sám sebe. Uvedené řešení nepovažuji za správné, proto by podle mého názoru měla být osobní působnost ZTOPO koncipována tak, že vedle exempce České republiky a územně samosprávných celků při výkonu veřejné moci by se ZTOPO neměl vztahovat také na právnické osoby 100% vlastněné Českou republikou a/nebo územními samosprávnými celky.

Problém spatřuji také v ustanovení § 6 odst. 1 písm. b) ZTOPO, jelikož ne všechny činnosti územních samosprávných celků v rámci přenesené působnosti jsou výkonem veřejné moci (např. pořizování ověřených výstupů z informačních systémů, provádění vidimací či legalizací). Pokud se jedná o výkon přenesené působnosti, pak za tyto činnosti obce ani kraje trestně odpovědné být nemohou.¹⁵⁰ Proto se domnívám, že by bylo vhodným řešením de lege ferenda v ZTOPO trestní odpovědnost územních samosprávných celků při výkonu přenesené působnosti explicitně také vyloučit.¹⁵¹

Z důvodu konzistentnosti právní úpravy, ale i z důvodů praktických, které jsem nastínila v kapitole 1.3.3 bod IV., považuji za vhodné doplnit právní úpravu působnosti v ZTOPO, která obsahuje úpravu místní, osobní i věcné působnosti, o samostatnou úpravu působnosti časové.

Dalším nedostatkem současné podoby ZTOPO je ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, které obsahuje slovní spojení „lze spravedlivě požadovat“, a stejně tak díkce ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO. Jelikož zákon nezná legální definici pojmu „vynaložení veškerého úsilí, které bylo možné na právnické osobě spravedlivě požadovat“ a zákonodárce neuvádí typické prvky, které by adresátům mohly objasňovat, kdy je přípustná či vyloučená klauzule § 8 odst. 5 ZTOPO, lze pod tímto pojmem podle názoru NSZ rozumět „*tvorbu, uplatňování a prosazování účinných opatření, jejichž smyslem je zvládnout existující a budoucí rizika vyvolávající, usnadňující nebo podporující páchaní trestných činů, které mohou být právnické osobě přičítány (trestněprávní riziko), a tím zamezit spáchání trestného činu, resp. vyloučit nástup trestní odpovědnosti.*“¹⁵² Těmito opatřeními jsou myšleny compliance management systémy, kterým se věnuji v následující kapitole.

¹⁵⁰ K tomu opětovně viz BOHUSLAV, Lukáš. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – I. *Právní prostor* [online]. 2016 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-i>

¹⁵¹ K tomu shodně ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 88.

¹⁵² Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 11.

Ve vztahu k pojmu „veškeré úsilí“, který nebyl zákonodárcem vyložen, lze dospět k závěru, že se jedná o faktickou existenci a realizaci formálních kroků a interních opatření tzv. compliance management systému, se kterým jsou konkrétní fyzické osoby v rámci organizace seznámeny, a je na nich vynuocováno jejich kontinuální plnění.¹⁵³

V kapitole 1.3.4 bod III. jsem se vyjádřila k otázce možné duplicity vyvinění právnické osoby, kdy v případě protiprávního činu spáchaného zaměstnancem se může právnická osoba vyvinít jak podle § 8 odst. 2 písm. b), tak podle § 8 odst. 5 ZTOPO, což část odborné veřejnosti považuje ve vztahu k zaměstnancům za duplicitní úpravu vyvinění¹⁵⁴. V této otázce jsem se přiklonila k názoru, že ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) je speciální vůči ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO, protože § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO je možné aplikovat jen v případě excessu zaměstnanců, kdežto ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO je aplikovatelné při excessu každé fyzické osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO.¹⁵⁵ Také státní zastupitelství označuje § 8 odst. 2 písm. b) za „specifický důvod exkulpace (vyvinění) trestní odpovědnosti právnické osoby zahrnutý do vlastní definice přičitatelnosti“.¹⁵⁶

Domnívám se však, že vztah mezi uvedenými ustanoveními ZTOPO není jednoznačný, a proto by bylo vhodné, aby se na právnické osoby aplikovala možnost vyvinít se z trestněprávních jednání jejich zaměstnanců nebo osob v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů pouze za podmínek § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Jak uvádí Gvozdek, výhoda toho řešení by spočívala v tom, že řada právnických osob již disponuje účinnými compliance programy, které reflektují požadavek ZTOPO právě ve vztahu k zaměstnancům.¹⁵⁷

Dle hodnocení státního zastupitelství lze mít za to, že právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob, byť aplikovaná s některými přetrvávajícími obtížemi (problém tzv. „prázdných schránek“, problém zastupování právnických osob v případech souběžného trestního stíhání fyzické a právnické osoby), již získala své pevné místo v právním řádu. Zejména v oblasti

¹⁵³ K tomu uvádím například: usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 9. 2019, sp. zn. 6 To 12/2017, rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 19. 9. 2019, sp. zn. 62 T 5/2018.

¹⁵⁴ Například FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 58 nebo také GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 2016, č. 11 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>, s. 45.

¹⁵⁵ K tomu také ŠÁMAL, Pavel, Jozef ČENTĚŠ a Jakub LORKO. Možnosti exkulpace pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 49–63.

¹⁵⁶ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 7.

¹⁵⁷ GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 2016, č. 11 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>, s. 45.

postihu hospodářské, majetkové a finanční kriminality a korupce je význam této úpravy považován za nezastupitelný. Výskyt případů aplikace ustanovení § 8 odst. 5 zákona o ZTOPO, ve znění novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb., byl dle státního zastupitelství prozatím poměrně malý, přičemž nejzávažnější otázkou bylo, zda postihuje právnickou osobu formální důkazní břemeno ohledně prokázání skutečností uvedených v § 8 odst. 5 zákona o ZTOPO. Státní zastupitelství se zde kloní k závěru, že platí zásada oficiality (§ 2 odst. 4 trestního řádu), tedy že rozhodné skutkové okolnosti musí prokazovat zejména OČTŘ, byť na prokázání těchto skutečností má právnická osoba materiální zájem a tento důvod vyvinění jí prospívá.¹⁵⁸

V roce 2022 bylo zahájeno celkem 967 trestních věcí ve stadiu zahájení úkonů trestního řízení proti právnické osobě, což je o 28 trestních věcí více než v roce 2021. V rámci vedených trestních řízení pak bylo vůči 282 právnickým osobám (oproti 326 v roce 2021) zahájeno trestní stíhání nebo jim bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení. Na základě výsledků přípravného řízení byla na 197 právnických osob (oproti 257 právnickým osobám v roce 2021) podána obžaloba nebo návrh na potrestání a na dalších 34 právnických osob (oproti 29 právnickým osobám v roce 2021) byl podán návrh na schválení dohody o vině a trestu. Celkem tedy bylo v roce 2022 postaveno před soud 231 právnických osob (oproti 286 v roce 2021). Od 1. 1. 2012 do 21. 12. 2023 bylo v ČR pravomocně odsouzeno 1 409 právnických osob, přičemž počet pravomocně vyřízených soudních řízení trestních proti právnickým osobám činí 1 879, viz tabulka níže.

Tabulka 1: Počty pravomocně vyřízených soudních řízení trestních proti právnickým osobám¹⁵⁹

rok	počty pravomocně odsouzených právnických osob	počet pravomocně vyřízených soudních řízení trestních proti právnickým osobám
2012	0	0
2013	2	4
2014	33	44
2015	67	92
2016	90	141
2017	103	147
2018	132	174
2019	147	201
2020	184	230
2021	265	324
2022	208	278
2023 *	178	244

Poznámka: * Předběžné údaje k 21. 12. 2023, které se za statisticky uzavřený rok 2023 budou ještě lišit.

¹⁵⁸ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Textová část. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 22. 6. 2023 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://1url.cz/2uhOp>, s. 11.

¹⁵⁹ *Poskytnutí informací na základě žádosti Žádost o poskytnutí informací na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 21. 12. 2023, č. j.: MSP-808/2023-OSV-OSV/4*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2023. Viz příloha č. 1 této rigorózní práce.

Rozdíl mezi oběma sloupci znamená, že některé právnické osoby byly trestním soudem vyřízeny jinak než pravomocným odsouzením například zproštěním, zastavením řízení apod.

Z uvedených údajů je zřejmá rostoucí intenzita aplikace ZTOPO, což lze očekávat i v následujících letech, a to i přes možnost právnických osob vyvinut se podle ust. § 8 odst. 5 ZTOPO či § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Patrný je také rostoucí počet podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu.

2. Compliance programy

V této kapitole se nejdříve zabývám pojmem kriminalita právnických osob a způsoby její kontroly z hlediska teoretického. Jelikož pojem compliance ani compliance program není v českém právu normativně vymezen a aktuálně pro něj neexistuje žádná zákonná ani obecná definice v českém jazyce, bylo nutné při vymezení těchto pojmů čerpat ze zahraniční literatury a právní praxe, ze které čerpá i tuzemská odborná literatura. Dále jsem se věnovala doporučením pro tvorbu compliance programu. Cílem této kapitoly je pojednání o compliance jako uceleném souboru opatření, který pro účely vyvinění z trestní odpovědnosti musí být reálně fungujícím systémem. Důraz jsem kladla na vymezení požadavků, které by měly compliance programy splňovat, aby bylo možné uvažovat o aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO z hlediska vyvinění. Na zavedení compliance programu je tak nahlíženo nejen jako na nástroj k předcházení páchání trestné činnosti, ale také z hlediska získání možné konkurenční výhody na trhu.

2.1 Kriminalita právnických osob

Kontrolou kriminality je chápána snaha snížit společensky škodlivé jednání, které zákon označuje za trestné, a to jak formou zákonného postihu (represe), tak formou předcházení protiprávního

jednání jinými nástroji (prevence). Kontrola kriminality je součástí trestní politiky státu.

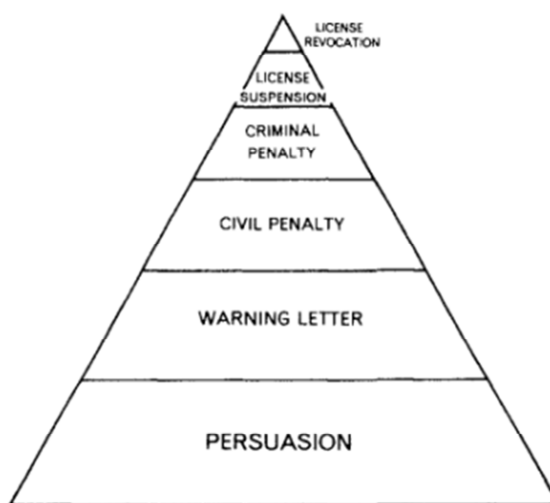
Specifikem kontroly korporátní kriminality je nutnost zaměření nejen na korporaci jako celek, ale také na jednající fyzické osoby a osoby odpovědné za nastavení firemní kultury. Předpokladem je, že jednání konkrétní osoby ovlivňuje více proměnných:

- a) očekávané výhody právně nekonformního jednání pro sebe i pro korporaci,
- b) předpoklad možných formálních i neformálních sankcí pro jednajícího i korporaci,
- c) morální odsouzení daného jednání,
- d) prostředí korporace,
- e) charakteristika dané korporace.

Tímto se předpokládá, že egoistické zájmy a jednání jednotlivce jsou modifikovány nastavením etických pravidel ve společnosti, přičemž chování jednotlivce je též vedeno vnitřními pravidly, zvyky a postupy společnosti. Za takové nastavení je odpovědný nejen stát, ale i jednotlivé právnické osoby v rámci samoregulace. Správné nastavení korporátního prostředí

hraje významnou roli pro rozhodnutí jednotlivce při zvažování možných výhod oproti hrozícím sankcím.¹⁶⁰

Základem úspěšné regulace korporátní kriminality by mělo být přesvědčení, že dodržovat pravidla je dobré a vyplácí se. Ayres s Braithwaitem uvádějí tzv. pyramidu vymahatelnosti (enforcement pyramid), ve které trestní sankce tvoří pouze vrchol. Suspenze a ztráta licence je využitelná pouze u regulovaných subjektů finančního trhu (banky, pojišťovny a pojišťovací zprostředkovatelé), ostatní právnické osoby lze trestat zákazem činnosti a jako poslední řešení je uveden trest zrušení právnické osoby.

Obrázek 1: Pyramida vymahatelnosti (enforcement pyramid)¹⁶¹

Ukládání trestněprávních sankcí je v hierarchii postihu právně nekonformního jednání právnických osob tím nejzazším řešením. Výzkum vlivu represivních nástrojů na kontrolu kriminality právnických osob neprokázal, že by samotná represe měla signifikantní účinky.¹⁶²

Důležitou roli tak podle Náhlovské mohou zastávat regulátoři příslušných oblastí, kteří kromě stanovení závazných pravidel a jejich výkladu poskytují také informace a podporu pro jim podléhající subjekty. Často také vysvětlení pravidel může zvýšit jejich legitimitu. V oblasti kontroly finančního trhu, a tedy i segmentu pojišťovnictví, je tímto subjektem ČNB.¹⁶³

¹⁶⁰ SMITH, Craig N., Sally S. SIMPSON, Chun-Yao HUANG a Denis G. ARNOLD. Why Managers Fail to Do the Right Thing: An Empirical Study of Unethical and Illegal Conduct. *Business Ethics Quarterly*, 2015, roč. 17, č. 4, s. 636. In: NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 127–128.

¹⁶¹ AYRES, Ian a John BRAITHWAITE. *Responsive Regulation: Transcending the Deregulation Debate* [online]. Oxford University Press, 1992 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/06/Responsive-Regulation-Transce.pdf>, s. 35.

¹⁶² SIMPSON, Sally S. a kol. Corporate Crime Deterrence: A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 2014. In: NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 137.

¹⁶³ NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 137–138.

2.2 Compliance z hlediska prevence

Zastřešujícím pojmem pro prevenci kriminality právnických osob je trestněprávní compliance definované jako „*soubor pravidel, postupů, firemních struktur a podávání zpráv o činnosti, dále školení, monitorování a mechanismů vymáhání práva, jejichž cílem je dosáhnout souladu s platnými trestními a civilními zákony a předpisy... a firemní politikou a firemními postupy.*“¹⁶⁴ Compliance není právní termín, ale pojem obchodní či podnikový, který byl do češtiny přejat ze zahraniční literatury. Výše uvedená definice, kterou přebírá též Bohuslav, uvedená v publikaci *Corporate Legal Compliance Handbook* autorů Theodora L. Bankse a Fredericka Z. Bankse, je příhodná, jelikož předpokládá zahrnutí občanskoprávních i správních předpisů do compliance programu.¹⁶⁵

Compliance programy zasahují do široké škály činností společnosti, ať už se jedná o oblasti hospodářské soutěže, pracovněprávních vztahů, ochrany životního prostředí, nebo oblasti finanční a daňové.¹⁶⁶ Zahrnutí mimotrestních předpisů do compliance programu lze doporučit z více důvodů. Respektování právních předpisů má v trestním právu význam při ukládání sankcí v rámci hodnocení dosavadní činnosti právnické osoby. Pro vyvinění z trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 2 písm. b), odst. 5 ZTOPO je vedle provedení opatření, která lze po právnické osobě spravedlivě požadovat, též provedení opatření podle jiného právního předpisu.

Fungující compliance program může také dle § 21 zákona o odpovědnosti za přestupky zbavit právnickou osobu odpovědnosti za přestupek ve správním právu, neboť nově přijatý zákon o odpovědnosti za přestupky obsahuje ustanovení velmi podobné § 8 odst. 5 ZTOPO. Podle § 21 zákona o odpovědnosti za přestupky „*právnická osoba za přestupek neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila*“ a podle odstavce druhého se „*právnická osoba nemůže odpovědnosti za přestupek zprostit, jestliže z její strany nebyla vykonávána povinná nebo potřebná kontrola nad fyzickou osobou, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, nebo nebyla učiněna nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení přestupku*“. V kontextu správního trestání nicméně rozhodovací praxe dlouhodobě akceptuje, že důkazní břemeno ohledně liberačních důvodů spočívá na obviněném, nikoliv na správním orgánu.¹⁶⁷

¹⁶⁴ BOHUSLAV, Lukáš. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 73.

¹⁶⁵ BANKS, Theodore L. a Frederick L. BANKS. *Corporate legal Compliance handbook*. 2nd ed. New York: Wolters Kluwer, 2016, s. 1–3.

¹⁶⁶ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 174.

¹⁶⁷ PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 153.

Výše uvedené potvrzuje nedávné rozhodnutí ÚOHS č. j.: ÚOHS-30580/2022/871 ze dne 5. 9. 2022, ve kterém ÚOHS apeloval na důležitost prevence v soutěžní oblasti a deklaroval úmysl začít nově oceňovat snahu soutěžitelů nastavením vnitřních pravidel fungování společností tak, aby v nich bylo dodržováno soutěžní právo prostřednictvím tzv. compliance programů, a to zejména při ukládání sankcí. Úřad současně vyslovil záměr vzít v úvahu jak již existující programy, tak jejich nové zavádění.

„Compliance programy v oblasti hospodářské soutěže jsou soubory preventivních opatření, jejichž cílem je zvýšit informovanost o právu hospodářské soutěže a potenciálně problematickém jednání spočívajícím v možném porušení soutěžních pravidel s opatřeními, jak se mu vyhnout, a to na všech úrovních společnosti, tj. od řadových zaměstnanců až po střední a vyšší management.“¹⁶⁸

V uvedeném rozhodnutí ÚOHS uložil soutěžiteli, který omezil soutěž mezi jednotlivými prodejci jim dodávaného zboží tím, že stanovoval svým odběratelům pevné minimální maloobchodní ceny pro prodej konečným spotřebitelům, pokutu ve výši 17 649 000 Kč. Výše pokuty však byla snížena v důsledku toho, že ÚOHS poprvé zohlednil jako polehčující okolnost skutečnost, že účastník řízení měl zaveden compliance program.

ÚOHS upozornil na to, že ke snížení pokuty bude z jeho strany docházet jen za podmínky kvalitně vypracovaného, správně nastaveného a funkčního compliance programu. Jako dostatečné podmínky pro možné zohlednění compliance programu jako polehčující okolnosti byly uvedeny:

- dostatečnost programu vzhledem k velikosti, tržní síle soutěžitele a typu trhu, na kterém působí,
- úspěšné využití procedury narovnání a/nebo leniency programu Úřadu v řízení před Úřadem,
- situace, kdy k protisoutěžnímu jednání docházelo bez vědomí statutárních orgánů či managementu.

„Úřad hodlá při zohledňování compliance programů jako polehčující okolnosti více akcentovat již zavedené dostatečně kvalitní compliance programy před jejich zaváděním až v reakci na šetření Úřadu. Bude přitom dále přihlížet k míře a včasnosti spolupráce soutěžitele s Úřadem a kvalitě jednotlivých navrhovaných opatření. V této souvislosti Úřad upozorňuje, že

¹⁶⁸ Uzavírání zakázaných dohod o přímém určení cen pro další prodej, sp. zn. S0365/2020/KD, č. j. ÚOHS-30580/2022/871. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://uohs.gov.cz/cs/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/detail-18386.html>. Zohlednění compliance programu. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/zohledneni-compliance-programu.html>

v žádném případě nebude zohledňovat pouze formální compliance programy bez účinného zavádění konkrétních navrhovaných opatření a jejich kontroly.¹⁶⁹

2.3 Compliance management systém

Podle české odborné literatury je podstatou compliance jako řídicího a kontrolního programu obchodní korporace zajištění souladu mezi jí vykonávanou podnikatelskou činností a obecně závaznými právními i jinými předpisy a etickými standardy. Smyslem compliance programů má být podchycení a analýza závazných pravidel činnosti podnikatele a jejich následná implementace do vnitřních procesů tak, aby bylo v maximální možné míře zajištěno etické podnikání v souladu s právem. „*Takový postup nepřímo vede k eliminaci či alespoň částečnému snížení, resp. efektivnímu ošetření (řízení), souvisejících podnikatelských compliance rizik.*“¹⁷⁰

Compliance programy jsou v tuzemském právu v současnosti zdůrazňovány zejména ve vztahu k ustanovením § 8 odst. 2 písm. b) a odst. 5 ZTOPO jakožto opatření, která lze po právnické osobě spravedlivě požadovat ve vztahu k předcházení trestné činnosti v rámci její činnosti nebo v jejím zájmu. Přestože jsou s aplikací těchto ustanovení spojeny významné dopady na trestní odpovědnost právnické osoby, zákonem daný postup tvorby opatření, která lze po právnických osobách spravedlivě požadovat, neexistuje. Existují však určité postupy, které byly pro jejich tvorbu ustáleny ať již ve standardech, v praxi nebo v odborné literatuře.

Od původního pojetí sady předpisů a compliance funkce s omezenou a víceméně formální působností (Compliance 1.0) je v současnosti prosazován funkční systém vzájemně provázaných opatření různého typu a formy (Compliance 2.0), pro něž se vžil pojem compliance management system; v praxi se lze často setkat také s pojmem compliance program. Definiční znaky těchto dvou pojmů nejsou striktně vymezeny, obsahově se prolínají a někdy i zcela zaměňují.

Pojem compliance úzce souvisí s dalším z angličtiny převzatým pojmem – corporate governance (to by mohlo být chápáno jako zastřešující pojem pro jednotlivá pravidla chování společnosti, který kromě trestněprávního compliance, zásad pro ochranu osobních údajů

¹⁶⁹ Uzavírání zakázaných dohod o přímém určení cen pro další prodej, sp. zn. S0365/2020/KD, č. j. ÚOHS-30580/2022/871. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://uohs.gov.cz/cs/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/detail-18386.html>. Zohlednění compliance programu. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/zohledneni-compliance-programu.html>

¹⁷⁰ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 3.

a bezpečnosti práce zahrnuje také tzv. risk management nebo např. due diligence – prověřování třetích stran).¹⁷¹

Corporate governance obsahuje zejména pravidla tzv. dobré správy. Jako zastřešující pojem pro tyto jednotlivé prvky firemních pravidel se někdy udává tzv. „společenská odpovědnost firmy“, tedy dle anglického pojmu **CSR**.¹⁷²

Politika společnosti je tedy velice rozsáhlá, nelze ji zužovat na pouhé compliance, samozřejmě je nutné klást důraz na rozdílnosti jednotlivých společností (od nadnárodních koncernů po malé společnosti). Správné nastavení výše naznačených pravidel pak společnosti pomůže udržovat její chod v souladu s požadavky práva, etickými standardy daného typu podnikání, obchodními zvyklostmi platnými v dané oblasti, udržováním dobrého jména a pověsti společnosti apod. Pojem compliance vznikl jako součást korporátní podnikatelské činnosti, znamenal původně hlavně pravidla podnikatelské činnosti. Vývojem se pak začal užívat jako synonymum pro souladnost s požadavky právního řádu.¹⁷³

Corporate governance představuje podle definice OECD systém, kterým je právnická osoba vedena a kontrolována. Mezi příklady vnitřních předpisů, kterými mohou právnické osoby implementovat opatření a systém vnitřní kontroly, jsou uváděny:

- standardy obchodního jednání,
- etický řád či kodex,
- interní směrnice o používání majetku právnické osoby,
- interní směrnice k poskytování a přijímání darů,
- skartační řád, spisový řád a archivační řád,
- interní protikorupční pravidla,
- pravidla pro účast na veřejných zakázkách,
- vnitřní účetní pravidla,
- interní směrnice pro nakládání s hotovostí,
- pravidla pro ochranu osobních údajů.¹⁷⁴

Soubor jednotlivých dokumentů, které nastavují interní procesy prostřednictvím interních opatření spadajících do compliance, pak v celku tvoří tzv. CMS. Způsob, jakým právnická osoba

¹⁷¹ LOGESOVÁ, Jitka. Trestní compliance – prostředek pro vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti. *Státní zastupitelství*, 2018, č. 3, s. 25.

¹⁷² KOUKAL, Pavel. Korporátní pravidla Compliance a nový trestní zákoník. *Právní rádce*, 2010, č. 2, s. 28.

¹⁷³ NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/vyznam-etickeho-kodexu-pro-trestnepravni-compliance/#_ftn4

¹⁷⁴ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

nastaví své interní compliance procesy, volba příslušných instrumentů a způsoby kontroly jsou plně na rozhodnutí dané právnické osoby a jejího vedení.¹⁷⁵

2.4 Zahraniční zdroje pro zavedení compliance programu

Jak již bylo řečeno výše, zákonem daný postup ani standard, který by měla právnická osoba dodržet pro vytvoření compliance programu, neexistuje. Inspiraci je tak nutné hledat zejména v zahraniční právní úpravě, kde je delší tradice užití institutu compliance, v literatuře a také v rozhodovací praxi.

Určitý návod zavedení formalizovaného CMS poskytuje směrnice EU o ochraně whistleblowingu¹⁷⁶, která stanoví hranici pro zavedení systému hlášení a prošetřování nekalých jednání a vymezuje také hranici pro zavedení systému hlášení nekalých jednání v organizacích zaměstnávajících víc jak 50 osob, přičemž u organizací nad 500 zaměstnanců již musí existovat funkční interní systém oznamování (etická linka, whistleblowing). Tato povinnost se však nemá vztahovat na mikropodniky a malé podniky, a to s výjimkou podniků působících v oblasti finančních služeb anebo podniků s dopadem na ochranu životního prostředí. Blíže se pojmu whistleblowing věnuji v kapitole 3. Whistleblowing.

Systém compliance regulace je nejrozšířenější a nejpropracovanější v USA a Velké Británii, a to vzhledem k historickému vývoji institutu compliance, který se **začal formovat v USA** v 60. letech 19. století jako reakce na sérii vyšetřování vedených americkou komisí pro cenné papíry, která odhalila používání nezákonných praktik, zejména uplácení zahraničních vládních činitelů s cílem získat nové nebo udržet si stávající obchodní smlouvy a partnerství. Po politické aféře Watergate schválil americký Kongres v roce 1977 protikorupční zákon s názvem **FCPA**. FCPA stanoví přísné požadavky na vnitřní systém pravidel (compliance) zejména s cílem minimalizovat riziko uplácení zahraničních veřejných činitelů ze strany obchodních korporací. „*FCPA je aplikovatelný na nezákonné chování kdekoli ve světě a zahrnuje veřejně obchodovatelné společnosti a jejich představitele, ředitele, zaměstnance, akcionáře a prostředníky. Prostředníci mohou zahrnovat i agenty třetích stran, konzultanty, distributory, partnery joint-venture a další.*“¹⁷⁷

¹⁷⁵ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

¹⁷⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

¹⁷⁷ Sekce pro koordinaci boje s korupcí. *Analýza možností boje s korupcí v soukromé sféře*. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2011_2012/1---Analyza-moznosti-boje-s-korupci-v-soukrome-sfere.pdf, s. 32.

Stejně jako v tuzemské právní úpravě není ani v FCPA stanoven postup, jak má být trestněprávní compliance program vytvořen. Účinné compliance programy jsou podle FCPA přizpůsobeny konkrétní obchodní činnosti společnosti a rizikům daného odvětví. Jsou dynamické a vyvíjejí se v souladu s rozvojem podnikání a měnicími se trhy. Efektivní compliance program má umožnit vytvoření firemní kultury, která podporuje etické jednání a odhodlání jednat v rámci práva. Takový dobře vytvořený, promyšleně implementovaný a důsledně vynucovaný etický program pomáhá předcházet, odhalovat i napravovat možná porušení FCPA (umožněním vyvinění). Program také chrání reputaci právnické osoby, pomáhá investorům zhodnotit míru rizika a možné důvěry v právnickou osobu, čímž snižuje míru rizika při investicích.¹⁷⁸

V roce 2002 byl americkým Kongresem přijat zákon SOX, který představuje další milník vedoucí ke zpřísnění požadavků v oblasti compliance, a to po skandálech kolem manipulace finančních výkazů významných amerických společností, jako byly World Com či Enron.¹⁷⁹ SOX zavedl pravidla a požadavky na celkový korporátní systém řízení společnosti (tzv. corporate governance) a zvýšení efektivnosti interních kontrol. SOX tak fakticky definoval základní požadavky na compliance systém z pohledu celkového řízení obchodní korporace.¹⁸⁰

Na zákon FCPA navazuje tzv. Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act z roku 2010, jehož součástí je mimo jiné program pro podporu a ochranu oznamovatelů korupce, tzv. whistleblowerů. Jednotlivci, kteří napomohou odhalení případu porušování FCPA,

¹⁷⁸ A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>, s. 56.

¹⁷⁹ V roce 2001 došlo k největšímu bankrotu v historii USA, tj. ke krachu největšího amerického obchodníka s energií, firmy Enron. U společnosti byl odhalen institucionalizovaný účetní podvod, ve který vyústila mimo jiné dlouhodobá neetická kultura a praxe ve společnosti přímo podporovaná vrcholovým managementem. Smutně proslulým se stal výrok generálního ředitele „*můžu upřímně říct, že jsem ještě nikdy neměl z Enronu tak dobrý pocit jako nyní*“, který pronesl tři měsíce před začátkem aféry. Skandál energetické firmy tehdy vyvolal šok na Wall Street a odstartoval vlnu podobných případů například u amerických firem Tyco, Adelphia nebo WorldCom. V Evropě se skandál nevyhnul hlavně italskému Parmalatu, kterému se přezdívalo „evropský Enron“. Krach Enronu překonal až bankrot společnosti WorldCom z roku 2002 a několik dalších obřích bankrotů z let 2008 a 2009, kdy vypukla hospodářská krize. WorldCom byla v době svého pádu největším americkým poskytovatelem přístupu na internet. V roce 2002 byly u společnosti zjištěny rozsáhlé podvodné metody účetnictví. Před 20 lety zkrachoval energetický kolos Enron. Burzy se otřáslý a lidé neměli práci. In: *Zprávy aktuálně* [online]. 2021 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/pred-20-lety-sokoval-svet-bankrot-americkeho-obchodnika-s-en/r~d1c8afa6536411eca7d80cc47ab5f122/> a také Smutné výročí: Od krachu společnosti WorldCom uplynulo 20 let. In: *Investiční web* [online]. 2022 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.investicniweb.cz/smutne-vyroci-od-krachu-spolecnosti-worldcom-uplynulo-20-let>

¹⁸⁰ A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>, s. 42.

podle něj získají odměnu 10 až 30 % z udělených pokut, pokud ty v souhrnu přesáhnou výši 1 milionu dolarů (20 milionů Kč).¹⁸¹

Úprava FCPA se může vztahovat na právnickou osobu podnikající v České republice, pokud je dceřinou společností americké korporace, případně existuje v rámci fúze či akvizice s americkou korporací nebo také v případě, kdy je dodavatelem subjektu, který podléhá FCPA regulaci aj.

Za nejpřísnější protikorupční zákon na světě je považován britský UKBA¹⁸² z roku 2010. UKBA považuje za trestný čin nejen poskytnutí úplatku (dle FCPA), ale také přijetí úplatku a neschopnost organizace zabránit korupčnímu jednání. Tento trestný čin je přičitatelný právnické osobě, a to nejen přímo (na základě jednání jejích vedoucích pracovníků a zaměstnanců), ale také nepřímo jednáním tzv. propojených osob, za které jsou považovány osoby poskytující služby dané společnosti nebo jednajícím jejím jménem. Může se tedy jednat o zaměstnance, dodavatele, zástupce, právního či jiného poradce. UKBA se tak fakticky vztahuje na jakoukoli společnost podnikající na území Velké Británie nebo vykonávající alespoň část činnosti ve Velké Británii, a to za korupční činnost páchanou kdekoli na světě.¹⁸³

UKBA obsahuje výkladová pravidla, kterými se hodnotí přiměřené postupy, které mají být základem pro vytvoření efektivního compliance programu společnosti. Jedná se o 6 základních principů, kterými jsou proporcionalita (tj. přiměřenost opatření rizikům a velikosti obchodní společnosti), top level commitment (tj. zapojení osob ve vedení právnické osoby, nulová tolerance páchání trestné činnosti), risk assessment (tj. pravidelné vyhodnocování rizik), due diligence (tj. prověrky třetích stran), komunikace (tj. školení a informování, respektive prezentace protikorupčních procedur zaměstnancům a monitoring) a konečně monitoring and review (tj. vyhodnocování zavedených opatření z hlediska jejich efektivity).¹⁸⁴ Výše uvedené požadavky na přiměřené postupy byly vydané v příručce Ministerstva spravedlnosti Spojeného království jako návodné pro provedení opatření za účelem vyvinění.

¹⁸¹ Sekce pro koordinaci boje s korupcí. Analýza možností boje s korupcí v soukromé sféře. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2011_2012/1---Analyza-moznosti-boje-s-korupci-v-soukrome-sfere.pdf, s. 34.

¹⁸² The Bribery Act 2010. In: UK Ministry of Justice [online]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.uk/downloads/legislation/bribery-act-2010-quick-start-guide.pdf>.

¹⁸³ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 94.

¹⁸⁴ The Bribery Act 2010. In: *UK Ministry of Justice* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.uk/downloads/legislation/bribery-act-2010-quick-start-guide.pdf>, s. 4.

V oblasti corporate governance mají extraterritoriální účinky také tzv. kodexy corporate governance (např. UK Corporate Governance Code)¹⁸⁵, pokud jsou obchodní společnostmi, která podniká na území více států, dobrovolně přijaty.

Při absenci výkladových pravidel mohou být vhodnými zdroji inspirace rozbor dostupné judikatury v těchto věcech, ale také dokumenty, které byly vytvořeny především mezinárodními organizacemi zabývajícími se bojem proti korupci. Jedná se například o dokument OECD **Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance** – „Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics, and Compliance“, který byl přijat jako příloha Doporučení Rady OECD k dalšímu boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.¹⁸⁶ Dalším podobným dokumentem je pak **Anti-corruption Ethics and Compliance Handbook for Business** vypracovaný ve spolupráci OECD, Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu a Světové banky.¹⁸⁷

2.5 Zdroje pro zavedení compliance programu v ČR

Jak uvádějí Chromý s Růžičkou, „zákon nedefinuje minimální standard, při jehož dodržení by se mělo za to, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu vyjmenovanými osobami zabránila. Orgány činné v trestním řízení nemají ani uloženou povinnost jej vydat.“¹⁸⁸ Nejblíže se orgány činné v trestním řízení přiblížily výkladu takového požadavku v metodice NSZ.

Na mezinárodní úrovni, tedy jako univerzální zdroj, lze uvést ISO normu 19600:2014 Compliance management systém návod (Compliance management system – Guidelines), která byla v roce 2021 nahrazena novým standardem ISO 37301:2021, který z původního standardu obsahově vychází.¹⁸⁹ Zatímco ISO 19600:2014 má doporučující charakter, ISO 37301:2021 je standardem určeným k certifikaci. ISO 37301:2021 Compliance management systems – Requirements with guidance for use (Systémy protikorupčního managementu – požadavky

¹⁸⁵ UK Corporate Governance Code 2018 (Current edition). In: *The Financial Reporting Council* [online]. 2023 [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.frc.org.uk/directors/corporate-governance/uk-corporate-governance-code>

¹⁸⁶ Key OECD anti-corruption documents. In: *OECD* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/corruption/keyoecdanti-corruptiondocuments> a také Recommendation for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions. In: *OECD* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/investment/anti-bribery/anti-briberyconvention/oecdantibriberyrecommendation2009.htm>

¹⁸⁷ Anti-Corruption Ethics and Compliance Handbook for Business. In: *OECD* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/corruption/anti-corruption-ethics-and-compliance-handbook-for-business.htm>

¹⁸⁸ CHROMÝ, Jakub a Miroslav RŮŽIČKA. K mantinelům vyvinění trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 1, s. 22.

¹⁸⁹ Převzato z: ISO 19600:2014 standard has been revised by ISO 37301:2021. In: *Lexology* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a6408066-70b3-451b-b345-521e837103ca>

s návodem použití) je dokumentem obsahujícím ABMS). Účelem souboru opatření a doporučení uvedených v normě je působit preventivně, zamezit nebo odhalit a vypořádat se s úplatkářstvím v organizaci, ať již se jedná o úplatky nabízené organizaci, nebo samotnou organizací. ISO norma je použitelná pro všechny typy organizací bez ohledu na typ, velikost a povahu činnosti a také na to, zda jde o organizaci z veřejného, soukromého nebo neziskového sektoru.¹⁹⁰

ISO 37301:2021 obsahuje ustálené postupy protikorupčního compliance. Certifikace dle ISO normy neznamená automatické vyvinění právnické osoby, avšak může být použita jako jedna z okolností prokazující (společně s dalšími opatřeními) vynaložení veškerého úsilí, které mohla právnická osoba učinit pro zabránění spáchání protiprávního činu dle ZTOPO. Zavedení tohoto standardu pak představuje z pohledu Nejvyššího státního zastupitelství určitý základ pro kvalitní compliance z hlediska posuzování orgánů činných v trestním řízení (zejména policie a státního zastupitelství).

Norma požaduje zejména následující:

- Stanovit a zajistit sdílení organizační politiky ABMS jak směrem k zaměstnancům organizace, tak i k obchodním partnerům.
- Deklarovat závaznost ze strany TOP managementu. Aktivní podpora je výslovným požadavkem normy.
- Jmenovat osobu zodpovědnou za ABMS v organizaci. Norma výslovně stanoví, že osoba (osoby) odpovědná za ABMS musí mít přímý a rychlý přístup k řídicímu orgánu a nejvyššímu vedení za účelem sdělování relevantních informací. Neměly by se podávat zprávy jinému manažerovi v řetězci, který pak podává zprávy dále.
- Zajistit školení nově příchozích i přeškolení stávajících zaměstnanců na ABMS.
- Důraz je kladen na identifikaci rizik, jejich hodnocení a prioritizaci. Posuzování rizik musí být dokumentováno, přezkoumáváno na pravidelné bázi nebo v případě zásadních změn ve struktuře nebo aktivitách organizace.
- Due dilligence projektů a obchodních partnerů. Provádění kontrol určitých transakcí, projektů, činností, obchodních partnerů nebo zaměstnanců organizace je klíčovou součástí standardu, protože informuje o rozhodnutí o odložení, ukončení nebo revizi těchto transakcí, projektů nebo vztahů s obchodními partnery nebo zaměstnanci.
- Implementovat protiúplatkářská opatření v rámci organizace a také u svých obchodních partnerů, a to opět na základě míry identifikovaného rizika.
- Realizovat nápravná opatření a průběžně ABMS zdokonalovat a další.

¹⁹⁰ ISO 37301:2021. Compliance management systems — Requirements with guidance for use. In: *ISO* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/75080.html>

Přínosem správně zavedeného a funkčního compliance programu může být zvýšení důvěryhodnosti a kreditu společnosti. Může být zohledněn také jako podmínka či deklarovaná výhoda ze strany zadavatele v zadávacím řízení dle ZZVZ. V neposlední řadě se pak může jednat o zohlednění certifikace právnické osoby dle ISO standardu 37301 v otázce vyvinění se z trestní odpovědnosti, jak ostatně uvádí metodika NSZ: „*Orgány činné v trestním řízení posuzují trestní odpovědnost právnické osoby samostatně, aniž by okolnost, že právnická osoba splnila normu ISO (je auditována, resp. získala certifikaci) nebo dodržuje jiné standardy, předznamenala výklad o automatickém vyvinění z trestní odpovědnosti. Nepochybně však půjde o významnou okolnost, kterou by se orgány činné v trestním řízení měly zvlášť pozorně zabývat. Jestliže se prokáže její správné zacílení na příslušný proces, v němž došlo ke spáchání trestného činu, a její účelné uplatňování v praxi, představuje silný argument, že právnická osoba zohlednila požadovaná opatření ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO.*“¹⁹¹

Lze tedy konstatovat, že jako návodnou lze kromě odborné literatury a inspirace v zahraničí doporučit metodiku NSZ, která je však obsahově určena pro státní zástupce. De lege ferenda shledávám jako žádoucí vytvoření metodického doporučení nejlépe Ministerstvem spravedlnosti nebo jiným centrálním orgánem, které by obsahovalo zejména upřesnění, jaké „veškeré úsilí“ se po právnických osobách požaduje vynaložit.

2.6 Doporučené postupy pro tvorbu compliance programu

Předpokladem tvorby compliance programu v obchodní společnosti je rozhodnutí vedení, že mají být nastaveny interní procesy tak, aby jako celek tvořily funkční compliance management systém. Od počátku je tedy zásadní plná angažovanost vedení právnické osoby ve vztahu k problematice compliance a snaha zapojit do přípravy compliance programu řadové zaměstnance.

„*V praxi se ukazuje, že skutečně přínosným je obvykle jen na míru zpracovaný program (tailore-made), který odráží specifické potřeby, rizika a výzvy, kterým společnost čelí, a který je koncipován tak, aby skutečně fungoval – tj. působil preventivně, detekoval rizika a nežádoucí chování v rámci činnosti společnosti a řešil případné situace non-compliance.*“¹⁹² Vzorové standardy by tedy měly sloužit pouze jako odrazové dokumenty, které musejí být přizpůsobeny potřebám konkrétní právnické osoby.

¹⁹¹ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 33.

¹⁹² HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 49.

Jako základní body funkčního compliance programu jsou obvykle uváděny tyto:

1. Plnou podporu ze strany vedení společnosti a akcionářů.
2. Nezávislé vyhodnocení trestněprávních rizik.
3. Přijetí přiměřených pravidel a opatření pro odstranění či snížení rizik.
4. Jednoznačný a průhledný systém vnitřních předpisů.
5. Nastavený systém dělby kompetencí.
6. Nastavený systém kontroly či auditů nad dodržováním přijatých pravidel a procesů.
7. Zavedení a vyhodnocování tzv. oznamovatelské linky.
8. Školení v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob a rizik z ní plynoucích.
9. Poskytování efektivní právní podpory zejména zaměstnancům právnické osoby.¹⁹³

Ad 1. Plnou podporu ze strany vedení společnosti a akcionářů.

„**Tone from the top**“ je zcela zásadní pro implementaci a řádné fungování compliance programu. Povinností statutárního orgánu společnosti je řídit společnost s péčí řádného hospodáře (§ 159 OZ). Součástí této péče je zajištění souladu (compliance) s právními předpisy. Vedení společnosti je hlavním nositelem odpovědnosti za compliance a vytváření firemní kultury, implementace compliance programu je nástrojem, jakým může vedení své povinnosti plnit.¹⁹⁴

Vidrna a Dolanský k tomuto uvádějí přísloví „příklady táhnou“, přičemž apelují na důležitost nulové tolerance páčání trestné činnosti ze strany nejvyššího vedení obchodní společnosti a na jednotu postojů všech členů vedení.¹⁹⁵ V případě porušení etických norem ze strany člena vedoucího orgánu by pak mělo následovat jeho postižení (zejména vyloučení z vedení).¹⁹⁶

Přistoupení vedení společnosti ke compliance programu může vedení vyjádřit například v preambuli etického kodexu. Vzhledem k tomu, že etický kodex má být obecnějším předpisem a nemusí neobsahovat přesné normy, může být takové prohlášení vydáno také formou samostatného dokumentu. Domnívám se, že je vhodnější forma samostatného prohlášení vedení

¹⁹³ BOHUSLAV, Lukáš. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017.

¹⁹⁴ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 54.

¹⁹⁵ VIDRNA, Jan a Pavel DOLANSKÝ. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 90.

¹⁹⁶ NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/vyznam-etickeho-kodexu-pro-trestnepravni-compliance/#_ftn4

společnosti, a to i z praktického hlediska, neboť je přehlednější, lze jej snadno uvést ve známost rozesláním elektronickou poštou mezi zaměstnance a spolupracující osoby.

Ad 2. Nezávislé vyhodnocení trestněprávních rizik.

Tvorbě individualizovaného compliance programu by měla předcházet **počáteční analýza rizik**, které společnosti plynou z její každodenní podnikatelské činnosti.¹⁹⁷ Každá společnost čelí kvalitativně a kvantitativně odlišným rizikům. Charakter a míru rizika ovlivňuje zejména velikost společnosti a pak místo, povaha a forma výkonu její činnosti. Vidrna a Dolanský tak dělí zdroje rizika na riziko země (vysoká míra korupce, absence účinného působení státní moci), riziko odvětví (některá odvětví jsou rizikovější než jiná – viz třeba zbrojní průmysl anebo jaderná energetika), riziko transakce, riziko obchodní příležitosti (například u projektů s vysokou hodnotou nebo u projektů zahrnujících mnoho dodavatelů nebo zprostředkovatelů), riziko obchodních partnerů (zvláště v rozvojových a politicky nestabilních teritoriích) a konečně riziko samotné obchodní společnosti – může spočívat v různých deficitech její firemní kultury, v nedostacích kvality a kompetentnosti jejích zaměstnanců a manažerů, v nejasnosti její organizace, fungování a všeobecné neznalosti práv a povinností včetně těch základních.¹⁹⁸

Podle Bohuslava by obchodní společnost měla nejprve identifikovat právní předpisy ČR jakožto i předpisy EU, které se na společnost při výkonu jejího podnikání vztahují, a rizikové oblasti, kde by k porušování těchto předpisů mohlo dojít.¹⁹⁹ Základní rozdělení trestněprávních rizik z hlediska právní teorie je na rizika interní (např. dodržování předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, ač trestné činy proti životu a zdraví v ustanovení § 7 ZTOPO absentují) a rizika externí (např. požadavek úplatku od jiných subjektů, podniká-li společnost v prostředí, v němž se vyskytuje korupce).

„Legislativní rizika představují všeobecně platné právní normy, které přijímá společnost prostřednictvím svých zákonodárných státních orgánů. Omezují a regulují prostor, ve kterém mohou působit hospodářské a společenské organizace, a jsou určitou bariérou pro neomezené

¹⁹⁷ Bribery Act 2010: Guidance to help commercial organisations understand the sorts of procedures they can put in place to prevent bribery. In: *UK Ministry of Justice* [online]. 2011 [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/832011/bribery-act-2010-guidance.pdf, s. 21.

¹⁹⁸ Bribery Act 2010: Guidance to help commercial organisations understand the sorts of procedures they can put in place to prevent bribery. In: *UK Ministry of Justice* [online]. 2011 [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/832011/bribery-act-2010-guidance.pdf, s. 26 obdobně k tomuto také VIDRNA, Jan a Pavel DOLANSKÝ. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 92–93.

¹⁹⁹ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 176.

působení volných tržních vztahů.“²⁰⁰ Legislativní rizika, která se mohou vztahovat na většinu obchodních společností, jsou zejména korupční trestné činy, daňové trestné činy, některé majetkové trestné činy, nakládání s osobními údaji, soutěžní právo, pracovněprávní oblast včetně antidiskriminačního zákona a BOZP a práva duševního vlastnictví (například v souvislosti s nelegálním užíváním software). Oblasti soutěžní compliance se věnuji v kapitole 4. Soutěžní compliance, kde budou rozebrány také relevantní ustanovení týkající se hospodářské soutěže.

Lze tedy shrnout, že pouze na základě řádné analýzy rizik je možné vytvořit specifický compliance program odpovídající potřebám dané obchodní společnosti. S analýzou rizik lze doporučit provést revizi stávajících vnitřních předpisů a opatření, neboť na mnohá rizika už může být reagováno. Tyto předpisy je pak vhodné začlenit do širšího systému předpisů a opatření komplexně pojatého CMS.

Ad 3. Přijetí přiměřených pravidel a opatření pro odstranění či snížení rizik.

Ad 4. Jednoznačný a průhledný systém vnitřních předpisů.

Po identifikaci rizik je nutné zvolit přiměřené řešení podle druhu předmětu činnosti společnosti, její struktury a velikosti. Za přiměřené je považováno přijetí alespoň těchto interních pravidel a předpisů:

- pracovní řád (včetně kárného postihu zaměstnanců),
- etický kodex (včetně pravidel pro obchodní chování a pro poskytování/přijímání darů),
- protikorupční pravidla,
- transparentní pravidla pro používání majetku společnosti,
- skartační, spisový a archivační řád,
- linka důvěry pro oznamování podezření z protiprávního jednání,
- metodika k účasti na veřejných zakázkách,
- vnitřní účetní pravidla,
- interní směrnice pro nakládání s hotovostí,
- pravidla pro ochranu osobních údajů.

Bohuslav považuje za zásadní opatření také přijetí předpisů týkajících se kárného postihu zaměstnanců i vedoucích pracovníků, kteří úmyslně nebo z nedbalosti poškodili zájmy firmy porušením právních předpisů ČR, předpisů EU nebo vnitřních předpisů společnosti. Dále je doporučováno ujednání protikorupční klauzule (označována také jako „compliance smluvní doložka/y“) do smluv uzavíraných s obchodními partnery. Ta vyjadřuje protikorupční politiku

²⁰⁰ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 61.

společnosti a seznamuje s ní druhou smluvní stranu. Tato ustanovení pak mohou být použita k distancování se od jednání např. v případě podezření z korupčního trestného činu ze strany smluvního partnera, kdy jednoznačným následkem může být odstoupení od smlouvy (srov. ustanovení § 2001 a násl. OZ).²⁰¹

Metodika NSZ vymezuje referenční hlediska, na jejich základě je snáze možné posoudit, zda konkrétní opatření právnické osoby lze považovat za dostatečná ve vztahu k § 8 odst. 5 ZTOPO, viz obrázek 2 níže.

Obrázek 2: Hlediska použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO²⁰²

- a) **Funkční hledisko** je vymezeno účelem jednotlivých přijatých opatření, tedy užitečností přijatého opatření pro právnickou osobu. Základním účelem je prevence páchaní protiprávní činnosti (preventivní účel), detekce případného rozporu s pravidly (detekční účel) a následné potrestání odpovědných osob a adekvátní reakce na jejich protiprávní jednání (represivní či reakční účel). Uvedená opatření na sebe navazují a tvoří jako celek tři základní pilíře compliance, o kterých pojednávám níže v kapitole 2.7 Tři pilíře compliance programu.
- b) **Subjektivní (materiální) hledisko** je odrazem „spravedlivého“ požadavku na vynaložení veškerého možného úsilí právnickou osobou. Požadavek je uveden v § 8 odst. 5 ZTOPO slovy „na ní bylo možno spravedlivě požadovat“. Relevantní je tedy z tohoto hlediska hodnocení konkrétních poměrů a možností dané právnické osoby. Skutečnost vynaloženého úsilí, které na právnické osobě bylo možno spravedlivě požadovat, není presumovanou a je třeba ji dokazovat vzhledem k individuálním možnostem právnické osoby. Na místě je zhodnotit rovněž aktivní přístup právnické osoby k možnosti vyvinutí se z trestní odpovědnosti. Pokud tato chce počítat s dobrodiním ve smyslu vyloučení trestní odpovědnosti, je dle Nejvyššího státního zastupitelství zapotřebí, aby právnická

²⁰¹ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 177.

²⁰² Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 14.

osoba, resp. obhajoba, předložila interní materiály orgánům činným v trestním řízení, vysvětlila interní postupy a navrhla relevantní osoby jako svědky. Případný rozpor se zásadou zákazu sebeobviňování je zde překonán tím, že státní zástupce vyzve právnickou osobu bez pohrůžky sankcí, aby příslušné podklady k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí předložila. Jestliže právnická osoba na to nereaguje a ani z dosud provedeného dokazování nevyplývají skutečnosti nasvědčující tomu, že lze o aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO v konkrétním případě rozumně uvažovat, jde o otázku zodpovězenou.²⁰³

- c) **Časové hledisko** zcela logicky požaduje, aby byly interní normy zavedeny v době, ve které došlo ke spáchání trestného činu. Právnická osoba musí vynaložit předmětné úsilí ještě před spácháním trestného činu přičitatelného právnické osobě, jestliže má být zproštěna trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 5 ZTOPO.²⁰⁴ K případnému vynaložení úsilí právnické osoby až po spáchání trestného činu lze přihlídnout v rámci úvah o trestu za něj uloženého, a to co do druhu a výměry. Následná opatření právnické osoby mohou mít význam z pohledu podmínek účinné lítosti dle § 11 ZTOPO či jiných zvláštních případů účinné lítosti, k čemuž orgány činné v trestním řízení přihlížejí z úřední povinnosti. Splnění podmínky odstranění nebezpečí, zamezení či napravení škodlivého následku však není třeba požadovat po osobě, jejíž jednání se právnické osobě přičítá, může jít i o jinou osobu uvedenou v § 8 odst. 1 ZTOPO.²⁰⁵
- d) **Personální hledisko** klade důraz na to, která z osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO jednání přičitatelné právnické osobě spáchala. Jinak se bude přistupovat k přičítání jednání statutárního orgánu a jinak k zaměstnanci. Vyvinění právnické osoby se již nevztahuje pouze na zjevný trestněprávní exces podřízené osoby – zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení, která spáchala trestný čin, navzdory opatřením učiněným právnickou osobou, jako tomu bylo podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO (před účinností novely z roku 2016), avšak také na kategorii osob představujících nebo tvořících orgán právnické osoby (vyšší vedení právnické osoby), kde jinak odpovídá právnická osoba za trestný čin bez dalšího. Výjimečné bude podle metodiky NSZ zproštění trestní odpovědnosti v případě, že se přičitatelného protiprávního jednání dopustí statutární orgán nebo další osoby s vedoucím postavením v rámci právnické osoby, když zabezpečení tvorby a uskutečňování příslušných opatření spočívá právě na těchto

²⁰³ CHROMÝ, Jakub. Jak blíže posuzovat exkulpační důvod z trestní odpovědnosti právnické osoby? *Státní zastupitelství*, 2018, č. 3, s. 23.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 23.

²⁰⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha. C. H. Beck, 2012, s. 540.

orgánech. Jiná však může být situace u vícečlenného statutárního orgánu, když přes existenci spravedlivě očekávaných opatření dojde k excesu v jednání jednoho ze členů. Jestliže však osoba ve vedoucím postavení stojí nad opatřeními a kontrolními mechanismy, stěžejí ji mohou omezovat. Uplatnění § 8 odst. 5 ZTOPO nepřichází v úvahu u tzv. účelově založených právnických osob k páčání úmyslné trestné činnosti.

- e) **Potentní hledisko** vyjadřuje způsobilost daného opatření ovlivnit chod v právnické osobě. To znamená, že opatření právnické osoby musejí být specifická a individuální, tzv. šitá přímo na míru dané právnické osobě. Neexistuje žádné univerzální opatření. Taková opatření je třeba dále posuzovat z pohledu vhodnosti (zda je opatření vůbec způsobilé dosáhnout zamýšleného cíle) a přiměřenosti (zda je opatření vůbec u právnické osoby zapotřebí v dané situaci). Výše uvedené v sobě zahrnuje zvažování velikosti, struktury, formy, zaměření, předmětu podnikání, produktů a trhů právnické osoby jakožto i složení a řízení zaměstnanců a jejich znalostí a dovedností.
- f) **Procesní hledisko** nakonec zkoumá, zda právnická osoba své předpisy kontinuálně prosazuje (aktualizuje, školí o nich zaměstnance). Podle metodiky NSZ je nezbytné zkoumat, zda byla zavedená opatření reálně uvedena v život a nedlí toliko na papíře, tedy jsou-li dodržována, implementována, kontrolována, vynucována, hodnocena a aktualizována. Při hodnocení může být nápomocná například metoda PDCA (tzv. Demingův cyklus) skládající se ze čtyř kroků: plan – do – check – act neboli naplánuj – udělej – zkontroluj – jednej. Uvedené kroky se v cyklu neustále opakují, takže jsou hnacím motorem neustálého zlepšování při zavádění opatření a jejich změnách.

Lze tedy shrnout, že nebude stačit, aby právnická osoba jen formálně zavedla compliance program, ale aby zavedená opatření skutečně reálně ovlivňovala činnost obchodní společnosti. Podle NSZ byl v aplikační praxi zjištěn trend, že si velké prosperující obchodní společnosti s cílem domoci se zproštění své trestní odpovědnosti nechávají od advokátních kanceláří zpracovávat velmi obsáhlé dokumenty, které však do každodenní praxe nepřevodou. V rámci své obhajoby pak soudu předkládají stohy listin vydávaných za jejich vnitřní předpisy. Nálezací soud poté zpravidla rezignuje na jejich bližší zkoumání či obsahovou analýzu a raději rozhodne o splnění liberační podmínky, než aby přiléhavě odůvodnil opačný závěr.²⁰⁶

²⁰⁶ Zvláštní zpráva o poznatecích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 7. 5. 2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/WuhII>, s. 12.

Jako memento však lze uvést konkrétní již judikovaný případ v rozhodnutí Městského soudu v Praze²⁰⁷, podle něhož k vyvinění právnické osoby jako důkazní prostředek postačuje pouhé prohlášení fyzické osoby, jejíž jednání je osobě právnické přičítáno, o tom, že se zavázala k dodržování interních pravidel etického chování. Toto rozhodnutí bylo zrušeno Vrchním soudem v Praze, který dle mého názoru přiléhavě konstatoval, že „*pouhé zjištění, že obviněná právnická osoba v době spáchání protiprávního činu ... měla vypracovaný etický kodex a pravidla chování, a zjištění, že tento její zaměstnanec se zavázal tento kodex a tato pravidla respektovat a řídit se jimi, nemůže vést k závěru, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 ZTOPO zabránila (§ 8 odst. 5 ZTOPO). Jde pouze o první nezbytný krok, který musí právnická osoba učinit. Druhým krokem je výše zmíněné naplnění kodexu.*“²⁰⁸

Ad 5. Nastavený systém dělby kompetencí

Dělbou kompetencí se rozumí nejen dělba moci uvnitř právnické osoby, která má smysluplně uspořádat jednotlivé oblasti činnosti a zabránit kumulaci moci. Organizační struktura by měla být uspořádána tak, aby umožňovala dohledání konkrétní fyzické osoby, která se dopustila protiprávního jednání. I v případech, pokud není tato konkrétní fyzická osoba dohledána, však stále existuje zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti právnických a fyzických osob, kdy skutečnost nedohledání konkrétní odpovědné fyzické osoby nemá vliv na trestní odpovědnost právnické osoby.

Odpovědnost za soulad fungování právnické osoby se všemi právními a dalšími převzatými povinnostmi má vždy statutární orgán, nicméně výkonem této agendy může pověřit osobu uvnitř nebo vně právnické osoby. U velkých právnických osob je touto činností pověřen **compliance officer** s dostatečnou úrovní odbornosti a nezávislosti. V případě menších právnických osob může být compliance zajištěno přímo vedením společnosti (statutárním orgánem) nebo smluvně vnějším expertním poradcem (advokátem), a to zejména u zajištění provozu etické linky či jiného whistleblowing systému.

Compliance officer by měl být zařazen na nejvyšší úroveň managementu společnosti a být odpovědný přímo statutárnímu orgánu společnosti, který jej do funkce dosadil.²⁰⁹ Úkolem compliance officera (a případně jeho oddělení) je kontinuální monitoring compliance rizik, tvorba a průběžná aktualizace compliance programu a jeho jednotlivých nástrojů a pravidel,

²⁰⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 1. 2017, sp. zn. 10 T 6/2016.

²⁰⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017.

²⁰⁹ VINCKE, François a Julian KASSUM. *ICC Ethics and Compliance Training Handbook. Anti-corruption guidance by practitioners for practitioners*. ICC Publication, 2013, s. 67. In: HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 72.

implementace compliance (provádění školení a poradenství), monitoring, evaluace a vynucování. Předpokladem pro efektivní fungování compliance officera je zajištění jeho funkční nezávislosti a zřetelného postavení v rámci organizační struktury společnosti.²¹⁰ To odpovídá metodice NSZ, která uvádí, že se očekává, že tato osoba byla zapojena do všech procesů, a to počínaje identifikací rizik až po vyhodnocení nápravných opatření.²¹¹

Compliance officer potřebuje odpovídající podporu, zdroje a také spolupráci napříč obchodní společností. Bez odpovídající podpory vedení, postavení ve společnosti a další spolupráce „je oddělení compliance zpravidla nefunkční a bezradné.“²¹² Nedostatečná podpora či pozornost ze strany vedení společnosti a prosazování compliance ve společnosti nemusejí být a priori vedeny nepoctivými úmysly. V opačném případě však může nastat situace pro korporaci, potažmo dané podnikatelské odvětví, relativně nebezpečná. A to, pokud by compliance program mohl posloužit jen jako nástroj krytí nevhodné podnikatelské aktivity. Podle odborné literatury je výše uvedený případ dokonce nebezpečnější, než kdyby funkce compliance v dané korporaci vůbec zavedena nebyla. Důvodem je vyvolání klamně představy o tom, že korporace má zájem na etickém a legálním podnikání, ačkoliv opak je pravdou.²¹³

„Měl by to být navíc ideálně člověk, který v rámci právnické osoby již minimálně nějakou dobu působí a právnickou osobu i její procesy velmi dobře zná. Co se týče vzdělání a praxe, ideální by byla osoba s právním vzděláním nebo třeba bývalý auditor.“²¹⁴

2.7 Tři pilíře compliance programu

Účelem dostatečných interních opatření je nastavit interní procesy za použití rozličných interních opatření (instrumentů), které jako celek tvoří tzv. CMS. Doporučenou strukturu CMS, která vychází z mezinárodního standardu ISO 19600:2014 (Compliance management – Guidelines), znázorňuje schéma z metodiky NSZ, viz obrázek 3.

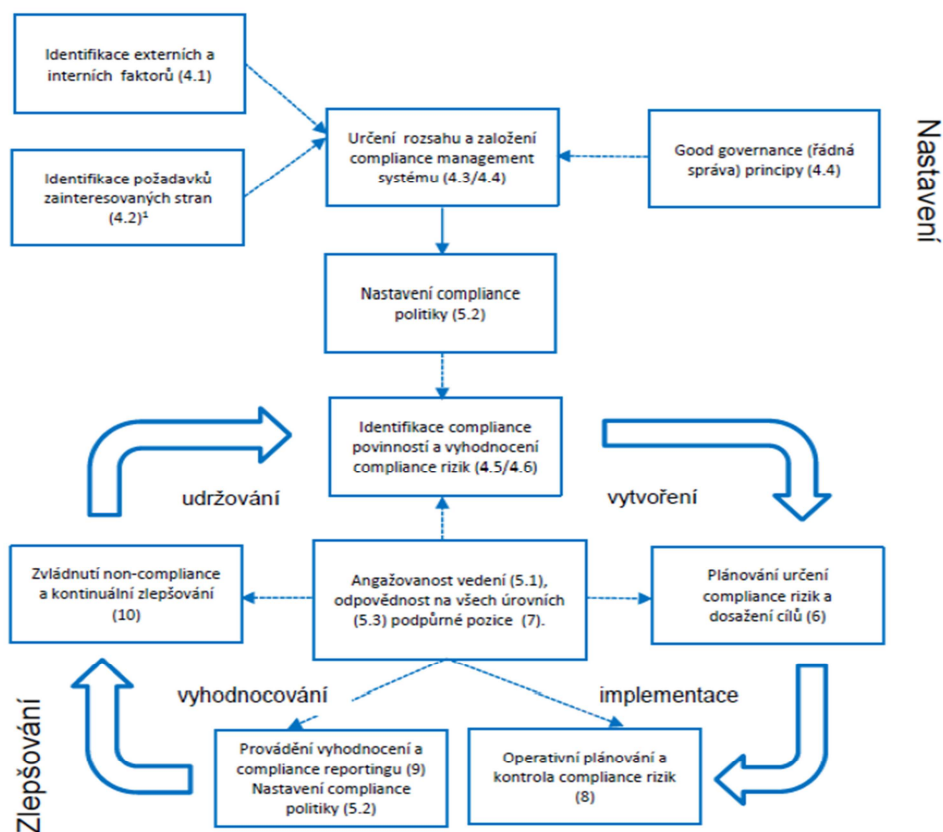
²¹⁰ VINCKE, François a Julian KASSUM. *ICC Ethics and Compliance Training Handbook. Anti-corruption guidance by practitioners for practitioners*. ICC Publication, 2013, s. 67. In: HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 73.

²¹¹ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 37.

²¹² HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 7.

²¹³ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 8.

²¹⁴ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

Obrázek 3: Doporučená struktura CMS²¹⁵

Nástroje, kterými lze implementovat a prosazovat compliance pravidla ve společnosti, jsou nástroje či opatření preventivní, detekční a reakční, kterými se CMS kontinuálně monitoruje a zlepšuje. Podle metodiky NSZ musí správně nastavený CMS zahrnovat všechny **tři pilíře compliance**. Pokud právnická osoba rezignuje na některý z nich, lze mít za to, že nepřijala dostatečná opatření, tedy ne vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila. Obdobně však platí, že ze samotného faktu, že byl spáchán trestný čin, nelze jednoznačně dovodit, že CMS selhal a je nefunkční.

Odpovědnost za soulad fungování právnické osoby se všemi právními a dalšími převzatými povinnostmi má vždy statutární orgán, což potvrzuje rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019, publikovaný pod č. 24/2020 Sb. rozh. civil.: „*Při výběru třetí osoby musí představenstvo postupovat řádně, tj. musí vybírat tak, jak by činila jiná rozumně pečlivá osoba (odpovědnost za výběr), musí vybrané osobě vymezit jasné zadání, poskytnout veškerou potřebnou součinnost a musí ji řídit (odpovědnost za zadání, vedení a součinnost) a konečně musí výkon delegované působnosti přiměřeně kontrolovat,*

²¹⁵ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 24.

a to nejen osobně, nýbrž i za pomoci řádně nastavených kontrolních mechanismů (odpovědnost za kontrolu).“

Považuji za důležité zmínit nad rámec tří základních pilířů compliance také dva základní principy, které jsou uváděny jako návod pro úspěšné prosazování compliance, etického prostředí ve společnosti a eliminace non-compliance. Prvním principem je posuzování každého jednání vlastním úsudkem (**common sense**). Jedná se o zodpovězení otázky: „Jak na dané jednání sám pohlížím?“ To vypovídá o etických kvalitách osoby, ale také o míře loajality vůči korporaci. Druhým principem je tzv. **newspaper test**. V tomto případě si zaměstnanec, statutární orgán či jiná osoba ve společnosti má zodpovědět otázku: „Co kdyby o tom, co hodlám udělat, psala média? Jak by dané jednání hodnotila? A zda bych se v dané situaci cítil komfortně?“²¹⁶

Jednající osoby tak vlastním úsudkem mohou posoudit vhodnost zamýšleného jednání. Domnívám se, že těmito elementárními principy vlastního rozhodování tak lze omezit riziko non-compliance, aniž by dané osoby věděly o konkrétním pravidle v konkrétním předpisu společnosti či bez samotné existence regulace nežádoucího chování interním předpisem.

2.7.1 Nástroje prevence

Podle metodiky NSZ se jedná o soubor opatření k zamezení či snížení rizika porušení compliance pravidel. Předpokladem správně nastavených preventivních pravidel je identifikace rizik, kterým je právnická osoba vystavena. Typickými rizikovými oblastmi jsou veřejné zakázky, soutěžní právo (kartelová ujednání), kyberkriminalita, praní špinavých peněz, joint venture partneři atd.²¹⁷

Mezi preventivní nástroje CMS patří zejména:

- **Registr potenciálních rizik** sestavený na základě analýzy činnosti právnické osoby.

Pouze na základě řádně provedené identifikace a analýzy podnikatelských rizik a jejich vyhodnocení je statutární orgán právnické osoby schopen rozhodnout o oblastech zájmu a prvcích compliance programu, který musí být adekvátně přizpůsoben konkrétní obchodní společnosti. K řádnému provedení risk assessmentu se používají tzv. „check listy“, obsahující výčet oblastí, které by měly být vyhodnoceny.²¹⁸

²¹⁶ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 75.

²¹⁷ LOGESOVÁ, Jitka. Trestní compliance – prostředek pro vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti. *Státní zastupitelství*, 2018, č. 3, s. 28.

²¹⁸ Vzorový check list, viz HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 26.

- **Etický kodex** závazný pro všechny zaměstnance.

Etický kodex (anglicky také např. code of ethics nebo code of conduct) je základním dokumentem compliance programů,²¹⁹ vyjadřuje zásady a hodnoty společnosti, slouží k vymezení se proti nelegálním aktivitám, deklaruje zásady poctivosti, transparentnosti, profesionality, morálky apod. Tvoří základ pro další jednotlivé prvky compliance programu. Metodika NSZ stanoví, že etický kodex by měl být závazný pro všechny zaměstnance a další osoby, jejichž jednání je přičitatelné právnické osobě, jako součást pracovních povinností či smluvních povinností a jeho plnění stejným způsobem prosazováno a vymáháno. Jazyk těchto dokumentů by měl být jasný, stručný a přístupný všem zaměstnancům.²²⁰

„Kaplan s Murphym píše, že již nějakou dobu se mezi odborníky na danou problematiku uvádí, že právě správné nastavení a oddanost společnosti určitým etickým principům (zakotveným zejména v etických kodexech a opakovaných v rámci školení zaměstnanců) je základním požadavkem dosažení tzv. legal compliance (tedy souladnosti s právními předpisy).“²²¹

Etický kodex tak má potenciál dát všem členům společnosti jasnou představu, jaké jednání je takřikajíc tabu. Zejména zaměstnancům společnosti může správně nastavený etický program ukázat směr nejen v případech jasného porušování právních předpisů, ale i v tzv. šedé zóně, kde nemusí být hranice legálního a protiprávního jednání zcela zřejmá. Jako příklad lze uvést korupční jednání v soukromé sféře, kde není zákonem nastavena žádná minimální hranice hodnoty úplatku (v rámci úplatkářských trestných činů), když v obchodním styku je zcela běžné, že se obchodní partneři navzájem obdarovávají předměty drobné hodnoty (reklamní předměty, kancelářské předměty apod.). Etickým kodexem stanovená pravidla by tedy měla zahrnovat i tzv. protikorupční program, který upraví tuto problematiku specificky ve vztahu k prevenci

²¹⁹ „A company’s code of conduct is often the foundation upon which an effective compliance program is built.“ Přeloženo: „Etický kodex společnosti je často základním prvkem, na kterém je efektivní compliance program postaven.“ A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>, s. 42.

²²⁰ A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>, s. 57.

²²¹ KAPLAN, Joseph E. a Jeffrey M. MURPHY. *Compliance programs and the corporate sentencing guidelines, 2017–2018*. Danvers: Thomson Reuters, 2017, s. 161. In: NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://advokatni-denik.cz/2020/01/16/vyznam-etickeho-kodexu-pro-trestnepravni-compliance/#_ftn4

korupčního jednání. Dalšími příklady mohou být porušování předpisů o ochraně životního prostředí, autorských práv apod., u kterých je také poměrně nízké právní povědomí.²²²

Schenkova a Lasák zmiňují, že řada významných společností, jako např. Parmalat, Enron²²³ či Volkswagen, měla ve svých vnitřních předpisech detailně zpracovaný etický kodex. „*Ten se však v konečném důsledku, díky nulové či nevhodně koncipované podpoře odpovědných osob, špatné interní komunikaci a očividně i klamně či obecně nesprávné korporátní kultuře, projevil jen jako změť prázdných frází bez praktického (reálného) významu.*“²²⁴

Přesto, že by měl být etický kodex co možná nejobecnějším předpisem společnosti (zastřešujícím ostatní součásti compliance programu), neměl by obsahovat jen prázdné fráze a vágní pojmy. Takové nastavení etického kodexu (stejně jako u jiných kodexů) může způsobit, „*že se zaměstnanci a pracovníci společnosti nejsou schopni s jednotlivými pravidly v nich obsaženými ztotožnit, nepochopí jejich spojitost s vlastní činností, a pravidla tudíž ignorují, či je dokonce vědomě porušují*“.²²⁵

S etickým kodexem významně souvisí tzv. firemní kultura. Všichni zaměstnanci by měli vždy považovat kriminalitu na pracovišti nebo v rámci pracovního poměru za něco zcela vyloučeného, co právnická osoba za žádných okolností netoleruje a proti čemu důsledně bojuje. Společnost by nastaveným compliance programem měla „žít“, což podle mě znamená, že by etický kodex měl být distribuován, pravidelně aktualizován a zejména znám jeho text všemi členy právnické osoby.²²⁶

Chromý s Růžičkou na druhou stranu zdůrazňují, že firemní kultura (jako základ compliance, tedy souladnosti) není nutně závislá na existenci etického kodexu, a to, pokud je v rámci činnosti právnické osoby natolik silná, že vytváří „*prostředí pro právně konformní chování osob podílejících se na její činnosti*“.²²⁷

Podle mého názoru, je k nastavení firemní kultury potřeba nějaký zastřešující dokument (jako je etický kodex) přijmout, a to zejména z toho důvodu, že v řadě případů dochází v právnických osobách k častým personálním obměnám (pokud se nejedná o malé osobní

²²² NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/vyznam-etickeho-kodexu-pro-trestnepravni-compliance/#_ftn4

²²³ Krátký popis korupčních afér uvádím v poznámce pod čarou 179.

²²⁴ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 8.

²²⁵ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 49.

²²⁶ k tomu také FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 228.

²²⁷ CHROMÝ, Jakub a Miroslav RŮŽIČKA. K mantinelům vyvinění trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 1, s. 23.

společnosti) a nepsaná firemní kultura bez jasně vymezeného směru by mohla být k takovýmto změnám náchylná.²²⁸

- **Školení.**

Podle metodiky NSZ jsou možná pravidelná úvodní a opakovací školení, online formou nebo interaktivně, v závislosti na vyhodnocení vhodnosti i s ohledem na počet, rizikový profil a znalosti účastníků. V případě managementu nebo pozic s vysokým rizikovým potenciálem je doporučeno individuální nebo skupinové prezenční školení. Existenci účinného školení by měly dokládat záznamy o provedených školeních a odpovídajícím ověřování nabytých znalostí (obvykle prostřednictvím testování).

Obsah školení zaměstnanců by měl zejména odpovídat jejich pracovnímu zařazení. Zaměstnanec ve výrobě tak zpravidla nebude nutné školit v problematice hospodářské soutěže či korupčního jednání, a naopak u nich bude kladen důraz na bezpečnost práce a důkladné proškolení ohledně obsluhy strojů. Obsah školení bude právě opačný u zaměstnanců obchodního oddělení.²²⁹

- **Poradenské služby pro zaměstnance.**

Slouží zejména pro orientaci v životních situacích, které nemají jednoznačná řešení (co je a co není střet zájmů, co je a co není korupční jednání, komunikace v rámci výběrových řízení, jaký dar je přijatelný, jaké informace sdílet v rámci obchodních sdružení, na konferencích, sociálních sítích apod.).

- **Komunikace.**

„Tone from the top“, k tomu pojednáno blíže v kapitole 2.6 Doporučené postupy pro tvorbu compliance programu, bod I.

- **Due diligence.**

Hloubková prověrka obchodních partnerů a zaměstnanců vychází z doktríny „znejte své partnery a zaměstnance“ (Know your third party/customer/employee – procesy známé jako KYC/KYE atd.), tedy nutného stanovení priorit pro prověrky na základě relevantních kritérií (např. zisky, rizikový profil obchodního partnera). Prověřování může být prováděno i v průběhu trvání pracovního či manažerského vztahu, kdy se zaměřuje zejména na prověření případného

²²⁸ k tomu shodně NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/vyznam-etickeho-kodexu-pro-trestnepravni-compliance/#_ftn4

²²⁹ Bribery Act 2010: Guidance to help commercial organisations understand the sorts of procedures they can put in place to prevent bribery. In: *UK Ministry of Justice* [online]. 2011 [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/832011/bribery-act-2010-guidance.pdf, s. 30.

střetu zájmů. Požadavky na plnění compliance cílů by se měly ideálně odrážet v popisu práce a KPI nejvyššího vedení a relevantních zaměstnanců.²³⁰

Ve vztahu k třetím stranám je velmi důležité, aby proces výběru především dodavatelů a obchodních partnerů měl svá přesně daná pravidla a rozhodovací procesy, které zabrání účelové manipulaci výběrových řízení, klientelismu, korupci a okrádání právnické osoby a jejích společníků a členů.²³¹

2.7.2 Nástroje detekce

Detekcí se rozumí zjištění porušení compliance pravidel. Klíčovými nástroji detekční funkce compliance jsou nástroje monitorovací a reportovací, které v případě správného nastavení budou schopny jako kontrolní mechanismy včas identifikovat hrozící non-compliance.²³² Aby byla právnická osoba schopna včas detekovat protiprávní jednání, musí mít nastaveny vhodné nástroje detekce.

Systém pro ohlašování podezření neboli **whistleblowing** rozebírám podrobněji v samostatné kapitole 3. Whistleblowing.

Mezi nástroje detekce CMS se řadí:

- **Proces interního šetření.**

Častorál uvádí, že interní a externí audity odhalí vůbec nejvíce podvodů páchaných v tuzemských společnostech.²³³

Vedle kontrolní činnosti prováděné kontrolním oddělením, oddělením compliance, oddělením interního auditu či externí auditorskou společností lze mezi kontrolní mechanismy zařadit také již zmíněný whistleblowing.

Dle USSG jsou monitoring a audity klíčové podmínky pro efektivní fungování compliance programu. Problematika compliance je řešena v Kapitole 8 části B – „Remediating Harm from Criminal Conduct, and Effective Compliance and Ethics Program, tj. náprava škod

²³⁰ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 24. Blíže k problematice: NORTZ, Jim. Measure or Die! – Using Metrics To Measure Compliance Performance. KPIs for Compliance. In: *Corporate Compliance Insights* [online]. 2018 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.corporatecomplianceinsights.com/using-metrics-to-measure-compliance-performance/>

²³¹ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

²³² HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 77.

²³³ ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, s. 79.

způsobených trestným jednáním a účinný compliance a etický program.“²³⁴ Právnická osoba se však automaticky nezbaví povinnosti interně prošetřit podezření ani v situaci, kdy je proti ní vedeno trestní řízení, protože jejím cílem je zjednat nápravu a učinit účinná opatření za účelem zabránění opakování situace a zároveň tím dostát požadavku na neustálé zlepšování CMS.²³⁵

- **Monitoring.**

Monitoring zahrnuje též pravidelnou činnost manažerů ve svých oblastech odpovědnosti. Zvláště rizikové oblasti může monitorovat přímo compliance útvar, který zpravidla provádí i namátkové kontroly.²³⁶

Mezi nástroje detekce patří také monitorování zaměstnanců. Ustanovení § 316 zákoníku práce opravňuje zaměstnavatele přiměřeným způsobem kontrolovat zaměstnance. Kontrola zaměstnavatele však musí být přiměřená cíli a musí narušovat soukromí zaměstnance jen v rozsahu, který je nezbytný k výkonu práce, případně k ochraně majetku zaměstnavatele. Monitoring zaměstnance je možný pouze na základě předchozího oznámení a jen tam, kde je to nezbytné k ochraně zdraví osob nebo majetku zaměstnavatele. Monitoring musí být směřován na majetek zaměstnavatele, nikoliv na osobu zaměstnance (nasměrování kamer) a musí být prováděn na pracovišti, nikoliv na místech určených k hygieně nebo k odpočinku zaměstnance. Předmětem informace zaměstnanci před započítím monitoringu je rovněž rozsah a způsob provádění kontroly.²³⁷ K přiměřenosti kontroly uvádím například rozhodnutí senátu Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1771/2011.

²³⁴ § 8 B2.1. Effective Compliance and Ethics Program, letter b) point (5): „*The organization shall take reasonable steps— (A) to ensure that the organization’s compliance and ethics program is followed, including monitoring and auditing to detect criminal conduct; (B) to evaluate periodically the effectiveness of the organization’s compliance and ethics program; and (C) to have and publicize a system, which may include mechanisms that allow for anonymity or confidentiality, whereby the organization’s employees and agents may report or seek guidance regarding potential or actual criminal conduct without fear of retaliation.*“

Přeloženo: § 8 B2.1. Efektivní compliance a etický program, písmeno b) bod (5): „*Společnost musí podniknout přiměřené kroky – (A) zajistit dodržování compliance programu a etického kodexu společnosti včetně monitorování a auditu pro odhalování kriminálního jednání; (B) pravidelně vyhodnocovat účinnost compliance programu a etického kodexu společnosti; a (C) mít a zveřejňovat systém, který může zahrnovat mechanismy umožňující zachování anonymity nebo důvěrnosti, přičemž zaměstnanci a spolupracující osoby společnosti mohou nahlásit nebo požádat o radu ohledně potenciálního nebo skutečného kriminálního jednání beze strachu z odvety.*“ Guidelines Manual 2016. In: *United States Sentencing Commission* [online]. 2016 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2016/GLMFull.pdf>, s. 535.

²³⁵ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 29.

²³⁶ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>, s. 29.

²³⁷ HŮRKA, Petr a kol. *Zákoník práce: komentář*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-910-9.

Při monitorování zaměstnanců je nezbytné dbát také na ochranu osobnostní práv dle úpravy občanského zákoníku a LZPS. Zejména se jedná o dodržení práva na soukromí podle čl. 7 LZPS, práva na ochranu údajů podle čl. 10 LZPS, ochranu listovního tajemství podle čl. 13 LZPS, která mohou být při nesprávně zvoleném nastavení monitoringu zaměstnanců narušena. Další oblastí, která v této souvislosti zaslouží obezřetný přístup, je právní úprava ochrany osobních údajů dle nařízení GDPR. Z důvodu možného postihu ze strany dozorového orgánu, kterým je Úřad pro ochranu osobních údajů, a to jak finanční pokutou nebo jiným opatřením k nápravě nezákonného stavu (např. povinností blokace nebo výmazu databáze osobních údajů), je velmi vhodné začlenit problematiku zpracování osobních údajů do CMS společnosti.²³⁸

„*Silné instituce vytvářejí silné hodnotové systémy*“. Ty pak mohou pomoci potlačit etickou zaslepenost, groupthink, tj. skupinové myšlení, které potlačuje individualitu a může podporovat kriminalitu, a konečně peer pressure (nátlak delikventních jedinců).²³⁹

2.7.3 Reaktivní (reakční) nástroje

Výše uvedené nástroje detekce mohou vést k odhalení, že nastavená pravidla compliance selhávají. Reakcí je chápána připravenost a schopnost právnické osoby adekvátně reagovat na porušení compliance pravidel, což je také důkazem funkčnosti compliance programu právnické osoby. Právnická osoba musí jasně stanovit důsledky plynoucí z porušení compliance pravidel a tyto důsledky prosazovat. Reakce by měla být dvojitá, jednak ve vztahu ke konkrétnímu porušení právních předpisů či etických pravidel, a neméně důležité je následné přijetí opatření, která podobným situacím v budoucnu zabrání.

- **Nastavení pracovněprávních pravidel** postihu pachatelů a zároveň ochrany oznamovatelů.

Tato pravidla by měla stanovit jasné personální důsledky pro konkrétního zaměstnance – pachatele, kterými jsou typicky peněžní sankce (krácení prémie, odejmutí osobního ohodnocení či benefitů), domluva nebo výtka, odvolání z funkce, přeložení, či dokonce rozvázání pracovního poměru. Druhý aspekt se týká ochrany oznamovatelů protiprávní činnosti (tzv. whistleblowerů) uvnitř právnické osoby, jak uvádím blíže v kapitole 3. Whistleblowing.

Pokud zde zmiňuji nastavení pravidel postihu při non-compliance (zjištění porušení pravidel compliance), musím uvést také nastavení pozitivní motivace a vzorů pro nové zaměstnance odrážející se v názoru publikovaném Šellengem nebo shodně také Johnstonem,

²³⁸ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 148.

²³⁹ NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 200.

kteří považují za vhodné, aby zaměstnanci společnosti byli odměňováni za etické jednání a řádné dodržování compliance pravidel, což ve vzájemných souvislostech považují za smysluplné.²⁴⁰ K tomu shodně také FCPA uvádí, že pozitivní pobídky mohou podpořit jednání v souladu s compliance pravidly.²⁴¹

- **Plán reakce.**

Právnícká osoba by měla mít v rámci nastavení reaktivních opatření interně upraven postup pro případ zjištění, že došlo ke spáchání trestného činu uvnitř právnické osoby nebo ve vztahu navenek – k dodavatelům, obchodním partnerům nebo odběratelům či zákazníkům. Nejde jen o otázky pracovněprávní, ale i o otázky čistě praktické, jako jsou nastavení pravidel pro vyšetření takového případu, vyčíslení škody, postup vymáhání škody či újmy, dohledání peněžních prostředků, zajištění důkazů, právní vyhodnocení případu a zvážení dalšího postupu, kterým může být oznámení orgánům činným v trestním řízení, podání žaloby apod.²⁴²

Součástí je ale i nastavení souvisejících interních postupů a procesů a řešení rozličných otázek včetně toho, komu je třeba takový případ interně oznámit, kdo povede interní šetření, jaké jsou lhůty pro jednotlivé kroky, jaké jsou kroky z pohledu interního compliance management systému, případně zda není třeba takový případ i nahlásit dozorovému orgánu či regulátoru trhu apod.²⁴³

- **Hlášení.**

Jak uvádí metodika NSZ, systémové nedostatky lze doporučit hlásit interní funkci právnické osoby jako internímu oddělení auditu, compliance či personálnímu oddělení, aby právnická osoba měla možnost na takové nedostatky reagovat a nedostatečnost systému odstranit. Závažná porušení právních předpisů by též měla být hlášena příslušným orgánům veřejné moci a měla by být spojena se snahou o odstranění škodlivého následku protiprávního činu. Takový postup také svědčí o funkčnosti detekčních a reakčních opatření právnické osoby, a tedy by mohl být jedním z argumentů pro aplikaci ustanovení o vyvinění dle § 8 odst. 5

²⁴⁰ ŠELLENG, Dalibor. *Právnícká osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 212. Shodně k tomuto také JOHNSTONE, Richard a Rick SARRE. *Regulation: Enforcement and Compliance*. *Australian Institute of Criminology*, 2004, č. 57. In: NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 206.

²⁴¹ „*Make integrity, ethics and compliance part of the promotion, compensation and evaluation processes as well. For at the end of the day, the most effective way to communicate that “doing the right thing” is a priority, is to reward it.*“

Přeloženo: „*Dbejte na integritu, etiku a dodržování předpisů jako součást propagace, kompenzace a také procesů hodnocení. Koneckonců nejefektivnější způsob, jak komunikovat, že „děláte správnou věc“, je odměnit ji.*“ A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>, s. 61.

²⁴² FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, s. 225.

²⁴³ Tamtéž, s. 225.

ZTOPO. Pokud nebude možnost aplikovat účinnou lítost ani vyvinění, měl by se takový postup promítnout při ukládání sankce právnické osobě.

Problematicke oznamovací povinnosti právnické osoby ve spojitosti se zákazem sebeobviňování se podrobněji věnuji v kapitole 1.3.8.

Souhlasím s názorem té části odborné veřejnosti²⁴⁴, která má za to, že právnická osoba oznamovací povinnost nemá, ačkoliv je mi známo, že soudní praxe doposud jednoznačně nevyřešila uvedenou problematiku ve vztahu k trestným činům nepřekážení trestného činu podle § 367 trestního zákoníku a neoznámení trestného činu podle § 368 trestního zákoníku, které mohou být přičteny právnické osobě.

Vzhledem k možnosti, že na základě provedení interního šetření či auditu bude zjištěno spáchání trestného činu²⁴⁵, je obecně doporučováno zadávat audity advokátům, kteří jsou vázáni mlčenlivostí a které se nevztahuje oznamovací povinnost. Takto lze částečně eliminovat rizika plynoucí z neoznámení nebo nepřekážení trestného činu. Při neoznámení trestného činu interním auditorem (zaměstnancem) je tento trestně odpovědný.²⁴⁶

- **Audity systému compliance.**

Vedení právnické osoby má zajistit, aby všichni zaměstnanci právnické osoby byli seznámeni s příslušnými vnitřními předpisy a dodržovali je, rozuměli své úloze v interním compliance management systému a aktivně se do tohoto systému zapojili. Za tím účelem musí vedení právnické osoby zajistit, aby byly uplatňovány řádné administrativní a účetní postupy.

V případě, že v dané právnické osobě existuje kontrolní orgán (mj. dozorčí rada, kontrolní komise, výbor pro audit apod.), je vhodné, aby takový orgán dohlížel, zda jsou interní kontrolní systém a existující interní opatření funkční a efektivní, a jednou ročně učinil příslušné vyhodnocení. Pokladem pro něj může být zpráva externího auditora nebo interní audit nebo zpráva vypracovaná compliance officerem.²⁴⁷

Metodika NSZ doporučuje provádět pravidelné audity v delších časových intervalech (jednou za dva nebo tři roky). Pokud došlo k selhání CMS, je namíste provést ad hoc audit

²⁴⁴ Například NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021, s. 208.

²⁴⁵ Dle advokáta Václava Vlka „u kauzálního auditu je 80% šance, že se najde nějaký trestný čin“. ŠRÁMEK, Dušan. Podle advokátů k vyvinění právnické osoby nestačí pouze formální dodržování pravidel. In: *Česká justice* [online]. 2017 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/11/podle-advokatu-k-vyvineni-pravnicke-osoby-nestaci-formalni-dodrzovani-pravidel>

²⁴⁶ K tématu ŠRÁMEK, Dušan. Lukáš Trojan: Trestní odpovědnost právnických osob by se měla změnit ve správní řízení. In: *Česká justice* [online] 2017 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/11/lukas-trojan-trestni-odpovednost-pravnickych-osob-by-se-mela-zmenit-ve-spravni-rizeni/> nebo SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 99.

²⁴⁷ FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, s. 230–231.

CMS. De facto shodně se vyjadřuje americký USSG, kde je uvedeno, že vyhodnocování jednotlivých opatření i compliance programu jako celku by přitom mělo probíhat periodicky, ale rovněž v případě, že jsou odhalena konkrétní porušení právních předpisů či etických pravidel.²⁴⁸

2.8 Vyhodnocení compliance programu včetně významné judikatury

Fungování compliance programu musí být pravidelně testováno a vyhodnocováno. Jsou-li odhaleny nedostatky či objeví-li se nová rizika, je nezbytné compliance program revidovat. Pokud jsou objeveny nedostatky jak v samotném compliance programu nebo jeho dodržování, mělo by být uvedené posouzeno jako důkaz o tom, že jsou compliance pravidla skutečně vynucována a nejedná se pouze o soubor psaných pravidel.²⁴⁹

Nezbytnost vyhodnocování správného fungování compliance je zřejmá i z aplikační praxe. **Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017**, konstatoval, že *„Kodex musí být pravidelně revidován a zlepšován, výsledky z jeho aplikace musí být pravidelně vyhodnocovány. Je třeba zjistit, jaké oddělení a jaké konkrétní osoby měly v rozhodné době dodržování a revizi kodexu a obdobných opatření na starost. Tyto osoby, ale i další osoby bude třeba k vyřešení otázky, jak byl kodex v praxi naplňován, vyslechnout. Fungování kodexu může být prokázáno i poznatky z etické linky.“*²⁵⁰

Při posuzování, zda právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které po ní bylo možno spravedlivě požadovat ve smyslu ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO, aby spáchání trestného činu

²⁴⁸ Guidelines Manual 2016. In: *United States Sentencing Commission* [online]. 2016 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2016/GLMFull.pdf>, s. 535–538.

²⁴⁹ A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>, s. 60–62.

²⁵⁰ SMEJKAL, Ladislav a Tomáš SYROVÝ. *Vybraná judikatura z oblasti trestní odpovědnosti právnických osob*. Praha. Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 15–17:

Dále také v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 9. 2019, sp. zn. 6 To 12/2017: „... má být zkoumáno a hodnoceno, zda program compliance byl v době, kdy ke spáchané trestné činnosti došlo, reálně naplňován, zda a kým bylo jeho dodržování kontrolováno, popř. vynucováno. Soudu prvního stupně bylo uloženo, že pro případ zvažování aplikace ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO musí podrobně nahlédnout do fungování celé právnické osoby, [...] Pokud soud prvního stupně zamítl důkazní návrhy obžalovaných k objasnění firemní kultury obžalované společnosti X, měl svůj postup odůvodnit nadbytečností prokazovat firemní kulturu, neboť ji pro své (zprošťující) rozhodnutí zjistit nepotřeboval.“

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 16. 1. 2017, č. j. 4T 42/2016, v právní větě uvádí: „Při zkoumání, zda byly splněny podmínky pro zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO, je třeba zjišťovat také to, zda byly osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO s obsahem veškerých interních dokumentů... seznámeny, neboť jen tehdy mohly být pro tyto osoby závazné a právnická osoba mohla kontrolovat a vynucovat jejich plnění. O opatřeních ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO je třeba uvažovat jednotlivě a v jejich souhrnu na pozadí okolností případu, za nichž má být právnická osoba stíhána. OČTŘ musí zkoumat nejen přijetí příslušných opatření ze strany právnické osoby, ale rovněž zda a jak byla tato opatření kontrolována a jejich dodržování vynucováno. OČTŘ by měly opatření s důsledky zavinění právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO posuzovat prostřednictvím kritéria vhodnosti, tedy zda je příslušné opatření vůbec způsobilé dosáhnout zamýšleného cíle... a rovněž kritéria přiměřenosti, tedy na kolik potřeba existence příslušného opatření odpovídá situaci u dané právnické osoby.“

fyzickou osobou zabránila, je tedy nutno přihlížet k mnoha aspektům. V závislosti na předmětu podnikání a charakteru činnosti právnické osoby jsou kladeny různě vysoké nároky na předcházení protiprávní činnosti, přičemž právnická osoba by se měla zaměřit zejména na ty skupiny trestných činů, které jsou v dané oblasti podnikatelské činnosti „rizikovější“. Je-li primárním účelem compliance programů právnické osoby vyhnout se případné trestní odpovědnosti, hovoří se pak o trestněprávním compliance. Půjde o případy, kdy jsou vytvořeny compliance opatření například pro účely předcházení praní peněz či korupce, ale může se jednat také například o oblast veřejných zakázek.²⁵¹

Existence compliance programu ve spojení s řešením příčin, které vedly nebo by potenciálně mohly vést ke spáchání trestného činu právnickou osobou (například odstranění nedostatků v kontrolní činnosti, ve vnitřních pravidlech a řídicích mechanismech, provedení personálních změn u fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 a odst. 2 ZTOPO, jejichž jednání v minulosti již založilo nebo mohlo potenciálně vést k trestní odpovědnosti právnické osoby), se může pozitivně projevit v rovině ukládání sankcí při zohlednění míry funkčnosti přijatých opatření i působení právnické osoby po činu.

Lze tedy konstatovat, že zavedení compliance opatření jako nástroje prevence a represe před spácháním trestného činu může v konkrétním případě vést k exculpaci právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO. Následné zavedení přiměřených opatření by mělo ovlivnit úvahy soudu při sankcionování právnické osoby, jelikož se jedná o okolnost analogickou chování pachatele po činu tak, jako tomu je u fyzických osob ve smyslu ustanovení § 39 odst. 1 TZ.

O správnosti uvedených závěrů svědčí metodika NSZ, která uvádí: „*Ustanovením § 8 odst. 5 ZTOPO je poskytován prostor pro aktivitu právnické osoby s tím, že dovoluje její vynaložení zohlednit v základech trestní odpovědnosti, resp. úvaze o vině, navzdory spáchání trestného činu, který jí má být přičítán. Pokud právnická osoba, potažmo statutární orgány a další řídicí a kontrolní orgány právnické osoby, resp. další osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, vynaloží veškeré úsilí, které lze na nich spravedlivě požadovat, nebude právnická osoba trestně odpovědnou. Zůstane u trestněprávního excesu osob podle*

²⁵¹ Z rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 19. 9. 2019, sp. zn. 62 T 5/2018: „*O účinnosti zmíněného svědčí nejen zmíněný program (compliance), který byl naplňován již od počátku fungování společnosti, ale též skutečnost, že ačkoliv zmíněná společnost C., a.s., se na českém trhu pohybuje dlouhou řadu let, nebyla doposud pro obdobné jednání odsouzena, [...] pravidelné kontroly s ohledem na její časté působení v oblasti veřejných zakázek byly běžné. Ze všech těchto důvodů proto Krajský soud podle § 226 písm. c) trestního řádu obžalovanou C., a.s., obžaloby zprostil.*“

§ 8 odst. 1 ZTOPO, s trestní odpovědností pouze fyzické osoby, která trestný čin spáchala, anebo zcela bez trestní odpovědnosti v případě neustanovené osoby.“²⁵²

Vedle výslovně uvedené snahy o odstranění škodlivých následků trestného činu bude v rámci posouzení působení právnické osoby po činu patrně přihlíženo k tomu, zda právnická osoba sama oznámila trestný čin OČTŘ a s OČTŘ dále spolupracovala (jde o polehčující okolnosti podle § 41 písm. k) a l) trestního zákoníku), zda usilovala o odstranění kriminogenních faktorů, zda posílila preventivní opatření a systém vnitřní a vnější kontroly své činnosti či zda vyvodila personální důsledky ve vztahu k osobám, jejichž protiprávní čin má být právnické osobě přičítán, ale i vůči dalším osobám vykonávajícím řídicí a kontrolní funkce.²⁵³

2.9 Dílčí závěr

Pojem „compliance“ není jen pojmem právním, nýbrž obchodním či podnikovým. Rozumí se jím dodržování právních norem obchodními společnostmi jakožto i vytvoření a dodržování příslušných vnitřních norem, a to jak právních, tak i etických, které toto zajistí. Nutnost zavedení compliance plyne z požadavku na předejití jakémukoli jednání, které může poškodit dobré jméno společnosti a tím negativně ovlivnit její postavení na trhu jako soutěžitele v rámci hospodářské soutěže. „V případě páchaní trestné činnosti ze strany právnické osoby pak může dojít k ohrožení ve vztahu nejen k vlastníkům, ale též k zákazníkům, zaměstnancům a v neposlední řadě k věřitelům právnické osoby.“²⁵⁴

Zavedený a řádně fungující compliance program může být nejen nástrojem pro splnění obecné prevenční povinnosti, ale může svědčit také o zajištění péče řádného hospodáře a o souladu s pravidlem podnikatelského úsudku ve smyslu § 159 OZ, resp. 51 ZOK. Z péče řádného hospodáře nepochybně plyne povinnost zavést takový monitorovací systém, který zajistí, že v případě, kdy se v obchodní korporaci objeví určitý problém materiální povahy, dostane se tato záležitost na vědomí příslušnému (statutárnímu) orgánu společnosti.²⁵⁵ Avšak jak jsem již uvedla, právnické osoby mají v různých oborech činnosti specifické nároky na předcházení protiprávní činnosti, a proto je zřejmé, že problematika zavedení trestněprávních compliance programů se netýká všech právnických osob.

²⁵² Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://lurl.cz/3uhOt>, s. 11.

²⁵³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 319–320.

²⁵⁴ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 174.

²⁵⁵ K tomu srov. LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 423 a také rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5036/2015.

Aby bylo možné uvažovat o zavedení compliance programu jako nástroje pro aplikaci institutu vyvinění, považují za nezbytné alespoň některá opatření a zásady, blíže analyzovaná v této kapitole, přijmout a následně dbát na jejich dodržování tak, aby plnila svou funkci. Vytvoření a realizace compliance programu pro zamezení trestní odpovědnosti právnické osoby by měla být středem zájmu vlastníků právnických osob, aby ochránili dobré jméno společnosti a svou investici. Jeho vytvoření tak je zároveň v zájmu statutárních orgánů obchodních společností a jejich členů, pokud jde o péči řádného hospodáře.²⁵⁶ Na compliance program tak může být nahlíženo jako na praktickou realizaci povinnosti péče řádného hospodáře, která vyžaduje, aby členové výkonných orgánů neustále věnovali pozornost dění uvnitř společnosti.

Podstatou compliance by měla být snaha obchodní společnosti o zajištění legálního jednání. Nejedná se pouze o požadavky předepisované právními předpisy, ale také o povinnost společnosti dodržovat etické a morální standardy podnikání. Zavedení komplexního souboru vnitřních předpisů pomůže zajistit prevenci rizik a bude vhodným návodem pro jednání obchodní korporace a jejích zaměstnanců. Tyto vnitřní předpisy jsou vytvářeny především za účelem posílení a udržení dobré pověsti společnosti.²⁵⁷

Dojde-li k selhání compliance či obecně k porušení právních předpisů nebo etických norem, tedy ke stavu, který je označován jako non-compliance, může takové porušení pravidel vyústit v negativní postih právnické osoby v podobě například zvýšených nákladů na interní nebo externí šetření, náhrady škody či újmy, správních pokut, trestněprávních sankcí, ztráty konkurenční výhody, vyloučení z účasti na veřejných zakázkách, poškození dobrého jména (resp. pověsti) společnosti či v krajním případě až k zákazu výkonu činnosti.²⁵⁸

²⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. června 2007, sp. zn. 5 Tdo 515/2007, říká, že pojem péče řádného hospodáře lze chápat tak, že řádný hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek. K péči řádného hospodáře viz VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 136 a násl. In: BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 178.

²⁵⁷ FABIAN, Pavel. Compliance program v souvislosti s péčí řádného hospodáře. In: *ePrávo* [online]. 2022 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/compliance-program-vsouvislosti-speci-radneho-hospodare-115596.html?mail#_ftn3

²⁵⁸ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 11.

3. Whistleblowing

V České republice do doby nabytí účinnosti zákona č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů nebyla (na rozdíl od jiných států EU, Velké Británie či USA) právně zakotvena ochrana oznamovatelů protiprávních jednání vyjma ochrany oznamovatelů z řad státních zaměstnanců podle nařízení vlády č. 145/2015 Sb., o opatřeních souvisejících s oznamováním podezření ze spáchání protiprávního jednání ve služebním úřadu a zaměstnanců regulovaných finančních institucí, jejichž regulací je pověřena ČNB.

V případě právnických osob platí, že podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění účinném od 1. července 2017, se právnická osoba zákonem vymezené trestní odpovědnosti zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami stanovenými zákonem zabránila, a to i v případě, že se tohoto protiprávního jednání dopustí členové nejvyššího vedení.²⁵⁹ Jedním z takových opatření může být právě přijetí a důsledná implementace vhodného vnitřního oznamovacího systému²⁶⁰, který je řazen mezi nástroje detekce porušení compliance pravidel.

Právní úprava ochrany oznamovatelů měla být zavedena s ohledem na směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/1937²⁶¹ ze dne 23. 10. 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie, do 17. 12. 2021. Cílem směrnice je účinná a komplexní **ochrana whistleblowerů** (oznamovatelů), tedy osob, které oznámí protiprávní jednání v souvislosti s prací **jako prvkem boje proti korupci a součástí fungujícího právního státu**. Smyslem ochrany je vytvoření prostředí, ve kterém se whistlebloweri nebudou muset obávat jakékoliv sankce pro případ, že protiprávní jednání oznámí, což by mělo přispět k ochraně veřejného zájmu. Takto nastavený systém nebude sloužit jen k ochraně oznamovatelů, ale bude rovněž působit preventivně vůči protiprávnímu jednání obecně.²⁶²

Směrnice, jejíž transpoziční lhůta uplynula v prosinci 2021, zavazuje členské státy EU k přijmutí zákona pro zřízení interních a externích kanálů pro hlášení porušení některých zákonů. Předchozí vláda předložila **návrh zákona o ochraně oznamovatelů** protiprávního jednání jako

²⁵⁹ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 56.

²⁶⁰ Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 17.

²⁶¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

²⁶² Metodika k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. In: *Korupce* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav ke dni 15. 12. 2021 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: https://korupce.cz/wp-content/uploads/2021/12/met-wb_aktualizace_2021-12-15

sněmovní tisk 1150²⁶³ dne 9. 2. 2021. Poslaneckou sněmovnou prošel návrh zákona (poznámka: v 9. volebním období Poslanecké sněmovny se jedná o sněmovní tisk 352²⁶⁴) dne 12. 1. 2023 v prvním čtení. Ústavně-právní výbor sněmovny na jednání dne 1. 3. 2023 doporučil rozšíření předloženého zákona i na přestupky. Návrh, podle nějž by ochrana příslušela i anonymním oznamovatelům, byl zamítnut. Dne 1. 8. 2023 nabyly účinnosti zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, a zákon č. 172/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ochraně oznamovatelů.

3.1 Zahraniční zdroje

Whistleblowing tvoří obvyklou součást efektivního compliance management systému obchodních společností v USA a Velké Británii. Americký FCPA i britský UK Bribery Act předpokládají oznamovatelské linky včetně jejich vhodného zavedení a včetně tomu odpovídající komunikace do společnosti.²⁶⁵ V USA není whistleblowing řešen souhrnným předpisem, ale řadou sektorových předpisů v různých odvětvích (finanční trhy, životní prostředí atd.). I v této oblasti byly předpisy vydány v reakci na proběhlé rozsáhlé případy pochybení a protiprávních jednání v soukromém či veřejném sektoru (např. znečišťování životního prostředí, krácení daní či zpronevěry). Obecně zaměstnanci nemohou být postihováni v souvislosti s tím, že podali oznámení podle konkrétního sektorového předpisu na ochranu oznamovatelů. Zaměstnavateli hrozí sankce za postih oznamovatele, jak stanoví již dříve zmíněný Sarbanes-Oxley Act (Public Company Accounting Reform and Investor Protection Act)²⁶⁶, přijatý po falšování účetnictví velkých korporací.²⁶⁷ Sarbanes-Oxley Act z roku 2002 je považován za jeden z prvních zákonů, který zahrnuje komplexní úpravu ochrany oznamovatelů.²⁶⁸ Od roku 2010 je v USA účinný Dodd Frank Act, který mimo jiné stanoví pravidla odměňování oznamovatelů. Výše odměny se odvíjí od výše pokuty udělené na základě oznámení. Zákon zajišťuje oznamovatelům

²⁶³ Sněmovní tisk 1150/0, VIII. volební období, 2017–2021, VI. n. z. o ochraně oznamovatelů – EU. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=8&T=1150>

²⁶⁴ Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>

²⁶⁵ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 57.

²⁶⁶ Sarbanes-Oxley Act of 2002 [Public Law 107–204, Approved July 30, 2002, 116 Stat. 745] [As Amended Through P. L. 117–328, Enacted December 29, 2022]. In: *U. S. Government Information* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1883/pdf/COMPS-1883.pdf>

²⁶⁷ Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 121.

²⁶⁸ K tomu: Sec. 806. Protection for employees of publicly traded companies who provide evidence of fraud. Sarbanes-Oxley Act of 2002 [Public Law 107–204, Approved July 30, 2002, 116 Stat. 745] [As Amended Through P. L. 117–328, Enacted December 29, 2022]. In: *U. S. Government Information* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1883/pdf/COMPS-1883.pdf>

anonymitu a ochranu před odvetnými opatřeními, jakými mohou být ztráta zaměstnání, degradace nebo vyhrožování aj.²⁶⁹

Podle amerických Sentencing Guidelines mohou být právnícké osobě sníženy hrozící sankce za porušení FCPA při zavedení efektivního compliance programu. Tato pravidla definují sedm prvků, které by měl efektivní compliance program zahrnovat, a jedním z nich je proces přijímání podnětů, zajištění ochrany oznamovatelů, následné prošetření přijatých podnětů a předcházení obdobnému neetickému a protiprávnímu jednání do budoucna.²⁷⁰

Ochranu oznamovatelů ve Velké Británii zakotvil v roce 1998 tzv. Public Interest Disclosure Act. Zaměstnanci (včetně pracovníků mimo pracovní poměr, stážistů a bývalých zaměstnanců) jsou obecně oprávněni požadovat kompenzaci, pokud je s nimi ze strany zaměstnavatele jednáno v rozporu s uvedeným zákonem. Oznámení je možné podat interně u zaměstnavatele nebo externě příslušným autoritám. Externě podaná oznámení musejí splňovat kvalitativně vyšší standard, aby nedocházelo ke zneužívání a lživým oznámením. Mezi oznamované skutečnosti může patřit protiprávní jednání, které je v rozporu s veřejným zájmem.²⁷¹ Zaměstnavatel nesmí zaměstnance propustit na základě podání oznámení. Zaměstnanec, který bude v souvislosti s podaným oznámením postižen, může požádat o vydání předběžného opatření, které zachová jeho pracovní poměr do doby, než bude vyřešeno jeho oznámení a rozhodnuto o jeho opodstatněnosti.²⁷²

Podle britské organizace Public Concern at Work zabývající se pomocí oznamovatelům korupce reálná praxe zákona ukazuje, že největší počet případů (291) se týkal finančního protiprávního jednání na pracovišti.²⁷³

V rámci států Evropské unie existují rozdílné vnitrostátní úpravy whistleblowingu a EU je zároveň jedním z proponentů vyšší ochrany oznamovatelů v souvislosti s bojem proti korupci.

²⁶⁹ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 57.

²⁷⁰ K tomu: „§ 8 B2.1. Effective Compliance and Ethics Program.“ Guidelines Manual 2016. In: *United States Sentencing Commission* [online]. 2016 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2016/GLMFull.pdf>. a také SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 57.

²⁷¹ Public Interest Disclosure Act 1998. In: *UK legislation* [online]. 2018 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/23>. In: Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 123.

²⁷² Whistleblowing for employees. In: *UK legislation* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/whistleblowing>. In: Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 123.

²⁷³ The UK Whistleblowing Report: 2013. In: *Public Concern at Work* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <http://www.pcaw.org.uk/files/The%20Whistleblowing%20Report%20FINAL.pdf>. In: Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 123.

Lze shrnout, že ze států EU mají zvláštní zákon souhrnně upravující ochranu oznamovatelů: Chorvatsko, Litva, Lucembursko, Rumunsko, Slovinsko, Velká Británie, Irsko, Maďarsko, Slovensko a Nizozemsko. Částečnou úpravu ochrany oznamovatelů má dle dostupných údajů v rámci EU čtrnáct členských států a šest členských států má právní rámec chránící oznamovatele buď velmi omezený, či vůbec žádný. V posledních letech přijaly další dílčí opatření, jež lze považovat za kroky k posílení ochrany oznamovatelů následující státy EU: Rakousko, Belgie, Dánsko, Švédsko, Francie, Maďarsko, Itálie a Malta.

Co se týká sousedních států ČR, pak zákon výslovně upravující ochranu oznamovatelů přijalo jako první Slovensko. Německo, Rakousko ani Polsko specifickou právní úpravu ochrany oznamovatelů v době zpracování této práce neměly, jejich právní řády nabízely obdobné možnosti ochrany jako v ČR do 1. 8. 2023, tedy existenci obecné úpravy ochrany před diskriminací zejména předpisy pracovního práva a ustanoveními na ochranu osobnosti, jichž se mohou oznamovatelé soudně.

3.2 Mezinárodní závazky a doporučení

Závazek k zavedení směrnice o ochraně oznamovatelů plyne ČR ze závaznosti směrnic EU pro členské státy. Jedná se však také o splnění závazků k ochraně oznamovatelů, které vyplývají z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, a naplnění doporučení mezinárodních organizací, kterých je Česká republika členem.

Důvodová zpráva k ZOO uvádí tři mezinárodní smlouvy, které jsou považovány za nejzásadnější. Na prvním místě je uvedena UNCAC, která byla Českou republikou ratifikována 29. prosince 2013 a jejímž cílem je efektivnější prosazování opatření k prevenci a potírání korupce.²⁷⁴ Druhým dokumentem je Občanskoprávní úmluva o korupci, vydaná Radou Evropy, podle jejíhož čl. 9 „každá smluvní strana zajistí ve svém vnitrostátním právu přiměřenou ochranu proti neoprávněným sankcím vůči zaměstnancům, kteří měli dostatečné důvody k podezření z korupce a oznámili své podezření v dobré víře odpovědným osobám nebo úřadům“.²⁷⁵ Jako poslední je zmíněn čl. 22 Trestněprávní úmluvy o korupci, který zavazuje smluvní strany přijmout legislativní opatření, „která budou nutná k zajištění účinné a přiměřené ochrany pro: a) ty, kteří oznamují trestné činy uvedené v člancích 2 až 1458, nebo ty, kteří jinak

²⁷⁴ United Nations Convention Against Corruption. In: *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. New York: United Nations, 2004 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf

²⁷⁵ The Civil Law Convention on Corruption (Občanskoprávní úmluva o korupci). In: *Council of Europa* [online]. 1999 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f3f6>

*spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, b) svědky, kteří poskytují svědectví týkající se těchto trestných činů“.*²⁷⁶

Vedle těchto mezinárodních smluv existuje dále řada doporučení, která cílí na ochranu interních i jiných oznamovatelů korupčních trestných činů a praní peněz, pokud oznamují v dobré víře, jako například Rezoluce 1729²⁷⁷ a Doporučení 1916²⁷⁸ o ochraně oznamovatelů Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Zlepšení ochrany oznamovatelů prosazuje v rámci své agendy též skupina GRECO, jejímž členem je Česká republika od roku 2002. Cílem skupiny GRECO, která byla zřízena Radou Evropy, je zvláště monitorování implementace, rozvíjení a kontrola protikorupčních instrumentů, kterými jsou zejména výše uvedené dvě úmluvy RE.²⁷⁹ Problematika whistleblowingu se objevuje i ve studiích a dalších materiálech vydávaných RE.²⁸⁰

3.3 Tuzemská právní úprava

V České republice do přijetí zákona o ochraně oznamovatelů sice neexistovala komplexní ochrana oznamovatelů, ale dílčí prvky obecné ochrany byly již dříve odvoditelné ze zákoníku práce (zákaz podání výpovědi ze strany zaměstnavatele bez uvedení důvodů), antidiskriminačního zákona nebo GDPR (ochrana identity oznamovatele). Vodítkem pro oznamování trestných činů mohl být také § 368 trestního zákona, který taxativně stanoví činy, jejichž neoznámení je trestné. Jako užitečný návod pro zavedení funkčního oznamovacího systému a souvisejících pravidel pro reakci na zjištěnou protiprávní činnost se jeví metodika Ministerstva spravedlnosti²⁸¹ či také norma ISO 37002 zaměřená na whistleblowing.

Dle důvodové zprávy k zákonu o ochraně oznamovatelů *„je povinnost implementace směrnice do českého právního řádu hlavním důvodem pro předložení návrhu zákona o ochraně oznamovatelů, nelze opomenout ani další významné důvody potřeby jeho přijetí. Tyto důvody*

²⁷⁶ The Criminal Law Convention on Corruption (Trestněprávní úmluva o korupci). In: *Council of Europa* [online]. 1999 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f3f5>

²⁷⁷ Resolution 1729 (2010) Final version. Protection of „whistle-blowers“ (Rezoluce Parlamentního shromáždění RE 1729, 2010). In: *Parliamentary Assembly of the Council of Europe* [online]. [cit. 2023-05-07]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17851&lang=en>

²⁷⁸ Recommendation 1916 (2010) Final version. Protection of „whistle-blowers“ (Doporučení Parlamentního shromáždění RE 1916, 2010). In: *Parliamentary Assembly of the Council of Europe* [online]. [cit. 2023-05-07]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17852&lang=en>

²⁷⁹ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 56.

²⁸⁰ A study on the feasibility of a legal instrument on the protection of employees who make disclosures in the public interest. In: *Council of Europe* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Whistleblowers/CDCJ\(2012\)9E_Final.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Whistleblowers/CDCJ(2012)9E_Final.pdf). In: Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 110.

²⁸¹ Nová metodika k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů. In: *Oznamovatel justice* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav k 1. 8. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/nova-metodika-k-zakonu-na-ochranu-oznamovatelu/>

jsou nejen právní povahy, ale i psychologické či reputační. Oznamování skutečností, o nichž se zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení dozví v souvislosti s výkonem pracovněprávní nebo obdobné činnosti, je jevem natolik specifickým, že je žádoucí, aby byl v právním řádu explicitně uveden, přestože je již dnes oznamovatelům poskytována dílčí ochrana dle zvláštních právních předpisů.²⁸²

3.3.1 Ochrana oznamovatelů před nabytím účinnosti ZOO

Specifická právní úprava v ČR věnující se whistleblowingu byla před účinností ZOO omezena pouze na dvě oblasti, a to oblast regulovaných finančních institucí, které spadají pod dohled ČNB (banky, spořitelni a úvěrová družstva, pojišťovny apod.), a druhou oblastí pak byla státní správa.²⁸³ Ochrana oznamovatelů uvedená ve zvláštních právních předpisech se však týkala jen jejich práv, která mohou být uplatněna během řízení (např. utajení či práva na informace v řízení zahájeném na základě jejich podnětu), do pracovního práva se nepromítala. „Absencí tohoto pojmu v českém právním řádu dochází k tomu, že oznamovatelé nemají k dispozici právní institut, který by je chránil před možnou šikanou coby odvetou za jejich jednání.“²⁸⁴

V této části rigorózní práce se zaměřuji na dílčí oblasti zejména ve vztahu k sektoru pojišťovnictví, proto se v této podkapitole dále zaměřím pouze na oblast úpravy whistleblowingu dle zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění, v platném znění. ZDPZ v § 48 Pravidla kontroly činnosti a střet zájmů odst. 1 stanoví: „(1) Pojišťovna, zajišťovna, samostatný zprostředkovatel přiměřeně povaze, rozsahu a složitosti své činnosti zavede, udržuje a uplatňuje... e) účinný mechanismus, který umožní hlásit porušení nebo hrozící porušení tohoto zákona, jiných právních předpisů v rozsahu, v jakém se vztahují k distribuci pojištění nebo zajištění, a přímo použitelných předpisů Evropské unie v oblasti distribuce pojištění prostřednictvím zvláštního, nezávislého a samostatného komunikačního kanálu.“

ZDPZ tedy ukládá vyjmenovaným subjektům povinnost zavést, udržovat a uplatňovat mechanismus k hlášení porušení nebo hrozícího porušení právních předpisů (tzv. whistleblowing). Cílem nastaveného mechanismu má být odhalení porušení nebo hrozícího porušení právních předpisů v rané fázi, kdy lze ještě minimalizovat negativní následky, které může mít porušení pro pojišťovnu, zajišťovnu nebo samostatného zprostředkovatele.

²⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, č. 171/2023, s. 4.

²⁸³ PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing a (nejen) transpoziční legislativa*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 78.

²⁸⁴ Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 19.

Mechanismus k hlášení porušení nebo hrozícího porušení právních předpisů musí být tvořen zvláštním, nezávislým a samostatným komunikačním kanálem, což má zajistit, že se oznámení o porušení nebo hrozícím porušení právních předpisů dostane rychle a nezprostředkovaně k příslušné osobě či útvaru, který je pověřen jeho prošetřením, aniž by se o tom dozvěděly další osoby v rámci obchodní společnosti. Tím má být zajištěna ochrana oznamovatele a současně nezávislé prošetření podezření uvedeného v oznámení. Oznamovateli mohou být i třetí osoby stojící vně pojišťovny, zajišťovny nebo samostatného zprostředkovatele. Proto lze doporučit poskytnutí informace o existenci oznamovatelské linky a nastaveném mechanismu whistleblowingu veřejně například na webových stránkách společnosti spolu se sdělením, že tento komunikační kanál je přístupný i třetím osobám (klienti, dodavatelé aj.).²⁸⁵

U právnických osob působících na finančním trhu je zavedení mechanismu whistleblowingu nejen jedním z prostředků, který má případně přispět ke zproštění trestní odpovědnosti, ale i povinnou součástí interní předpisové základny. Podle odborné literatury²⁸⁶ je whistleblowing v tomto sektoru vnímán jako klíčový mechanismus pro zavedení včasných opatření na ochranu prostředků třetích osob, ale i pro stabilitu finančního systému. Důvod je spatřován v komplikovanosti vnitřních procesů tohoto sektoru, která může přispět k tomu, že k odhalení systémového pochybení orgánem dohledu dojde pozdě nebo vůbec.

V případě správného nastavení mechanismu whistleblowingu mohou odhalení problému i jeho náprava přijít mnohem rychleji prostřednictvím upozornění příslušné interní osoby nebo externího orgánu dohledu. Jedná se tak nejen o ochranu prostředků, které klienti finanční instituci svěřili, ale i o předcházení systémovým rizikům a rizikům potenciálně ohrožujícím celý finanční trh.²⁸⁷

3.3.2 Zákon o ochraně oznamovatelů

Směrnice přináší komplexní a poměrně detailní rámec právní úpravy ochrany oznamovatelů porušení práva Unie. Směrnice měla být provedena do práva členských států do 17. prosince 2021. Pouze ve vztahu k povinnosti zavést interní kanál pro oznamování podle čl. 8 odst. 3 směrnice platila delší transpoziční lhůta do 17. prosince 2023. Za pozdní provedení směrnice podala Evropská komise na Českou republiku žalobu k Soudnímu dvoru EU pro nesplnění povinnosti č. 2022/0043, kdy hrozí uložení vysoké peněžité sankce.

²⁸⁵ BERAN, Jiří. § 48 [Pravidla kontroly činnosti a střet zájmů]. In: JEŽDÍK, Jan, Jiří BERAN a Lenka PĚNČÍKOVÁ. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 170, marg. č. 23.

²⁸⁶ PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing – minulost, přítomnost, budoucnost*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 105.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 105.

Zákonodárce zvolil formu komplexního zákona upravujícího problematiku ochrany oznamovatelů v rámci jednoho přehledného a pro adresáty normy srozumitelného předpisu. Varianta komplexní úpravy namísto dílčích novel stávajících předpisů se s ohledem na rozsah transponovaných ustanovení směrnice jeví jako vhodnější i z pohledu zahraničního srovnání (viz příloha důvodové zprávy).²⁸⁸

Cílem této práce není detailní rozbor jednotlivých ustanovení ZOO, ale poskytnutí základního přehledu jeho zásadních hmotněprávních a procesních ustanovení pro zdůraznění významu whistleblowingu jako nedílné součásti (nástroje detekce) v rámci správně nastaveného CMS.

1) Věcná působnost

Na základě § 2 odst. 1 ZOO se chráněným oznámením rozumí **oznámení fyzické osoby** obsahující informace o možném protiprávním jednání, které má znaky: (i) **jakéhokoliv trestného činu**, (ii) **přestupku**, za který zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je alespoň 100 000 Kč, (iii) **porušuje ZOO** nebo (iv) **právní předpis nebo předpis Evropské unie** upravující oblasti stanovené směrnicí (viz níže), k němuž došlo nebo má dojít u osoby, pro niž oznamovatel, byť zprostředkovaně, vykonával nebo vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost, nebo u osoby, se kterou oznamovatel byl nebo je v kontaktu v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti.

Ustanovení vymezuje oblasti, kterých se oznámení musí týkat v případě, že se nejedná o oznámení trestného činu nebo přestupku. V takovém případě musí dle § 2 odst. 1 písm. d) ZOO oznamované protiprávní jednání spadat do: „*oblasti finančních služeb, povinného auditu a jiných ověřovacích služeb, finančních produktů a finančních trhů; daně z příjmů právnických osob; předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu; ochrany spotřebitele; souladu s požadavky na výrobky včetně jejich bezpečnosti; bezpečnosti dopravy, přepravy a provozu na pozemních komunikacích; ochrany životního prostředí; bezpečnosti potravin a krmiv a ochrany zvířat a jejich zdraví; radiační ochrany a jaderné bezpečnosti; hospodářské soutěže, veřejných dražeb a zadávání veřejných zakázek; ochrany vnitřního pořádku a bezpečnosti, života a zdraví; ochrany osobních údajů, soukromí a bezpečnosti sítí elektronických komunikací a informačních systémů; ochrany finančních zájmů Evropské unie; a fungování vnitřního trhu včetně ochrany hospodářské soutěže a státní podpory podle práva Evropské unie.“*

²⁸⁸ Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 19.

Jedná se o zásadní rozšíření dopadu směrnice (širokou transpozici), jelikož na rozdíl od směrnice se dle ZOO za chráněné oznámení považuje nejen jakékoliv oznámení ve stanovených oblastech porušení práva Unie, na které cílí směrnice, ale také oznámení naplňující znaky trestného činu nebo přestupku. ZOO se tak mimo jiné vztahuje na jakékoliv přestupky zaměstnavatele v oblasti zaměstnanosti dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, nebo v oblasti pracovního práva spadající pod zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.²⁸⁹ Jakékoliv porušení zákoníku práce zaměstnavatelem se tak stává nástrojem pro potenciální účelovou ochranu zaměstnance v případě, kdy se zaměstnanec může domnívat, že se na něj chystá negativní opatření (např. výpověď).

Zahrnutí finančního sektoru do vymezených oblastí má podle důvodové zprávy reflektovat především potřebu zvýšené kontroly této oblasti s ohledem na korupční skandály či globální finanční krizi a snahu o zmírnění jejich dopadů. Těmito předpisy se stanovuje dohled nad bankovními institucemi, pojišťovnami, zajišťovnami, investičními fondy atd. Dále též dohled nad poskytováním finančních služeb a produktů, jako jsou pojištění a úvěry. Proto se domnívám, že do této kategorie budou spadat také jakákoliv oznámení z oblasti zprostředkování pojištění.

2) Osobní působnost

Oznamovatel je fyzickou osobou, která podá oznámení obsahující informace o možném protiprávním jednání, které má znaky trestného činu, přestupku, porušuje ZOO nebo porušuje právní předpis nebo předpis Evropské unie upravující oblasti uvedené v bodu 1), o jehož spáchání se oznamovatel dozvěděl v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností. Zákon v § 2 odst. 3 dopadá na osoby, které se o skutečnosti uvedené v oznámení dozvěděly v souvislosti se široce definovaným spektrem pracovních činností (práce nebo jiné obdobné činnosti), tedy na pracovníky soukromého i veřejného sektoru, kteří jsou v různých stádiích pracovního procesu možným porušením nejbližší.

Oznamovatelem tak může být vedle zaměstnance (vč. státního) i spolupracující osoba samostatně výdělečně činná, člen orgánu právnické osoby, dobrovolník, stážista, kandidát, osoba pověřená plněním úkolů v rámci činnosti právnické osoby, v jejím zájmu, jejím jménem nebo na její účet a další. Z ochrany jsou dle ustanovení § 7 odst. 3 ZOO vyloučena vědomě nepravdivá oznámení a části oznámení obsahující zákonem vyloučené informace dle § 3 odst. 3 ZOO. Za vědomě nepravdivé oznámení může být uložena pokuta až do výše 50 000 Kč. Osoba, která

²⁸⁹ ERENYI, Tereza. Podněty k inspekci práce na porušení pracovněprávních předpisů jakožto chráněná oznámení dle návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing a (nejen) transpoziční legislativa*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 48.

podá vědomě nepravdivé oznámení, se dopustí přestupku a v nejzávažnějších případech i trestného činu (zejména trestného činu pomluvy podle § 184 nebo krivého obvinění podle § 345 trestního zákoníku). Kromě samotného oznamovatele je ochrana poskytována i dalším osobám definovaným § 4 odst. 2 písm. a) až h) ZOO.

Oznámení musí obsahovat informaci o protiprávním jednání (dle § 2 odst. 1) ZOO) a také identifikaci oznamovatele (dle § 2 odst. 2) ZOO). Anonymní oznámení tedy nebude považováno za oznámení podle zákona. Návrh zákona předvídal možnost podání oznámení anonymně, avšak zřejmě obavy z množství šikanózních či nerelevantních oznámení vedly k zamítnutí této varianty. Chybějící možnost podání anonymního oznámení ze zákona vede dle mého názoru k otázkám o praktické využitelnosti ZOO a také o zajištění účinné ochrany totožnosti oznamovatele. Povinné subjekty však mohou oznamovací systém nastavit nad rámec zákona tak, že budou přijímat i anonymní oznámení, což by nepochybně přispělo ke snížení obav oznamovatelů z odvetných opatření.

Ochrana dle zákona může dopadat i na anonymní oznamovatele, jakmile dojde k odhalení jejich totožnosti dodatečně, a to zejména ve lhůtě, po kterou má povinný subjekt povinnost oznámení uchovávat. Zvláštní pravidla pro přiznání ochrany před odvetným opatřením pro anonymního oznamovatele, jehož totožnost vyšla najevo až následně, obsahuje § 4 odst. 3) ZOO. Jelikož ze zákona nevyplývá, jak má být nakládáno s anonymními oznámeními do doby, než totožnost oznamovatele vyjde najevo, lze pro takový případ doporučit dodržení postupu dle ustanovení § 21 ZOO, které se vztahuje k evidenci a uchování oznámení. Pro oznamovací systémy zřizované povinně dle AML zákona zůstává možnost podání anonymního oznámení zachována.²⁹⁰

Oznamovatel si může vybrat, jakým způsobem oznámení provede, ZOO nestanoví žádnou preferenci mezi možnostmi podat oznámení dle § 7 ZOO:

- vnitřním oznamovacím systémem (vede zaměstnavatel), tzv. VOS,
- vnějším oznamovacím systémem (vede Ministerstvo spravedlnosti),
- uveřejněním za stanovených podmínek (zejm. pokud nedošlo k nápravě).

Ochrana před odvetným opatřením náleží také osobě při podání oznámení orgánu veřejné moci, který má kontrolní pravomoc – tedy např. podnět na orgán inspekce práce v oblasti zaměstnanosti či podnět na ÚOOÚ, KHS, živnostenský úřad apod. Zákon tedy ponechává možnost využít stávající mechanismy, což je možnost podat trestní oznámení a oznámení o jiném protiprávním jednání spadajícím do působnosti zákona příslušným orgánům (v případě

²⁹⁰ K tomu také NULÍČEK, Michal a kol. *Zákon o ochraně oznamovatelů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 23–25.

restního oznámení jde o policejní orgán a státního zástupce, v případě oznámení přestupku jde o věcně a místně příslušný správní orgán).

Metodika k ZOO uvádí: „V případě podání oznámení přímo příslušnému orgánu veřejné moci pak oznamovateli náleží ochrana podle zákona, nicméně příslušné orgány se oznámením nemusejí zabývat způsobem a ve lhůtách podle zákona o ochraně oznamovatelů (nevyrozumívají oznamovatele o přijetí oznámení, nenavrhují nápravná opatření povinnému subjektu atp.).“²⁹¹

S ohledem na výše uvedené a dikci zákona v § 7 odst. 2) ZOO, kde uvedená osoba není označena jako oznamovatel a zákon u této osoby nikde nezmiňuje ochranu před důsledky porušení povinnosti mlčenlivosti ve smyslu ustanovení § 3 ZOO, se domnívám, že tato osoba ochrany ve smyslu uvedeného ustanovení nepožívá. Rovněž autoři praktického komentáře k ZOO uvádějí, že bez výslovného právního zmocnění by opačný výklad znamenal výrazný zásah do ochrany práv třetích osob.²⁹²

Důvodová zpráva označuje vnitřní oznamovací systém jako preferovanou variantu z perspektivy všech zúčastněných, neboť případnou nápravu zjištěného protiprávního stavu může zajistit sám povinný subjekt dříve, než se stane objektem zájmu ze strany příslušných orgánů veřejné moci, a tím se vyvarovat nebo alespoň snížit riziko vzniku nepříznivých následků. Avšak možnost uveřejnění oznámení je v některých případech podmíněna využitím externího oznamovacího systému, což znevýhodňuje povinné subjekty a není v souladu s deklarovanou preferencí vnitřního oznamovacího systému.

V rámci externích mechanismů spustilo oznamovací systém Ministerstvo spravedlnosti na adrese: <https://oznamovatel.justice.cz/chci-podat-oznameni/>. Ze směrnice vyplývá, že nejvýznamnější agendou ministerstva je právě přijímání oznámení, jejich posuzování a poskytování metodické, poradenské a školící odborné podpory. Dále pak výkon kontrolní pravomoci ve vztahu k některým povinnostem povinných subjektů, ukládání nápravných opatření a projednávání přestupků tam, kde není dána příslušnost orgánu inspekce práce dle § 28 zákona. Jedná se tedy o všechny přestupky vyjma přestupků souvisejících se zavedením a zajištěním řádného fungování VOS dle § 26 odst. 1 písm. b) až e) a g) zákona, které spadají do příslušnosti inspektorátu práce.

²⁹¹ Nová metodika k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů. In: *Oznamovatel justice* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav k 1. 8. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/nova-metodika-k-zakonu-na-ochranu-oznamovatelu/>

²⁹² NULÍČEK, Michal a kol. *Zákon o ochraně oznamovatelů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 67.

3) Vnitřní oznamovací systém

Zákon zavádí povinnost zavést vnitřní oznamovací systémy a postupy pro oznamování a zkoumání důvodnosti oznámení pro vybrané zaměstnavatele, tzv. **povinné subjekty** v § 8.

„V souladu s článkem 8 odst. 3 směrnice je základním pravidlem, že VOS musí zavést právní subjekty s 50 a více zaměstnanci, bez ohledu na to, zda jsou součástí většího podnikatelského seskupení. Článek 8 odst. 6 směrnice pak stanoví, že sdílet zdroje, pokud jde o přijímání oznámení a o jakékoli šetření, které má být provedeno v návaznosti na oznámení (tedy sdílet VOS), pak mohou právní subjekty v soukromém sektoru s 50 až 249 zaměstnanci. V rámci veřejného sektoru jsou VOS oprávněny sdílet pouze obce. V případě podnikatelských seskupení však dle vyjádření EK mohou být centrální „investigative capacities“ sdíleny s dceřinými společnostmi,

- *keré nicméně musí stále mít mezi 50-249 zaměstnanci (nicméně toto omezení se v takovém případě nevztahuje na mateřskou společnost) a vlastní interní oznamovací systém;*
- *oznamovatel musí být informován o tom, že jeho oznámení se může řešit na centrální úrovni, což může odmítnout...“²⁹³*

Mezi povinnými subjekty jsou dále uvedeni „*všichni veřejní zadavatelé podle zákona o zadávání veřejných zakázek, s výjimkou právnických osob zaměstnávajících k 1. lednu příslušného kalendářního roku v průměru méně než 50 zaměstnanců, založené nebo zřízené za účelem uspokojování potřeb veřejného zájmu a nemající průmyslovou nebo obchodní povahu, pokud kraj nebo obec ji převážně financují, uplatňují v ní rozhodující vliv, jmenují nebo odvolávají většinu osob, které jsou členy jejího statutárního nebo kontrolního orgánu, anebo v ní mají přímo nebo nepřímo podíl větší než 25 %, a obcí do 10 000 obyvatel.*“ V neposlední řadě se bude jednat o vybrané orgány veřejné moci a další „specifické“ zaměstnavatele vykonávající činnost v oblasti civilního letectví, námořní dopravy, ropy a zemního plynu, podnikání na kapitálovém trhu, poskytování spotřebitelských úvěrů, činnosti investičních společností nebo investičních fondů a pojištění nebo zajištění.

Mezi základní povinnosti povinného subjektu dle § 9 ZOO patří určit tzv. **příslušnou osobu** odpovědnou za posuzování oznámení – prakticky minimálně 2 osoby (kvůli zastupitelnosti) nebo i více. Dále je povinný subjekt povinen zajistit, aby se s podanými

²⁹³ Metodika k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. In: *Korupce* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav ke dni 15. 12. 2021 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://korupce.cz/wp-content/uploads/2021/12/met-wb_aktualizace_2021-12-15.pdf, s. 9.

oznámeními mohla seznamovat pouze příslušná osoba a aby byl dodržen zákaz poskytnout zakázané údaje podle § 20 ZOO a další.

Outsourcing ve vztahu k zajišťování fungování VOS mohou využít subjekty ze soukromého i veřejného sektoru. S ohledem na znění článku 8 odst. 5 směrnice: *„Kanály pro oznamování mohou být provozovány interně osobou či odborem určenými k tomuto účelu nebo zajišťovány externě třetí stranou. Na pověřené třetí strany, které pro právní subjekt v soukromém sektoru provozují kanál pro oznamování, se rovněž vztahují záruky a požadavky uvedené v čl. 9 odst. 1.“* Nelze tedy vykládat možnost outsourcingu tak, že by v rámci podnikatelského seskupení byla touto externí třetí stranou mateřská (či jiná) společnost (viz rovněž recitál 54 směrnice).²⁹⁴

Ačkoliv zákon neupravuje ani nevyžaduje zavedení žádných dalších kroků či prvků, které by bylo možné označit za součást compliance programu nebo systému pro řízení compliance rizik, jeví se možnost spojení vnitřního oznamovacího systému s dalšími compliance nástroji jako vhodné řešení zejména pro střední a větší společnosti, kde tak může být zavedení whistleblowingu součástí uceleného CMS.

4) Zákaz odvetných opatření

Garanci ochrany před odvetnými opatřeními vyvolanými oznámením podaným v dobré víře obsahuje § 4 ZOO, kde je odvetné opatření definováno jako *„jednání nebo jeho opomenutí v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností oznamovatele, které bylo vyvoláno učiněním oznámení a které oznamovateli nebo osobě podle odstavce 2 písm. a) až h) může způsobit újmu.“* Zákon dále upravuje demonstrativní výčet možných odvetných opatření, přičemž není stanoveno žádné časové omezení. Podle důvodové zprávy však: *„Čím větší však bude dána časová prodleva mezi podáním oznámení a uplatněním opatření, které by bylo možné považovat za odvetné, tím menší bude pravděpodobnost, že se o odvetné opatření skutečně jedná.“*

Ochrana platí jen, když se o oznámení zaměstnavatel dozví. Důvodová zpráva uvádí: *„Za odvetné opatření lze považovat pouze takové kroky např. zaměstnavatele vůči oznamovateli, které jsou motivovány podáním oznámení. Pokud je nicméně zaměstnavatel motivován legitimním důvodem, nikoliv podaným oznámením, nebude se jednat o odvetné opatření, a to bez ohledu na to, že takové jednání může oznamovateli způsobit újmu. Za splnění výše uvedených*

²⁹⁴ Metodika k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. In: *Korupce* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav ke dni 15. 12. 2021 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://korupce.cz/wp-content/uploads/2021/12/met-wb_aktualizace_2021-12-15.pdf, s. 9.

předpokladů tak odvetným opatřením typicky nebude např. negativní služební hodnocení, vyžadování lékařského posudku, změna pracovní doby nebo nařízení přesčasů.“

5) Procesně-právní ochrana

Pokud má oznamovatel za to, že jde o odvetné opatření, může se u soudu domáhat jeho neplatnosti, i pokud by jinak splňovalo zákonné náležitosti. Nezákonnost spočívá v samotném opatření, je-li odvetné (je-li příčinou oznámení), důsledkem bude neplatnost opatření. Na jednání představující odvetné opatření je možné nahlížet jako na neplatné ve smyslu ustanovení § 580 odst. 1 občanského zákoníku: „*Neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.*“

Oznamovatel se může domáhat vydání **předběžného opatření** (presumpce potřeby dočasné úpravy vztahů) např. požadovat mzdu po dobu sporu. V soudním řízení se **obrací důkazní břemeno**, zaměstnavatel bude **povinen prokázat, že se nejednalo o odvetné opatření**, ale o legitimní a přiměřený krok (důvody pro přijetí musejí být poctivé a oprávněné, nikoli odvetné). Oznamovatel má nárok i na **náhradu způsobené nemajetkové újmy**.

Zavedením přeneseného důkazního břemene bude oznamovatel povinen pouze prokázat, že byl vystaven odlišnému zacházení než jiná osoba ve srovnatelné situaci, a tvrdit, že se tak stalo z důvodu oznámení. Zaměstnavatel musí následně prokázat, že odlišné zacházení bylo objektivně odůvodněno jiným – legitimním, tj. věcně relevantním – cílem a představovalo k tomuto legitimnímu cíli přiměřený a nezbytný prostředek.²⁹⁵

6) Povinnost mlčenlivosti a zákaz poskytnutí údajů

Ustanovení § 3 zákona zakotvuje výjimky ze smluvní a zákonné povinnosti mlčenlivosti v případě oznamování, jelikož veřejný zájem na oznamování protiprávních jednání v dané situaci převáží. Ustanovení dále taxativně uvádí případy, kdy je povinnost zachovávat mlčenlivost podle zvláštních právních předpisů zachována. Jedná se o výkon právnických profesí, mlčenlivost při poskytování právní pomoci v řízení před soudy, jinými státními orgány nebo orgány veřejné správy, mlčenlivost daňových poradců a patentových zástupců a mlčenlivost při poskytování zdravotních služeb.

Zásadním ustanovením z hlediska efektivní ochrany oznamovatelů je důvěrnost kanálů, prostřednictvím kterých jsou oznámení podávána. Pověřený zaměstnanec ministerstva ani příslušná osoba podle § 20 odst. 1 ZOO „*neposkytnou informace, které by mohly zmařit nebo ohrozit účel podávání oznámení. Tuto povinnost má i třetí osoba, která získá přístup*

²⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, č. 171/2023, s. 31.

k oznámením nebo do evidence údajů o přijatých oznámeních...“ Toto pravidlo se proto uplatní obdobně i pro případy anonymních oznámení, které se dostanou do dispozice příslušné osoby nebo pověřeného zaměstnance. Zároveň se toto pravidlo uplatní rovněž pro případy dotazů potenciálních oznamovatelů. Ani jejich totožnost nelze sdělovat např. nadřízenému nebo statutárnímu orgánu, který o to příslušnou osobu požádá, jelikož i takové informace je třeba považovat za „*informace, které by mohly zmařit nebo ohrozit účel podávání oznámení*“.²⁹⁶

Výjimkou je zákonná povinnost sdělit totožnost těchto osob orgánům veřejné moci například podle § 8 odst. 1 trestního řádu, o čemž je nutné oznamovatele předem vyrozumět. Informace o totožnosti oznamovatele, jiných chráněných osob, ale i tzv. dotčených osob je možné poskytnout jen s jejich písemným souhlasem.

3.3.3 Možnosti implementace VOS

Ze směrnice o ochraně oznamovatelů i ZOO vyplývá povinným subjektům řada požadavků ohledně toho, co všechno musí vnitřní oznamovací systém u povinného subjektu splňovat, ale navrhovaná právní úprava neposkytuje žádné vodítko, jakým konkrétním způsobem a jakými interními procesy tohoto souladu dosáhnout.

Jak již bylo uvedeno výše v kapitole druhé této práce, systém pro chráněné oznámení protiprávního nebo jinak škodlivého jednání prostřednictvím důvěrného komunikačního kanálu by měl tvořit nedílnou součást CMS obchodní společnosti, neboť je jedním z jeho základních nástrojů (prevenčním i detekčním). Možné přístupy k jeho implementaci jsou tyto:

- **Samostatně stojící systém**

Vytvořen nezávisle na existenci compliance programu společnosti včetně řídicí dokumentace, oznamovací linky, odpovědných zaměstnanců atd.

- **Podsystém CMS**

Zavedení jedné compliance linky při existenci dvou přístupů, tedy samostatně zavedených postupů pro oznamování a řešení podezření na protiprávní či nekalé jednání.

- **Plná integrace do stávajícího CMS**

Tuto variantu téměř shodného postupu pro všechny podněty a stěžovatele, zavedení shodných lhůt atd. považuji za variantu ekonomicky i organizačně preferovanou pro většinu obchodních společností.

Při zavádění systému pravidel s whistleblowingem spojených je možné vyjít ze vzorové interní regulace whistleblowingu dle doporučení ICC. *ICC 2022 Guidelines on*

²⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, č. 171/2023, s. 31.

Whistleblowing²⁹⁷, které navazují na původní ICC Guidelines on Whistleblowing z roku 2008. Účelem tohoto dokumentu je pomoci podnikům zavést a implementovat správu whistleblowingu. Doporučení nabízí praktické pokyny, které poslouží jako užitečný referenční bod. ICC 2022 Guidelines on Whistleblowing vychází z mezinárodních standardů nejlepší praxe („best practice“) dle ISO 37002:2021, Whistleblowing management systems — Guidelines and the ICC Business Integrity Compendium.²⁹⁸

Koukal považuje mezinárodní standard ISO 37002:2021 za jeden z mála efektivních metodických nástrojů pro to, jak co nejlépe naplnit nejen formální požadavky vyplývající z nového zákona o ochraně oznamovatelů, jelikož se jedná o „normu, která je adaptabilní a její využití se liší v závislosti na velikosti, povaze činnosti jakož i složitosti interních procesů a samozřejmě i v příslušném právním řádu, ve kterém daná organizace působí. V tomto směru tak ISO 37002:2021 napomáhá zlepšovat i již dříve zavedené zásady a postupy interního oznamování a dodržovat platné právní předpisy týkající se whistleblowingu.

Z pohledu nové právní úpravy je přitom zásadní, že ISO 37002 se zabývá všemi fázemi interního oznamování a obsahuje tak pokyny k zavedení, implementaci a udržování vnitřního oznamovacího systému jak pro vlastní přijímání oznámení o protiprávním jednání, tak i pro posuzování důvodnosti oznámení a jejich prověřování a konečně i pro finální fázi vlastního vyřízení oznámení a přijetí příslušných opatření.“²⁹⁹

Metodickou podporu plní ve vztahu k povinným subjektům Ministerstvo spravedlnosti jako gestor transpozice směrnice, a to podle ustanovení § 14 ZOO. MSp vydalo v roce 2021 první publikovanou Metodiku k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.³⁰⁰ Metodika je členěna do dvou základních částí – obecné a zvláštní. Zvláštní část metodiky má sloužit jako praktický návod pro povinné subjekty při zavádění VOS včetně modelových situací.³⁰¹

²⁹⁷ ICC 2022 Guidelines on Whistleblowing. In: ICC [online]. International Chamber of Commerce, 2022 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/publication/icc-2022-guidelines-on-whistleblowing/>

²⁹⁸ Tamtéž, s. 1.

²⁹⁹ KOUKAL, Pavel. Vnitřní oznamovací systém a možnosti využití mezinárodního standardu ISO 37002:2021 pro whistleblowing. In: *ePrávo* [online]. 2022 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vnitri-oznamovací-system-a-moznosti-vyuziti-mezinarodniho-standardu-iso-370022021-pro-whistleblowing-115292.html>

³⁰⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

³⁰¹ Metodika k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. In: *Korupce* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav ke dni 15. 12. 2021 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://korupce.cz/wp-content/uploads/2021/12/met-wb_aktualizace_2021-12-15.pdf, s. 9.

Za účelem usnadnění implementace nové právní úpravy předložilo MSp k 1. 8. 2023 metodiku jako praktický manuál k aplikaci zákona o ochraně oznamovatelů a souvisejícího změnového zákona.³⁰² Dalším dokumentem s doporučeními pro nastavení oznamovacího systému je pracovní verze vzorového vnitřního předpisu včetně doprovodného komentáře zveřejněného MSp 8. 9. 2023.³⁰³

Závěrem lze tedy konstatovat, že MSp se jako orgán dozorový a orgán metodické a odborné podpory zaměřilo na praktickou podporu povinných subjektů a příslušných osob vydáváním praktických doporučení, čímž poměrně efektivně usnadňuje provádění povinností stanovených zákonem povinným subjektům i oznamovatelům.

3.4 Význam z hlediska compliance a relevantní judikatura

Domnívám se, že ochrana whistleblowerů je žádoucí jak z hlediska interních pravidel společnosti, tak v rámci právního řádu obecně, a to z několika důvodů, které uvádím níže. Jedná se především o **silný preventivní nástroj**, neboť umožněním včasného interního oznámení hrozícího protiprávního jednání nebo porušení interních předpisů (včetně compliance programu) se právnická osoba může vyhnout veřejnoprávním i soukromoprávním důsledkům, které by protiprávní nebo jinak vadné jednání bylo způsobilé vyvolat, kdyby mu nebylo včas zabráněno. Whistleblowing je tak nástrojem ochrany reputace a prevence vzniku civilní a deliktní odpovědnosti společnosti za jednání jejích zaměstnanců a členů orgánů. Vedle toho uvádějí Hurychová a Sýkora význam whistleblowingu „z hlediska ochrany veřejných zájmů a veřejného pořádku, když může sloužit jako prvotní impuls k zahájení trestního či správního řízení vůči protiprávně jednajícímu subjektu.“³⁰⁴

Pro úspěšné zavedení a správné fungování (účinnost) whistleblowing systému jsou doporučovány zásady „best practice“, kterými jsou:

- Zásada přiměřenosti – tedy vhodnosti a účelnosti pro konkrétní společnost.
- Zásada důvěrnosti a anonymity.
- Zásada ochrany oznamovatelů – znamená zákaz odvetných opatření.

³⁰² Nová metodika k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů. In: *Oznamovatel justice* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav k 1. 8. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/nova-metodika-k-zakonu-na-ochranu-oznamovatelu/>

³⁰³ Aktualizovaný dokument je dostupný online, viz: Vzorový vnitřní předpis k provozování vnitřního oznamovacího systému podle zákona o ochraně oznamovatelů povinným subjektem byl aktualizován. In: *Oznamovatel justice* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/vzorovy-vnitri-predpis-k-provozovani-vnitriho-oznamovaciho-systemu-podle-zakona-o-ochrane-oznamovatelu-povinnym-subjektem-byl-aktualizovan/>

³⁰⁴ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 88.

- Zásada respektu a objektivitu – odráží se v požadavku na prošetření oznámení objektivně, s respektem a dostatečně rychle.³⁰⁵

Obrázek 4: Grafické znázornění významu whistleblowingu v rámci CMS

Z judikatury soudních orgánů Evropské unie lze zmínit rozhodovací činnost ESLP, který v rozhodnutích zejména apeloval na **zlepšení postavení osob, které podají oznámení**. Jedná se o rozsudek velkého senátu *Guja proti Moldavsku*³⁰⁶, kde ESLP shledal rozporným s čl. 10 Úmluvy o lidských právech a základních svobodách propuštění zaměstnance prokuratury, který upozornil na ovlivňování generálního prokurátora ze strany politiků. V tomto rozsudku ESLP v obecné rovině konstatoval, „že osoby oznamující nesrovnalosti na pracovišti mohou za určitých podmínek požívat ochrany. **Důležitá je podle soudu existence účinných prostředků uvnitř struktury zaměstnavatele a ve světle rovnováhy svobody projevu zaměstnance a jeho povinnosti loajality k zaměstnavateli by měly být nesrovnalosti hlášeny na prvním místě nadřízeným či jiným odpovědným orgánům zaměstnavatele. Zveřejnění interních informací by mělo být až posledním krokem.** Soud dále vyjmenoval dalších pět rozhodujících faktorů pro posuzování proporcionality zásahu.“³⁰⁷ Tuto základní sadu kritérií pak ESLP dále rozvíjel v rozsudcích *Heinisch proti Německu*,³⁰⁸ *Bucur a Toma proti Rumunsku*,³⁰⁹ *Matúz proti Maďarsku*³¹⁰ a dalších.³¹¹

³⁰⁵ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 65.

³⁰⁶ Rozsudek ESLP ze dne 12. 2. 2008, č. stížnosti 14277/04.

³⁰⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12.

³⁰⁸ Rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2011, č. stížnosti 28274/08.

³⁰⁹ Rozsudek ESLP ze dne 8. 1. 2013, č. stížnosti 40238/02.

³¹⁰ Rozsudek ESLP ze dne 21. 9. 2014, č. stížnosti 73571/10.

³¹¹ Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>, s. 21.

Z české judikatury lze uvést náleží Ústavního soudu ČR ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12 (ÚS 3820/2012), kde se ÚS, byť to neuvádí výslovně, dotkl whistleblowingu jako jednoho z nástrojů boje proti korupci. V posuzovaném případě rozvázal vedlejší účastník se stěžovateli pracovní poměr, když o něm zveřejnili údaje, které byly označeny jako obchodní tajemství, čímž stěžovatelé porušili povinnost mlčenlivosti vyplývající z pracovního poměru.³¹² ÚS shrnul, že napadenými rozhodnutími obecných soudů došlo k porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 LZPS, a proto napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil a věc jim vrátil k dalšímu řízení. Oba dva náleží jmenované nižší soudy následně rozhodly totožně a následná opakovaná ústavní stížnost pak byla odmítnuta.³¹³

Obdobně rozhodl Ústavní soud ČR v náleží ze dne 9. 12. 2014 ve věci II. ÚS 1774/14. Stěžovatel v posuzovaném případě tvrdil, že důvodem výpovědi, kterou obdržel, nebyla jeho nadbytečnost, ale kritika vedlejšího účastníka sdělená stěžovatelem zahraničnímu vedení vedlejšího účastníka. Mezi důkazními prostředky byly audionahrávky, které měly potvrzovat tvrzení stěžovatele, avšak tyto byly pořízeny bez souhlasu osob, které na nich byly zachyceny.³¹⁴

Lze se domnívat, že v případě platnosti ZOO v době, ve které došlo k posuzovaným případům, by mohly být závěry soudů jiné, zejména vzhledem k existenci § 3 ZOO.

³¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12:

„V souzené věci při rozhodování o tom, zda za důvod k okamžitému zrušení pracovního poměru zaměstnance pro zvlášť hrubé porušení pracovní kázně lze pokládat odeslání dopisu upozorňujícího státní orgány na to, že zaměstnavatel – čistírna odpadních vod – nedodrží provozní předpisy a ohrožuje životní prostředí, obecné soudy dostatečně nevyhodnotily a neporovnaly veřejný zájem na ochraně životního prostředí a zdraví občanů na straně jedné se zájmem na dodržování smluv a loajalitou zaměstnance vůči zaměstnavateli na straně druhé. Soukromoprávní požadavek na dodržování smluv, princip pacta sunt servanda, resp. smluvní volnost a převzatý závazek zaměstnance být loajální ke svému zaměstnavateli, nemůže apriorně vyloučit jiný významný veřejnoprávní zájem, a to zájem na tom, aby se též zaměstnanci mohli obracet na státní orgány v situacích, kdy ze strany zaměstnavatele hrozí ohrožení významných společenských zájmů, jako je ochrana zdraví občanů, ochrana životního prostředí či ochrana čistoty vody, nebo kdy dokonce dojde k porušení těchto veřejných statků. Dohoda mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem nemůže zasahovat do veřejnoprávních vztahů, narušovat zájem společnosti na tom, aby každý občan v demokratickém právním státě mohl být nápomocen státu při odhalování nedostatků a v případě potřeby na nedostatky upozornil.“

³¹³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2449/15.

³¹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14: V náleží ÚS konstatoval, že *„se rozhodně staví proti nekalým praktikám vzájemného elektronického sledování a skrytého nahrávání při soukromých i profesionálních jednáních, jež zpravidla jsou nejen v rozporu s právem, ale, hodnoceno po stránce sociálně-etické, šíří ve společnosti atmosféru podezřívavosti, strachu, nejistoty a nedůvěry. Zcela odlišně je však třeba posuzovat případy, kdy je tajné pořízení audiozáznamu rozhovoru součástí obrany oběti trestného činu proti pachateli nebo jde-li o způsob dosažení právní ochrany pro výrazně slabší stranu významného občanskoprávního a zejména pracovněprávního sporu. Zásah do práva na soukromí osoby, jejíž mluvený projev je zaznamenán, je zde plně ospravedlnitelný zájmem na ochraně slabší strany právního vztahu, jíž hrozí závažná újma (včetně např. ztráty zaměstnání). Opatření jediného nebo klíčového důkazu touto cestou je analogické k jednání za podmínek krajní nouze či dovolené svépomoci.*

Obecné soudy postupem, kdy nepřipustily jako důkaz stěžovatelem (zaměstnancem) navrhovanou audionahrávku rozhovoru mezi ním a členem zahraničního vedení zaměstnavatele, způsobilou zásadně ovlivnit skutková zjištění v projednávané věci, tzn. přispět k objasnění skutečného důvodu výpovědi z pracovního poměru, nedůvodně upřednostnily právo na ochranu osobnosti této nahrávané osoby před právem na spravedlivý proces stěžovatele podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“

V uvedených rozhodnutích stěžovatelé zveřejnili interní informace o zaměstnavateli či vedlejším účastníkovi, přičemž šlo o oznámení zaměstnance o nelegálních, neregulérních, nebezpečných nebo neetických praktikách zaměstnavatele. Takové jednání by podle ZOO nemělo být postižitelné, jelikož by pravděpodobně spadalo pod výjimky z porušení smluvní nebo zákonné povinnosti mlčenlivosti se všemi předpokládanými důsledky popsány v této kapitole.³¹⁵

³¹⁵ K tomu obdobně: PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing – minulost, přítomnost, budoucnost*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 105.

4. Soutěžní compliance

Význam compliance programu pro právnickou osobu je v zásadě dvojitý. Jednak má působit preventivně, tedy vést právnickou osobu k tomu, aby k protiprávnímu jednání vůbec nedošlo. Druhý význam se projevuje v situaci, kdy k porušení zákona dojde. V takovém případě má správně zavedený a fungující compliance program právnické osobě umožnit zprostit se odpovědnosti za nezákonné jednání.

Implementovaný compliance program je ukazatelem toho, že obchodní společnost zná rizika, která pro ni vyplývají z právních předpisů, že se jim snaží čelit tím, že tato rizika pojmenovává, a v důsledku toho je schopna přijmout taková opatření, jež rizikům zamezí či je alespoň sníží. Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, je dodržování zavedených compliance pravidel nutné pravidelně kontrolovat, průběžně vyhodnocovat a následně adekvátně (dle aktuálních změn, potřeb a dění ve společnosti) tato upravovat a aktualizovat. Odhalení případného nesouladu s nastavenými compliance pravidly může být ve svém důsledku pro firmu fatální a v krajním případě i likvidační.³¹⁶

4.1 Právní úprava

Zaměření compliance programu může být různé, v této poslední kapitole se budu krátce věnovat soutěžnímu neboli „competition“ compliance, které cílí na dodržování pravidel soutěžního práva. „*Soutěžní právo představuje vedle práva trestního jádro compliance programů.*“³¹⁷ Důvodem jsou nepochybně hrozící závažné právní důsledky, jako jsou vysoké pokuty či trestněprávní sankce.

Lze konstatovat, že **pravidla hospodářské soutěže a jejich dodržování se obecně týkají každé obchodní korporace, a to bez ohledu na konkrétní zaměření její ekonomické činnosti a předmět podnikání, velikost, výši obrátu anebo počet zaměstnanců.**³¹⁸ Platí totiž, že každá obchodní společnost je jako podnikatel současně vždy i v postavení tzv. **soutěžitele** ve smyslu ustanovení § 2 odstavec 1) ZOHS: „*Soutěžiteli podle tohoto zákona se rozumí fyzické a právnické osoby, jejich sdružení, sdružení těchto sdružení a jiné formy seskupování, a to i v případě, že tato sdružení a seskupení nejsou právními osobami, pokud se účastní hospodářské soutěže nebo ji mohou svou činností ovlivňovat, i když nejsou podnikateli.*“

³¹⁶ KÁŇOVÁ, Marcela. Jak využít compliance v soutěžním právu. *Ekonom* [online]. 2019, č. 11 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://pravnihradce.ekonom.cz/c1-66671310-jak-vyuzit-compliance-v-souteznim-pravu#viz2>

³¹⁷ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 108.

³¹⁸ KOUKAL, Pavel. Compliance management systém a jeho prosazování. In: *Compliance & Whistleblowing* [online]. 2019 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://www.compli.cz/33/soutezni-compliance-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eu8d2-BWlhgysBx_8E-L52g/?justlogged=1

Pro soutěžitele v České republice je základní právní úprava obsažena v ZOHS. „ZOHS se uplatní, pokud má jednání účinek na český trh, bez ohledu na to, zda k němu došlo v České republice nebo v cizině.“³¹⁹ Základ právní úpravy ochrany hospodářské soutěže však tvoří také evropské soutěžní právo, tj. společná evropská úprava vycházející z článků 101 až 103 Smlouvy o fungování Evropské unie. Evropské soutěžní právo používá pro označení soutěžitele pojem **podnik** (undertaking, Unternehmen, entreprise) jako základního adresáta právních norem evropského práva ochrany hospodářské soutěže. Základní a nejčastěji citované vymezení pojmu podniku se nachází v rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci Höfner & Elser v. Macrotron GmbH³²⁰, kde byl pojem podniku chápán jako „každá jednotka vykonávající hospodářskou činnost bez ohledu na její právní formu či způsob financování“.³²¹ Dle judikatury ÚOHS by pojem soutěžitele měl být v zásadě vnímán jako český ekvivalent pojmu podnik ve smyslu práva evropského. Úřad ve své praxi již takto k výkladu pojmu soutěžitel konstantně přistupuje.³²²

Vedle evropských a vnitrostátních právních předpisů regulují hospodářskou soutěž i vlastní výkladová pravidla soutěžních orgánů, tj. pravidla evropské Komise a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, která jsou zveřejňována formou sdělení a jež jsou souhrnně označována jako tzv. **soft law**. Jedná se o metodické dokumenty, které nejsou právně závazné, ale významně zvyšují transparentnost a předvídatelnost postupu ÚOHS. Stejně tak soft law EK v podobě výkladových guidelines není přímo závazné a vynutitelné, ale aplikační orgány mají povinnost přihlížet k jejich textu, a mají tak význam pro interpretaci evropského soutěžního práva.

Z hlediska soutěžní compliance je hlavním cílem a úkolem účinně předcházet tzv. soutěžním compliance rizikům, což jsou specifická korporátní rizika spojená s pravidly a ochranou hospodářské soutěže, a negativním důsledkům spojeným s porušením těchto pravidel. V České republice je dohledovým orgánem pro oblast evropského i vnitrostátního soutěžního práva Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, jehož působnost se vztahuje i na přezkoumávání veřejných zakázek. K dodržování soutěžního práva vede úřad soutěžitele také dalšími opatřeními

³¹⁹ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 110.

³²⁰ Rozhodnutí ESD ve věci č. C-41/90, [1991] ECR I-1979, odst. 21. In: KINDL, Jiří. § 2 [Vymezení některých pojmů]. In: KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 3., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 39.

³²¹ KINDL, Jiří. § 2 [Vymezení některých pojmů]. In: KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 3., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 39.

³²² Např. rozhodnutí Úřadu ze dne 23. 12. 2009, č. j. ÚOHS-S147/2008/KD-16672/2009/820, zejm. body 8–21.

např. formou tzv. **programu leniency** (žádosti o shovívavost)³²³, o kterém jsem se zmínila v kapitole 2.2 Compliance z hlediska prevence v souvislosti se zohledněním compliance programu jako polehčující okolnosti při ukládání sankcí anebo **narovnání** (settlement)³²⁴.

4.2 Důvody pro zavedení soutěžního compliance

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob i zákon o odpovědnosti za přestupky shodně podmiňují zproštění se odpovědnosti mimo jiné vynaložením veškerého úsilí, které je možné požadovat. Nelze bez dalšího spoléhat na to, že samotná existence compliance programu povede k dovození „vynaložení veškerého úsilí“, na druhou stranu si lze jen stěží představit, že „vynaložení veškerého úsilí“ půjde prokázat bez existence účinného compliance programu.

S účinností od 1. července 2017 má právnická osoba dle § 21 ZOPŘ možnost zprostit se odpovědnosti za přestupek, pokud prokáže, že „vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila“. Liberace tak představuje určité zmírnění objektivní odpovědnosti, neboť při splnění určitých podmínek se může právnická osoba odpovědnosti za přestupek zprostit. Nejde proto o odpovědnost absolutní.

„Vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno požadovat, neznamená jakékoliv úsilí, které právnická osoba vynaloží, ale musí se ve vztahu ke každému konkrétně posuzovanému případu jednat o úsilí maximálně možné, které je právnická osoba objektivně schopna vynaložit (zákon používá kritérium „veškeré úsilí, které bylo možno požadovat“, a nikoliv např. „spravedlivě požadovat“, „požadovat s ohledem na poměry“ a podobně; MS v Praze 11 A 107/2013).“³²⁵

Ustanovení § 22b zákona č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže stanoví: „Právnická osoba nebo orgán veřejné správy za správní delikt neodpovídají, jestliže prokáží, že vynaložily veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránily.“ Od 1. 9. 2009 ZOHS opustil koncept odpovědnosti založený na subjektivním principu, dle kterého bylo možno ukládat pokuty za příslušná porušení zákona jen v případě, pokud se daných deliktů dopustil soutěžitel úmyslně nebo z nedbalosti (srov. § 22 odst. 2 ZOHS před novelou č. 155/2009 Sb.) a nově ZOHS rozlišuje, zda se deliktu dopustila fyzická nepodnikající

³²³ K vysvětlení institutu leniency ve smyslu § 22ba odst. 1 ZOHS: Hospodářská soutěž – Zakázané dohody – Leniency program. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/leniency-program.html>

³²⁴ K vysvětlení procedury narovnání ve smyslu § 22ba odst. 2 ZOHS: Hospodářská soutěž – Zakázané dohody – Procedura narovnání. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/procedura-narovnani.html>

³²⁵ VETEŠNÍK, Pavel. § 21 [Zproštění odpovědnosti právnické osoby za přestupek]. In: JEMELKA, Luboš a Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 159.

osoba, pak se jedná o přešupek dle § 22 (tedy zaviněné protiprávní jednání), nebo zda se jedná o správní delikt právnických osob či podnikajících fyzických osob (srov. § 22a), u kterého zákon pracuje s principem objektivní odpovědnosti, avšak s možností vyvinění, pokud dotčený soutěžitel prokáže, že vynaložil veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránil (§ 22b odst. 1).³²⁶

Trestní odpovědnost právnické osoby se plně uplatní v soukromoprávní větvi soutěžního práva, kdy za porušení předpisů o nekalé soutěži dle § 248 odstavce 1 trestního zákoníku může být trestně odpovědná i právnická osoba. V případě druhé základní skutkové podstaty (§ 248 odst. 2) je trestní odpovědnost právnických osob vyloučena (srov. § 7 ZTOPO).

„Pachatelem trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže může být jakákoli trestně odpovědná fyzická osoba, nemusí jím být pouze soutěžitel. Subjektem trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže nemůže být ten, kdo vystupuje jen jako zaměstnanec poškozené osoby, ale sám není podnikatelem ani se neúčastí na podnikání jiné osoby, neboť ho nemohou zavazovat ty právní předpisy o pravidlech hospodářské soutěže, jejichž porušení sankcionuje § 248 a které se vztahují zejména na podnikatele jako účastníky hospodářské soutěže (NS 5 Tdo 1635/2011).“³²⁷

Důvodem pro uvedení trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku mezi okruh trestných činů, kterých se právnická osoba nemůže dopustit, je vyloučení dvoukolejnosti postihu právnických osob ve správním a trestním právu. Právnická osoba však v rámci protisoutěžního jednání může naplnit skutkové podstaty jiných trestných činů, za něž odpovědná bude. Jako příklad lze uvést trestný čin pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži dle § 257 trestního zákoníku (rovněž za „**bid rigging**“³²⁸, tedy formy cenové nebo kartelové dohody, která je způsobilá ovlivnit zadávací řízení ve smyslu ZZVZ) či trestný čin sjednání výhody při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku.

V případě trestného činu podle § 257 TZ existuje dvojkolejnost trestního postihu, neboť trest může být uložen jak fyzické osobě (pachateli), tak právnické osobě, které lze jednání

³²⁶ KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. § 22b [Společná ustanovení ke správním deliktům]. In: KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 3., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 482.

³²⁷ SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 248 [Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 88–90.

³²⁸ Definice bid riggingu dle OECD je uvedena např. v: Pokyny pro boj proti kartelovým dohodám mezi uchazeči o veřejnou zakázku (dále také jako „Bid rigging“). In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: https://www.uohs.cz/download/Sekce_VZ/Metodiky/Bid_rigging_guidelines_OECD_cz.pdf

fyzické osoby přičíst podle § 8 ZTOPO.³²⁹ Soud zde může uložit „*trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži právnické osobě na jeden rok až dvacet let, dopustila-li se právnická osoba trestného činu v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži.*“³³⁰

Pachatelem trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě bude zpravidla osoba, která má povinnosti v zadávacím řízení, ale není vyloučeno, aby to byl kdokoli jiný (srov. NS 5 Tdo 595/2018).³³¹ Pachatelem trestného činu pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži bude zpravidla účastník zadávacího řízení či veřejné soutěže, není však vyloučeno, aby pachatelem byla i osoba odlišná (například sám zadavatel veřejné zakázky, resp. vyhlašovatel veřejné soutěže).³³²

Pokud ÚOHS rozhodne, že došlo k porušení soutěžního práva ve smyslu pletichy při zadání veřejné zakázky či při veřejné soutěži, bylo by rozhodnutí soudu v téže věci porušením zásady zákazu dvojího postihu. Trestní a správní odpovědnost za bid rigging je upravena odlišně (subjekty, předpoklady odpovědnosti, promlčecí lhůty).³³³

Zavedení compliance programu zahrnujícího competition compliance má účinky **preventivní** (má vést k eliminaci jednání, které by právo hospodářské soutěže porušovalo) a **edukativní**, neboť zvyšuje povědomí všech zaměstnanců o tom, jaké jednání je protisoutěžní. Dojde-li k porušení práva hospodářské soutěže, mohou interní pravidla compliance napomoci včasné **detekci a reakci** na protiprávní jednání.³³⁴

Podle Káňové se v praxi ukazuje, že „*ne všichni znají rozdíly mezi běžnou obchodní praktikou a protisoutěžním jednáním. Díky zavedení příslušných pravidel by nemělo dojít k situaci, že k porušení pravidel hospodářské soutěže dojde nevědomky. Dopustit se zakázaného jednání ve shodě může právnická osoba nezávisle na své velikosti a tržním podílu, jde-li o tvrdý kartel. Například výměnu na trhu jinak nedostupných informací může provést prakticky jakýkoliv zaměstnanec, který ale ani nemusí vědět, že dělá něco protizákonného. **Jednání zaměstnance je pak v zásadě přičitatelné právnické osobě jako soutěžiteli.** Zvýšené povědomí o pravidlech*

³²⁹ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 118.

³³⁰ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, § 21.

³³¹ SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 256 [Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 32.

³³² SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 257 [Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 26.

³³³ SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 118.

³³⁴ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 152.

bymělo na druhé straně rovněž vést ke zvýšení schopnosti podniku odhalit jemu škodící protisoutěžní jednání a začít se včas vůči němu efektivně bránit.“³³⁵

Závěrem lze souhlasit s konstatováním, které je nyní i stvrzeno nedávným rozhodnutím ÚOHS (sp. zn. ÚOHS-S0365/2020/KD)³³⁶, jak bylo popsáno výše v kapitole 2.2 této práce, a sice: „Efektivní soutěžní compliance program zvyšuje naději společnosti na úspěšnou účast v programu leniency, neboť umožní včasnou detekci porušení zákonů. Na národní úrovni pak dobře nastavený compliance program může prozatím pouze teoreticky vést až ke zproštění odpovědnosti za přestupek.“³³⁷

S ohledem na uvedené lze uzavřít, že společnosti mají další relevantní důvod, proč se věnovat zavedení compliance programu či jeho průběžnému udržování a kontrole. ÚOHS deklaroval připravenost zohlednit nejen existující compliance programy, ale dokonce i jejich zavádění, přičemž jako polehčující okolnost bude logicky více akcentovat již zavedené a efektivní compliance programy oproti jejich zavádění teprve v reakci na šetření ÚOHS. V každém případě se nesmí jednat o ryze formální compliance programy.³³⁸

4.3 Specifika implementace

Obecným požadavkům na strukturu a efektivní nástroje compliance programu byla věnována pozornost v kapitole 2, proto se nyní zaměřím pouze na několik specifických doporučení ve vztahu k soutěžnímu compliance.

Čtyřstupňový proces zavedení soutěžního compliance u všech podniků bez ohledu na jejich velikost vymezuje dokument britské CMA: Quick Guide to Complying with Competition Law³³⁹, viz následující obrázek.

³³⁵ KÁŇOVÁ, Marcela. Jak využít compliance v soutěžním právu. *Ekonom* [online]. 2019, č. 11 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://pravnicradce.ekonom.cz/c1-66671310-jak-vyuzit-compliance-v-souteznim-pravu#viz2>

³³⁶ Uzavírání zakázaných dohod o přímém určení cen pro další prodej, sp. zn. S0365/2020/KD, č. j. ÚOHS-30580/2022/871. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://uohs.gov.cz/cs/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/detail-18386.html>. Zohlednění compliance programu. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/zohledneni-compliance-programu.html>

³³⁷ KÁŇOVÁ, Marcela. Jak využít compliance v soutěžním právu. *Ekonom* [online]. 2019, č. 11 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://pravnicradce.ekonom.cz/c1-66671310-jak-vyuzit-compliance-v-souteznim-pravu#viz2>

³³⁸ Uzavírání zakázaných dohod o přímém určení cen pro další prodej, sp. zn. S0365/2020/KD, č. j. ÚOHS-30580/2022/871. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://uohs.gov.cz/cs/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/detail-18386.html>. Zohlednění compliance programu. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/zohledneni-compliance-programu.html>

³³⁹ Quick Guide to Complying with Competition Law. Protecting businesses and consumers from anti-competitive behaviour: OFT1341 How your business can achieve compliance with competition law, OFT1340 Company directors and competition law. In: *Competition and Markets Authority* [online]. 2014, ed. 04/14 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/306899/CMA19.pdf

Obrázek 5: Čtyřstupňový proces založený na riziku³⁴⁰

V první fázi identifikace a řízení rizik označované též jako „*antitrust compliance due diligence*“³⁴¹ by společnost měla provést rizikovou analýzu prostřednictvím check listu, tedy sady otázek, které si zodpoví a následně vyhodnotí, a tak zanalyzuje svá aktuální a reálná soutěžní rizika. Pozornost by měla být věnována těmto otázkám:

- postavení společnosti na relevantním trhu, tj. jaké je její ekonomické postavení na relevantním trhu zboží anebo služeb co do podílu na trhu (zda je společnost v dominantním postavení či nikoliv);
- charakteru a náplni vzájemných vztahů s ostatními soutěžiteli na trhu, tj. vztahům s konkurenty (vzájemné kontakty, styky, výměna informací a setkávání v rámci oborových sdružení a asociací);
- identifikaci těch výrobních, obchodních a jiných postupů, které mohou mít soutěžní souvislosti a dopady (výměna informací, výrobní a jiná kooperace aj.) neboli zjištění, jaká je realizace obchodní a distribuční strategie;
- compliance posuzování zvláště významných smluv již ve stadiu jejich přípravy a projednávání (Compliance Contract Assessment) a dalším okolnostem.³⁴²

Na analytickou fázi navazuje fáze „*risk mitigation*“, tedy **fáze tvorby soutěžního compliance**. Specifické postupy implementace jsou uvedeny například v metodické příručce

³⁴⁰ OFT1341 How your business can achieve compliance with competition law. In: *Competition and Markets Authority* [online]. 2014, ed. 04/14 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/284402/of1341.pdf, s. 9.

³⁴¹ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 153.

³⁴² KOUKAL, Pavel. Compliance management systém a jeho prosazování. In: *Compliance & Whistleblowing* [online]. 2019 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://www.compli.cz/33/soutezni-compliance-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eu8d2-BWlhgysBx_8E-L52g/?justlogged=1

ICC – *ICC Antitrust Compliance Toolkit* z roku 2013³⁴³ nebo také v příručce kanadského soutěžního úřadu – *Corporate Compliance Programs* z roku 2015³⁴⁴. Za klíčové je považováno omezení styku zaměstnanců a dalších pracovníků (včetně vedení společnosti) s konkurenty a zavedení kontrolních mechanismů k monitoringu takového jednání.

V poslední fázi „*risk review*“ má být pravidelně monitorována, vyhodnocována a testována účinnost a efektivita přijatých compliance pravidel. K jejímu naplnění stejně jako k vytvoření celé koncepce soutěžního compliance se předpokládá zavedení pozice Competition Compliance Officer. Pro úspěšné zavedení a efektivní fungování programu je opět kladen důraz na nezbytnou podporu ze strany vedení právnické osoby.³⁴⁵

Obsahem každého soutěžního compliance by mělo být i definování postupů pro **neohlášená šetření v obchodních prostorách společnosti** (*dawn raid*) ze strany soutěžních autorit. Neohlášené šetření může být realizováno nejen ÚOHS dle § 21f a § 21g ZOHS, ale i EK. Pravidla chování pro případ neohlášeného místního šetření včetně oprávnění ÚOHS a EK jsou uvedena například v „*dawn raid guidelines*“.³⁴⁶ Je tedy důležité, aby všichni zaměstnanci věděli, jak se během šetření mají chovat a jak mají s úředníky komunikovat. Pro společnosti, které nabízejí své služby, dodávky či stavební práce zadavatelům ve smyslu zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, lze doporučit zavedení specifického compliance programu pro tuto oblast „Public Procurement Compliance“, jehož základní součástí by mělo být vytvoření metodiky či pracovního postupu k veřejným zakázkám. Uvedený dokument spolu s pravidelným školením v oblasti soutěžního práva (pravidel hospodářské soutěže) by měl dokládat dostatečnou informovanost zaměstnanců o povinnostech, které jim v této oblasti nastávají. Spolu s dalšími povinnostmi, vyplývajícími zejména z kodexu chování, tak může i tato část CMS přispět k efektivnímu fungování a naplnění smyslu compliance programu dané právnické osoby.

4.4 Dílčí závěr

Zavedení soutěžního compliance programu má význam preventivní, ale i identifikační, jelikož zvyšuje obecné povědomí o pravidlech hospodářské soutěže. Samotná existence compliance programu nevede ke zproštění odpovědnosti v případě protiprávního jednání, stejně

³⁴³ The ICC Antitrust Compliance Toolkit. In: *ICC* [online]. International Chamber of Commerce, 2013 [cit. 2023-12-01]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2013/04/ICC-Antitrust-Compliance-Toolkit-ENGLISH.pdf>, s. 79.

³⁴⁴ Corporate Compliance Programs. In: *Competition Bureau* [online]. Competition Bureau of Canada, 2015 [cit. 2023-12-01]. Dostupné z: [https://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/\\$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf](https://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf)

³⁴⁵ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 155–156.

³⁴⁶ Tamtéž, Příloha č. 1, s. 403.

tak sama o sobě nevede ke zproštění odpovědnosti za protisoutěžní jednání ve správním řízení. Na druhou stranu je v českém právním řádu legislativně zakotvena možnost zproštění se odpovědnosti za protisoutěžní přestupek, což musí zohlednit i ÚOHS.

Existence compliance programu může být významná z hlediska trestního práva v případě TČ porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 TZ a TČ pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257, kdy je vyžadováno úmyslné zavinění pachatele, které musí pokrýt všechny znaky objektivní stránky. Podle Hurychové a Sýkory by osobní odpovědnost statutárních orgánů nebo členů statutárních orgánů „při implementaci odpovídajícího a reálně uplatňovaného compliance programu statutárními orgány nebo jejich členy byla vyloučena“.³⁴⁷

„Prvky soutěžních compliance programů mají dle našeho názoru význam například i u veřejných zadavatelů, kdy jim poskytnou prostředky pro boj s bid-riggingem. V obecné rovině platí, že prostředky z veřejných rozpočtů jsou vynakládány neefektivně, je-li trh zasažen zakázanou dohodou. Pokud zadavatel bude vědět, jak odhalit znaky indikující bid-rigging, a bude na to umět správně zareagovat, může přispět ke snížení výskytu takového jednání.“³⁴⁸

Od 1. 1. 2010 jsou kartelové dohody postižitelné také trestně³⁴⁹ dle § 248 odst. 2 TZ.³⁵⁰

Závěrem lze shrnout, že při tvorbě soutěžního compliance programu lze vycházet z obecných doporučení a zásad, jak byly uvedeny v kapitole 2. pro tvorbu compliance programu, avšak v případě soutěžního compliance je vhodné zaměřit pozornost také na nastavení postupů při neohlášených šetřeních ve společnosti.

³⁴⁷ HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, Příloha č. 1, s. 122.

³⁴⁸ KÁŇOVÁ, Marcela. Jak využít compliance v soutěžním právu. *Ekonom* [online]. 2019, č. 11 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ekonom.cz/c1-66671310-jak-vyuzit-compliance-v-souteznim-pravu#viz2>

Více k pojmu **bid-rigging** také MLSNA, Petr a kol. *Hospodářská soutěž a veřejné zakázky. Synergie a průsečíky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022.

³⁴⁹ Teoreticky postižitelné byly již za účinnosti zákona č. 140/1961 Sb. podle § 127, avšak k jeho aplikaci na kartelové dohody nikdy nedošlo. Viz HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, Příloha č. 1, s. 118.

³⁵⁰ SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 248 [Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022:

„Jednání zakládající odpovědnost za trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže představuje zásah do základních funkcí hospodářské soutěže a může mít rozličné formy. První forma (§ 248 odst. 1) spočívá v naplnění pojmenovaných skutkových podstat nekalé soutěže. Druhá forma (§ 248 odst. 2 alinea první) spočívá zejména v uzavření tzv. tvrdé kartelové dohody (cenové kartely, rozdělení trhu apod.) mezi konkurenty. Třetí forma (§ 248 odst. 2 alinea druhá) spočívá v závažném porušení závazných pravidel ve veřejném zadávacím řízení. Čtvrtá forma (§ 248 odst. 2 alinea třetí) spočívá v porušení závazných pravidel obezřetného podnikání, obhospodařování majetku, odborné péče nebo v zákazu vykonávat určité úkony vyplývajících at' ze zákona, anebo z úředního rozhodnutí v oblasti finančního trhu, regulovaného trhu, činnosti bank, finančních institucí apod. Trestnost všech čtyř forem je podmíněna způsobením újmy ve větším rozsahu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům či opatřením sobě nebo jinému neoprávněné výhody ve větším rozsahu.“

Závěr

Trestní odpovědnost právnických osob je zažitým institutem common law, jehož převzetí do kontinentálních právních systémů bylo, jak vyplývá z provedené analýzy historického vývoje a popsaných modelů trestní odpovědnosti, velmi kontroverzní, mnohdy problematické a zcela jistě přelomové.

Český zákonodárce se při přijímání ZTOPO mohl inspirovat právními úpravami ve všech státech Evropské unie, neboť Česká republika představovala poslední stát Evropské unie, který neměl zakotvenu deliktní odpovědnost právnických osob. Přesto se přijetí ZTOPO neobešlo bez řady legislativních nedostatků a výkladových nejasností. Obecně shledávám úpravu trestní odpovědnosti právnických osob za žádoucí, ačkoliv jsem v rigorózní práci uvedla několik ustanovení, která by zasloužila úpravu zejména pro odstranění neurčitých pojmů (například: „lze spravedlivě požadovat“ nebo „vynaložení veškerého úsilí“, o jejichž výklad se snaží aplikační praxe), dále je pak zjevná potřeba uvedení do souladu s rekodifikovaným soukromým právem či úprava terminologických nepřesností (např. ukládání trestů namísto „sankcionování“ právnických osob) a mnohé další.

Z těchto bych zde akcentovala § 1 ZTOPO, do kterého by bylo žádoucí de lege ferenda doplnit formulaci o účelu zákona, tj. že *„základním účelem zákona je ochrana právních statků vyjmenovaných v zákoně před trestnými činy spáchanými trestně odpovědnými právnickými osobami, jejich sankcionování a úprava trestního řízení vedeného proti právnické osobě. Na citované ustanovení by bylo žádoucí přímo navázat ustanovením o účelu sankcionování právnických osob.“*³⁵¹ Uvedené je dosud nutné dovozovat, jelikož účel zákona a stejně tak účel trestání právnických osob nejsou v textu zákona vyjádřeny.

Hlavní účel zákona je spatřován v zacílení na preventivní přístup právnické osoby, aby dbala ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) a § 8 odst. 5 ZTOPO a přijala opatření tímto paragrafem předpokládaná. Jak uvádí autoři Bohuslav a Gřivna, *„jedná se o opatření, jejichž přijetí lze po právnické osobě spravedlivě požadovat, aby předešla spáchání trestného činu, za který by dle zásad přičitatelnosti mohla být následně trestně odpovědná. V případě, že na tato opatření právnická osoba rezignuje, nevěnuje se jim a nezáleží jí na zásadách dobré správy, společenské odpovědnosti a kvalitě řádného podnikání, nelze čekat nic jiného než odezvu ve formě spravedlivé represe ze strany orgánů činných v trestním řízení.“*³⁵²

³⁵¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 354.

³⁵² GŘIVNA Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Konsenzuální vyřízení věci v trestním řízení proti právnickým osobám. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 11, s. 19–23.

Účel či smysl trestu u právnických osob je pak spatřován v eliminaci páčání další trestné činnosti, tj. v eliminaci potenciálních kriminogenních faktorů, které ke spáchání trestné činnosti vedly, dále pak v prevenci (§ 23 ZTOPO uveřejnění rozsudku) a represi – zde se jedná zejména o trest zákazu činnosti (§ 20 ZTOPO) či zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO).

Kritizovanými nedostatky právní úpravy sankcionování právnických osob jsou neurčité stanovení podmínek pro uložení trestu zrušení právnické osobě (§ 16 ZTOPO), neprovázanost trestu uveřejnění rozsudku (§ 23 ZTOPO) s mimotrestními předpisy, které by měly zajistit praktický výkon tohoto trestu³⁵³, ale také sekundární důsledky trestu na další činnost společnosti či její samotnou existenci. Účel trestu u právnických osob by tak měl reflektovat eliminaci sekundárních následků uložené trestní sankce například na věřitele, drobné akcionáře, zaměstnance právnické osoby a další. K této problematice se také vyjádřili autoři Bohuslav a Gřivna s návrhem na konsenzuální způsob řešení trestních věcí de lege ferenda formou institutu tzv. „dohody o trestu“ s možností uložení specifických opatření, jakými jsou soudní dohled nad právnickou osobou či uložení přijetí efektivního compliance programu. Dohoda o trestu by pak měla zohlednit také dosavadní řádnou existenci právnické osoby, míru překročení trestních předpisů a její snahu v podnikatelské činnosti dále pokračovat při současném přijetí navrhovaných opatření.³⁵⁴

Lze shrnout, že trestní odpovědnost právnických osob lze charakterizovat jako trestní odpovědnost pravou, odpovědnost odvozenou, ve vztahu k trestní odpovědnosti fyzických osob odpovědnost souběžnou a nezávislou, a nakonec také zvláštní odpovědnost subjektivní navazující na zavinění fyzické osoby či osob specifikovaných § 8 odst. 1 ZTOPO.³⁵⁵ Z hlediska rozsahu odpovědnosti právnické osoby je v trestním právu tato odpovědnost širší než v právu civilním.

Přičitatelnost (označovaná též jako vytykatelnost) protiprávního činu právnické osobě dle § 8 ZTOPO je považována za základní kámen trestněprávní odpovědnosti právnických osob. Ust. § 8 odst. 5 ZTOPO upravující institut „vyvinění“ či ještě přesněji „nepřičtení“ trestní odpovědnosti právnické osobě bylo do zákona vloženo šestou novelou ZTOPO provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. Smyslem přijaté právní úpravy je motivace obchodních společností

³⁵³ K tomu také JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 356.

³⁵⁴ K tomu více GŘIVNA Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Konsenzuální vyřízení věci v trestním řízení proti právnickým osobám. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 11, s. 19–23.

³⁵⁵ K tomu také viz JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 171.

k přijetí účinných opatření pro to, aby ke spáchání jim přiřitatelné trestné činnosti nedocházelo, čímž jsou míněny zejména compliance programy.

„Z přijatých opatření musí být zřejmé, že společnost nechtěla a nechce mít z trestné činnosti žádný prospěch a že k její prevenci udělala ze svého hlediska všechno, co od ní bylo možno spravedlivě požadovat. Vytvoření a realizace Compliance programu pro zamezení trestní odpovědnosti právnické osoby by mělo být středem zájmu vlastníků právnických osob, aby ochránili dobré jméno společnosti a svou investici. Jeho vytvoření tak je zároveň v zájmu statutárních orgánů obchodních společností a jejich členů, pokud jde o péči řádného hospodáře.“³⁵⁶

Aktivita či naopak pasivita zejména člena statutárního orgánu obchodní korporace má význam pro prevenci kriminality a ve svém důsledku tedy i pro vyloučení trestní odpovědnosti obchodní korporace. Pokud statutární orgán provede zmíněná opatření, která měl provést podle jiného právního předpisu nebo která po něm lze spravedlivě požadovat, a to včetně povinné nebo potřebné kontroly nad činností zaměstnanců a nezbytných opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu, bude tím vyloučena trestní odpovědnost obchodní korporace jako právnické osoby a trestní odpovědnost pak ponese samotný zaměstnanec.³⁵⁷

Ve vztahu k vymezení vhodného obsahu compliance programu jsem v této práci popsala, že se jedná o doporučený soubor opatření, která by měla být přijata, přičemž bez ohledu na podnikatelské zaměření právnické osoby je nutná plná angažovanost vedení právnické osoby, detailní analýza rizik i případné zapojení zaměstnanců. Jak již bylo judikováno, opatření právnické osoby sloužící k předcházení spáchání protiprávního činu mají primárně spočívat v tom, aby byly dodržovány všechny právní předpisy, které je tato právnická osoba povinna respektovat, a vnitřní předpisy, které právnická osoba přijala ke konkretizaci povinností vyplývajících z právních předpisů a jež jsou pro osoby v řídicím, kontrolním nebo vedoucím postavení závazné a jimiž jsou povinni se řídit zaměstnanci při plnění pracovních úkolů. K závěru o splnění podmínek podle § 8 odst. 5 ZTOPO však nestačí prosté přijetí vnitřních předpisů nebo jiných opatření. Důležité je především zajištění dodržování těchto opatření, kontrola jejich plnění a případná detekce jejich porušení a následná adekvátní reakce.³⁵⁸

Závěrem shrnuji, že dle mého názoru ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO nemění základní zásady trestního řízení, tedy zejména zásadu vyhledávací a zásadu materiální pravdy (§ 2 odst. 5

³⁵⁶ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 178.

³⁵⁷ K tomu také PŮRY, František a Martin RICHTER. Výkon funkce statutárního orgánu obchodní korporace v trestněprávních souvislostech. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 11/2023, s. 13–18.

³⁵⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019, uveřejněné pod č. 50/2020 Sb. rozh. tr.

TŘ), zásadu presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 TŘ) a ZTOPO nestanoví výjimku z uvedených zásad ani oprávnění pro odchylný postup OČTŘ. V souladu se zásadami uvedenými v § 2 odst. 2. a 5. TŘ jsou OČTŘ povinny zjistit splnění všech podmínek přičitatelnosti, a tedy i vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby. V opačném případě nemůže dojít k trestnímu stíhání právnické osoby a bude možné stíhat pouze fyzickou osobu, bude-li zjištěna. Nezjištění splnění všech podmínek přičitatelnosti je dle Vrchního soudu v Olomouci vadou řízení a vytváří odvolací důvod podle § 258 odst. 1 písm. a) TŘ.³⁵⁹

Domnívám se, že právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob, byť aplikovaná s některými přetrvávajícími obtížemi, již získala své pevné místo v právním řádu. Zejména v oblasti postihu hospodářské, majetkové a finanční kriminality a korupce považují význam této úpravy za nezastupitelný. Z provedené analýzy statistických údajů z aplikační praxe trestní odpovědnosti právnických osob je zřejmá rostoucí intenzita aplikace ZTOPO, což lze očekávat i v následujících letech, a to i přes možnost právnických osob vyvinut se podle ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO či § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Patrný je také rostoucí počet podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu.

Správně zavedený compliance program a prokázání vynaložení veškerého úsilí pro zabránění protiprávnímu jednání může vést také ke zproštění odpovědnosti za přestupek podle § 2 odst. 1 přestupkového zákona. Dozorové orgány v praxi k zavedeným CMS (ať již komplexním, či zaměřeným na určitou oblast) již přihlížejí a správně nastavená compliance může být důvodem jak ke snížení pokuty, tak případně i k plnému zproštění odpovědnosti, zejména právnické osoby za „exces“ jejího zaměstnance. Podmínkou stejně jako v případech podle § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je, aby do protisoutěžního jednání nebylo zapojeno vedení organizace.³⁶⁰

ÚOHS v rozhodnutí č. j.: ÚOHS-30580/2022/871 ze dne 5. 9. 2022 apeloval na důležitost prevence v soutěžní oblasti a deklaroval úmysl začít nově oceňovat snahu soutěžitelů nastavením vnitřních pravidel fungování společností tak, aby v nich bylo dodržováno soutěžní právo prostřednictvím tzv. compliance programů, a to zejména při ukládání sankcí. Úřad současně vyslovil záměr vzít v úvahu jak již existující programy, tak jejich nové zavádění.

Ve vztahu k internímu oznamovacímu systému a opatřením na ochranu oznamovatelů (whistleblowing) je nutno uvést, že tyto spadají do oblasti „G“ (tedy řízení organizace) v systému řízení rizik podle ESG standardů. Stejně jako existence compliance programů

³⁵⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2018, sp. zn. 1 To 54/2018.

³⁶⁰ NULÍČEK, Michal a kol. *Zákon o ochraně oznamovatelů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 10.

či obecně CMS je i naplňování ESG standardů již nyní vyžadováno v rámci určitých odvětví, jakými jsou bankovníctví, pojišťovnictví či mezinárodní dodavatelské řetězce.

Přínosem správně zavedeného a funkčního compliance programu může být zvýšení důvěryhodnosti a kreditu společnosti. Může být zohledněn jako podmínka či deklarovaná výhoda ze strany zadavatele v zadávacím řízení dle ZZVZ. V neposlední řadě je možné zohlednění certifikace právnické osoby dle ISO standardu 37301 v otázce vyvinění se z trestní odpovědnosti. Na zavedení compliance programu je tedy vhodné nahlížet nejen jako na nástroj k předcházení páčání trestné činnosti, ale též z hlediska získání možné konkurenční výhody na trhu.

Z výše uvedeného plyne, že zpracované téma je také z pohledu řízení rizik tématem velmi aktuálním. V souvislosti s nově přijatou legislativou EU lze očekávat, že smysl a pozitivní důsledky správně zavedeného a funkčního CMS pouze vzroste na významu.

Seznam použitých zkratek

ABMS	Systém řízení ochrany proti korupci
AML	Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
CMA	Competition and Markets Authority
CMS	Compliance Management System
CSR	Corporate Social Responsibility
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESG	Environmental, Social and Governance (podnikání, které bere ohled i na environmentální a sociální dopady činnosti organizace a je vedeno podle zásad odpovědného řízení)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
FCPA	The U.S. Foreign Corrupt Practices Act
GDPR	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Gestapo	Geheime Staatspolizei (tajná státní policie)
GRECO	Group of States against Corruption
ICC	Mezinárodní obchodní komora
ISO	Mezinárodní standardy nejlepší praxe
KHS	Krajská hygienická stanice
KYC	Know your Customer
KYE	Know your Employee
LZPS	Listina základních práv a svobod
MŠP	Ministerstvo spravedlnosti České republiky
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NS	Nejvyšší soud
NSDAP	Nacionálně socialistická dělnická strana Německa
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
ObčZ (OZ)	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PDCA	Tzv. Demingův cyklus skládající se ze čtyř kroků: Plan – Do – Check – Act
PO	Právnícká osoba
PřesZ	Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
RE	Rada Evropy
SD	Sicherheitsdienst (bezpečnostní služba), zpravodajská služba SS a NSDAP
SOO	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/1037 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie
SOX	Zákon Sarbanes-Oxley Act
SS	Schutzstaffel (ochranný oddíl), ozbrojená organizace NSDAP vytvořená v roce 1925

TČ	Trestný čin
TOPO	Trestní odpovědnost právnických osob
TrŘ (TR)	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TrZ (TZ)	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
UKBA	Britský zákon The Bribery Act z roku 2010
UNCAC	United Nations Convention against Corruption
ÚOHS	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
ÚOOÚ	Úřad pro ochranu osobních údajů
ÚS	Ústavní soud
USA	Spojené státy americké
USSG	United States Sentencing Guidelines
VOS	Vnitřní oznamovací systém
ZDPZ	Zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění
ZOHS	Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže
ZOK	Zákon č. 19/2012 Sb., o obchodních korporacích
ZOO	Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů
ZOPŘ	Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
ZPr	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
ZZVZ	Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité odborné literatury

BANKS, Theodore L. a Frederick L. BANKS. *Corporate legal Compliance handbook*. 2nd ed. New York: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-0-735593817.

BERAN, Karel. *Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba)*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-06-9.

BERAN, Jiří. § 48 [Pravidla kontroly činnosti a střet zájmů]. In: JEŽDÍK, Jan, Jiří BERAN a Lenka PĚNČÍKOVÁ. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-884-9.

BOHUSLAV, Lukáš. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9.

BOHUSLAV, Lukáš. K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-185-4.

BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2.

BŘEZINOVÁ, Kristýna. *Sankcionování právnických osob*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2017. Školitel: doc. JUDr. et Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy)*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 978-80-86754-83-3.

DĚDIČ, Jan. § 1 [Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

ERENYI, Tereza. Podněty k inspekci práce na porušení pracovněprávních předpisů jakožto chráněná oznámení dle návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing a (nejen) transpoziční legislativa*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-260-2.

FENYK, Jaroslav, Ladislav SMEJKAL a Irena BÍLÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-966-4.

FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8.

GERLOCH, Aleš a Karel BERAN. *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-058-1.

GŘIVNA, Tomáš. Mělo by smysl ukládat podmíněné tresty právnickým osobám? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9.

HAZLITT, William. *Table Talk*. Oxford: World's Classics, 1910.

HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vyd. Praha: J. Otto, 1910.

HŮRKA, Petr a kol. *Zákoník práce: komentář*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-910-9.

HURYCHOVÁ, Klára a Michal SÝKORA. *Compliance programy (nejen) v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-668-7.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-044-4.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-185-4.

JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4.

KAPLAN, Joseph E. a Jeffrey M. MURPHY. *Compliance programs and the corporate sentencing guidelines, 2017–2018*. Danvers: Thomson Reuters, 2017. ISBN 978-0-3148-4929-8.

KINDL, Jiří. § 2 [Vymezení některých pojmů]. In: KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 3., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-627-2.

KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. § 22b [Společná ustanovení ke správním deliktům]. In: KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 3., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-627-2.

KINDL, Jiří a Jindřiška MUNKOVÁ. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 3., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-627-2.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.

LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-537-5.

MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-377-7.

MLSNA, Petr a kol. *Hospodářská soutěž a veřejné zakázky. Synergie a průsečíky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-880-8.

MUSIL, Jan. Úvod. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

NÁHLOVSKÁ, Lenka. *Kriminalita právnických osob – etiologie a prevence*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-482-4.

NULÍČEK, Michal a kol. *Zákon o ochraně oznamovatelů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-738-6.

PERKINS, Rollin M. *Criminal Law*. New York: The Foundation Press, 1969.

PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing – minulost, přítomnost, budoucnost*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7676-027-1.

PICHRT, Jan a Jakub MORÁVEK. *Whistleblowing a (nejen) transpoziční legislativa*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-260-2.

PINTO, Amanda a Martin EVANS. *Corporate Criminal Liability*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008. ISBN 978-0-421894105.

PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-456-8.

PÚRY, František. § 14 [Přiměřenost trestu a ochranného opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

SCHENKOVÁ, Kateřina, Jan LASÁK a kol. *Compliance v podnikové praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-668-5.

SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 248 [Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8.

SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 256 [Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8.

SKUPIN, Zdeněk Jiří. § 257 [Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8.

SMEJKAL, Ladislav a Tomáš SYROVÝ. *Vybraná judikatura z oblasti trestní odpovědnosti právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-771-6.

ŠÁMAL, Pavel. § 6 [Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, Pavel. § 7 [Trestné činy]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, Pavel. § 11 [Účinná lítost]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-116-1.

ŠÁMAL, Pavel, Jozef ČENTÉŠ a Jakub ĽORKO. Možnosti exkulpácie pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9.

ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-339-1.

TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. Sankce právnických osob de lege lata a de lege ferenda. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205.

VETEŠNÍK, Pavel. § 21 [Zproštění odpovědnosti právnické osoby za přestupek]. In: JEMELKA, Luboš a Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-772-9.

VIDRNA, Jan a Pavel DOLANSKÝ. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-160-4.

VINCKE, François a Julian KASSUM. *ICC Ethics and Compliance Training Handbook. Anti-corruption guidance by practitioners for practitioners*. ICC Publication, 2013. ISBN 978-92-842-0176-1.

VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN 978-80-7357-862-6.

WELLS, Celia. *Corporations and Criminal Responsibility*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2001.

ZÁHORA, Jozef a Ivan ŠIMOVČEK. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osob. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-8168-413-5.

Seznam použitých odborných článků

- BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13, č. 7–8, s. 179–190. ISSN 1213-5313.
- BRUNA, Eduard. Trestní odpovědnost právnických osob – Srovnání Česká republika a Slovenská republika. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2017, roč. 63, č. 2, s. 71–89. ISSN 0323-0619.
- FENYK, Jaroslav. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami. *Státní zastupitelství*, 2003, č. 2–3, s. 2–3. ISSN 1214-3758.
- GŘIVNA Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Konsenzuální vyřízení věci v trestním řízení proti právnickým osobám. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 11, s. 19–23. ISSN 1210-6348.
- HUBER, Barbara. Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. *Trestní právo*, 2000, č. 9, s. 2–9. ISSN 1211-2860.
- CHROMÝ, Jakub. Jak blíže posuzovat exkulpační důvod z trestní odpovědnosti právnické osoby? *Státní zastupitelství*, 2018, č. 3, s. 22–25. ISSN 1214-3758.
- CHROMÝ, Jakub a Miroslav RŮŽIČKA. K mantinelům vyvinění trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 1, s. 21–25. ISSN 1214-3758.
- JELÍNEK, Jiří. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 4. ISSN 1210-6348.
- JELÍNEK, Jiří. Právnické osoby a působnost nového zákona. *Právní rádce*, 2012, č. 1. ISSN 1210-4817.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v česko-slovenském srovnání. *Kriminalistika*, 2016, č. 2. ISSN 1210-9150.
- JOHNSTONE, Richard a Rick SARRE. Regulation: Enforcement and Compliance. *Australian Institute of Criminology*, 2004, č. 57. ISSN 0311-449X.
- KOUKAL, Pavel. Korporátní pravidla Compliance a nový trestní zákoník. *Právní rádce*, 2010, č. 2, s. 28–32. ISSN 1210-4817.
- LOGESOVÁ, Jitka. Trestní compliance – prostředek pro vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti. *Státní zastupitelství*, 2018, č. 3. ISSN 1214-3758.
- MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo*, 2000, č. 7–8, s. 2–10. ISSN 1211-2860.

NONNEMANN, František. Trestní odpovědnost právnické osoby za neoprávněné nakládání s osobními údaji. *Právní rozhledy*, 2016, č. 20, s. 697–704. ISSN 1210-6410.

PICHT, Jan a Jakub MORÁVEK. Whistleblowing. *Právo pro podnikání a zaměstnání*, 2009, č. 7–8. ISSN 1211-1120.

PÚRY, František a Martin RICHTER. Výkon funkce statutárního orgánu obchodní korporace v trestněprávních souvislostech. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 11/2023, s. 13–18. ISSN 1210-6348.

PÚRY, František a Pavel ŠÁMAL. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivních orgánů. *Právník*, 2013, roč. 152, č. 11, s. 1065–1083. ISSN 0231-6625.

SIMPSON, Sally S. a kol. Corporate Crime Deterrence: A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 2014. ISSN 1891-1803.

SMITH, Craig N., Sally S. SIMPSON, Chun-Yao HUANG a Denis G. ARNOLD. Why Managers Fail to Do the Right Thing: An Empirical Study of Unethical and Illegal Conduct. *Business Ethics Quarterly*, 2015, roč. 17, č. 4. ISSN 1052-150X.

SVATOŠ, Roman. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 1, s. 15–19. ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169–179. ISSN 1210-6410.

ŠÁMAL, Pavel a Karel ELIÁŠ. Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 3, s. 59–74. ISSN 1213-5313.

ŽĎÁRSKÝ, Zbyněk. K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. *Trestněprávní revue*, 2020, roč. 20, č. 1, s. 1–14. ISSN 1213-5313.

Seznam použitých internetových zdrojů

A Resource Guide to the U. S. Foreign Corrupt Practices Act. In: *Criminal Division of the U. S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U. S. Securities and Exchange Commission* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2015/01/16/guide.pdf>

A study on the feasibility of a legal instrument on the protection of employees who make disclosures in the public interest. In: *Council of Europe* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Whistleblowers/CDCJ\(2012\)9E_Final.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Whistleblowers/CDCJ(2012)9E_Final.pdf)

Anti-Corruption Ethics and Compliance Handbook for Business. In: *OECD* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/corruption/anti-corruption-ethics-and-compliance-handbook-for-business.htm>

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 3., přeprac. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/3uhOt>

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. 2., uprav. a dopln. vyd. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 14. 8. 2018 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://1url.cz/OuhOK>

AYRES, Ian a John BRAITHWAITE. *Responsive Regulation: Transcending the Deregulation Debate* [online]. Oxford University Press, 1992 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/06/Responsive-Regulation-Transce.pdf>

BOHUSLAV, Lukáš. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – I. *Právní prostor* [online]. 2016 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-i>

Bribery Act 2010: Guidance to help commercial organisations understand the sorts of procedures they can put in place to prevent bribery. In: *UK Ministry of Justice* [online]. 2011 [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/832011/bribery-act-2010-guidance.pdf

Corporate Compliance Programs. In: *Competition Bureau* [online]. Competition Bureau of Canada, 2015 [cit. 2023-12-01]. Dostupné z: [https://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/\\$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf](https://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf)

ČABRÁDEK, Josef. Uplatnění zásady nemo tenetur se ipsum accusare v trestním řízení vedeném proti právnické osobě. *Advokátní deník* [online]. 2022 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2022/11/03/uplatneni-zasady-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-v-trestnim-rizeni-vedenem-proti-pravnicke-osobe/#_ftnref45

ČEP, David, 2020. *Trestní odpovědnost právnické osoby a člen statutárního orgánu: aneb vytýkatelnost protiprávního činu člena statutárního orgánu právnické osobě [online].* Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-12-27]. ISBN 978-80-210-9707-0. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Cep_Trestni_odpovednost_pravnicke_osoby.pdf

FABIAN, Pavel. Compliance program v souvislosti s péčí řádného hospodáře. In: *ePrávo [online].* 2022 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/compliance-program-vsouvislosti-speci-radneho-hospodare-115596.html?mail#_ftn3

Guidelines Manual 2016. In: *United States Sentencing Commission [online].* 2016 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2016/GLMFull.pdf>

GVOZDEK, Filip. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie [online].* 2016, č. 11 [cit. 2023-10-130]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>

Hospodářská soutěž – Zakázané dohody – Leniency program. In: *ÚOHS [online].* Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/leniency-program.html>

Hospodářská soutěž – Zakázané dohody – Procedura narovnání. In: *ÚOHS [online].* Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/procedura-narovnani.html>

ICC 2022 Guidelines on Whistleblowing. In: *ICC [online].* International Chamber of Commerce, 2022 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/publication/icc-2022-guidelines-on-whistleblowing/>

ISO 19600:2014 standard has been revised by ISO 37301:2021. In: *Lexology [online].* [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a6408066-70b3-451b-b345-521e837103ca>

ISO 37301:2021. Compliance management systems — Requirements with guidance for use. In: *ISO [online].* [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/75080.html>

KÁŇOVÁ, Marcela. Jak využít compliance v soutěžním právu. *Ekonom [online].* 2019, č. 11 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-66671310-jak-vyuzit-compliance-v-souteznim-pravu#viz2>

Key OECD anti-corruption documents. In: *OECD* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/corruption/keyoecdanti-corruptiondocuments>

KOUKAL, Pavel. Compliance management systém a jeho prosazování. In: *Compliance & Whistleblowing* [online]. 2019 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://www.compli.cz/33/soutezni-compliance-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eu8d2-BWlhgysBx_8E-L52g/?justlogged=1

KOUKAL, Pavel. Vnitřní oznamovací systém a možnosti využití mezinárodního standardu ISO 37002:2021 pro whistleblowing. In: *ePrávo* [online]. 2022 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vnitri-oznamovaci-system-a-moznosti-vyuziti-mezinarodniho-standardu-iso-370022021-pro-whistleblowing-115292.html>

MARTINKOVÁ, Barbora a Michaela LUKOVSKÁ. Problematika vyvinění se právnické osoby z trestněprávní odpovědnosti. In: *ePrávo* [online]. 2019 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-vyvineni-se-pravnicke-osoby-z-trestnepravni-odpovednosti-108952.html>

Metodika k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. In: *Korupce* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav ke dni 15. 12. 2021 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://korupce.cz/wp-content/uploads/2021/12/met-wb_aktualizace_2021-12-15.pdf

NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/vyznam-etickeho-kodexu-pro-trestnepravni-compliance/#_ftn4

NORTZ, Jim. Measure or Die! – Using Metrics To Measure Compliance Performance. KPIs for Compliance. In: *Corporate Compliance Insights* [online]. 2018 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.corporatecomplianceinsights.com/using-metrics-to-measure-compliance-performance/>

Nová metodika k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů. In: *Oznamovatel justice* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci, stav k 1. 8. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/nova-metodika-k-zakonu-na-ochranu-oznamovatelu/>

OFT1341 How your business can achieve compliance with competition law. In: *Competition and Markets Authority* [online]. 2014, ed. 04/14 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/284402/oft1341.pdf

PELC, Vladimír. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin advokacie* [online]. 2018 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-obracene-dukazni-bremeno>

Pokyny pro boj proti kartelovým dohodám mezi uchazeči o veřejnou zakázku (dále také jako „Bid rigging“). In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: https://www.uohs.cz/download/Sekce_VZ/Metodiky/Bid_rigging_guidelines_OECD_cz.pdf

Před 20 lety zkrachoval energetický kolos Enron. Burzy se otřásly a lidé neměli práci. In: *Zprávy aktuálně* [online]. 2021 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/pred-20-lety-sokoval-svet-bankrot-americkeho-obchodnika-s-en/r~d1c8afa6536411eca7d80cc47ab5f122/> a také

Public Interest Disclosure Act 1998. In: *UK legislation* [online]. 2018 [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/23>

Quick Guide to Complying with Competition Law. Protecting businesses and consumers from anti-competitive behaviour: OFT1341 How your business can achieve compliance with competition law, OFT1340 Company directors and competition law. In: *Competition and Markets Authority* [online]. 2014, ed. 04/14 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/306899/CM_A19.pdf

Recommendation 1916 (2010) Final version. Protection of “whistle-blowers” (Doporučení Parlamentního shromáždění RE 1916, 2010). In: *Parliamentary Assembly of the Council of Europe* [online]. [cit. 2023-05-07]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17852&lang=en>

Recommendation for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions. In: *OECD* [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/investment/anti-bribery/anti-briberyconvention/oecdantibriberyrecommendation2009.htm>

Resolution 1729 (2010) Final version. Protection of “whistle-blowers” (Rezoluce Parlamentního shromáždění RE 1729, 2010). In: *Parliamentary Assembly of the Council of Europe* [online]. [cit. 2023-05-07]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17851&lang=en>

Sarbanes-Oxley Act of 2002 [Public Law 107–204, Approved July 30, 2002, 116 Stat. 745] [As Amended Through P.L. 117–328, Enacted December 29, 2022]. In: *U.S. Government Information* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1883/pdf/COMPS-1883.pdf>

Sekce pro koordinaci boje s korupcí. Analýza možností boje s korupcí v soukromé sféře. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. 2012 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2011_2012/1---Analyza-moznosti-boje-s-korupci-v-soukrome-sfere.pdf

Smutné výročí: Od krachu společnosti WorldCom uplynulo 20 let. In: *Investiční web* [online]. 2022 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.investicniweb.cz/smutne-vyroci-od-krachu-spolecnosti-worldcom-uplynulo-20-let>

Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010–2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428&pdf=1>

Sněmovní tisk 1150/0, VIII. volební období, 2017–2021, VI. n. z. o ochraně oznamovatelů – EU. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=8&T=1150>

Sněmovní tisk 352/0, IX. volební období, 2021–2025, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. In: *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=352>

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin advokacie* [online]. 2016 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu#ftn3>

ŠRÁMEK, Dušan. Podle advokátů k vyvinění právnické osoby nestačí pouze formální dodržování pravidel. In: *Česká justice* [online]. 2017 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z:

<https://www.ceska-justice.cz/2017/11/podle-advokatu-k-vyvineni-pravnicke-osoby-nejaci-formalni-dodrzovani-pravidel>

ŠRÁMEK, Dušan. Lukáš Trojan: Trestní odpovědnost právnických osob by se měla změnit ve správní řízení. In: *Česká justice* [online] 2017 [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/11/lukas-trojan-trestni-odpovednost-pravnickych-osob-by-se-mela-zmenit-ve-spravni-rozeni/>

The Bribery Act. In: *UK Ministry of Justice* [online]. 2011 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.uk/downloads/legislation/bribery-act-2010-quick-start-guide.pdf>

The Civil Law Convention on Corruption (Občanskoprávní úmluva o korupci). In: *Council of Europa* [online]. 1999 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f3f6>

The Criminal Law Convention on Corruption (Trestněprávní úmluva o korupci). In: *Council of Europa* [online]. 1999 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f3f5>

The ICC Antitrust Compliance Toolkit. In: *ICC* [online]. International Chamber of Commerce, 2013 [cit. 2023-12-01]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2013/04/ICC-Antitrust-Compliance-Toolkit-ENGLISH.pdf>

The UK Whistleblowing Report: 2013. In: *Public Concern at Work* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <http://www.pcaw.org.uk/files/The%20Whistleblowing%20Report%20FINAL.pdf>

UK Corporate Governance Code 2018 (Current edition). In: *The Financial Reporting Council* [online]. 2023 [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.frc.org.uk/directors/corporate-governance/uk-corporate-governance-code>

United Nations Convention Against Corruption. In: *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. New York: United Nations, 2004 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf

Uzavírání zakázaných dohod o přímém určení cen pro další prodej, sp. zn. S0365/2020/KD, č. j. ÚOHS-30580/2022/871. In: *ÚOHS* [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://uohs.gov.cz/cs/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/detail-18386.html>

Vzorový vnitřní předpis k provozování vnitřního oznamovacího systému podle zákona o ochraně oznamovatelů povinným subjektem byl aktualizován. In: *Oznamovatel justice* [online]. Praha:

Ministerstvo spravedlnosti, Odbor střetu zájmů a boje proti korupci [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/vzorovy-vnitri-predpis-k-provozovani-vnitriho-oznamovaciho-systemu-podle-zakona-o-ochrane-oznamovatele-povinnym-subjektem-byl-aktualizovan/>

Whistleblowing for employees. In: *UK legislation* [online]. [cit. 2023-09-08]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/whistleblowing>

Zohlednění compliance programu. In: *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže* [online]. [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody/zohledneni-compliance-programu.html>

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Textová část. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 22. 6. 2023 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://1url.cz/2uhOp>

Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. In: *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 7. 5. 2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://1url.cz/WuhII>

Seznam použitých právních předpisů

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky).

Nařízení vlády č. 145/2015 Sb., o opatřeních souvisejících s oznamováním podezření ze spáchání protiprávního jednání ve služebním úřadu.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon č. 19/2012 Sb., o obchodních korporacích.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek.

Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

Zákon č. 114/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů.

Zákon č. 172/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ochraně oznamovatelů.

Seznam použitých zahraničních právních předpisů

Código Penal (1995) – španělský trestní zákoník – Ley Oránica 10/1995, ze dne 23. listopadu 1995, Código Penal, dostupný na: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>.

Zákon Sarbanes-Oxley Act (2002).

The Bribery Act (2010).

Zákon č. 224/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Seznam použité judikatury – ESLP

Rozsudek ESLP ze dne 12. 2. 2008, č. stížnosti 14277/04.

Rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2011, č. stížnosti 28274/08.

Rozsudek ESLP ze dne 8. 1. 2013, č. stížnosti 40238/02.

Rozsudek ESLP ze dne 21. 9. 2014, č. stížnosti 73571/10.

Seznam použité judikatury – Krajský soud

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 52 T 5/2018.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 19. 9. 2019, sp. zn. 62 T 5/2018.

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 16. 1. 2017, č. j. 4T 42/2016.

Seznam použité judikatury – Městský soud

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 1. 2017, sp. zn. 10 T 6/2016.

Seznam použité judikatury – Nejvyšší soud ČR

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1771/2011.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR publikované pod č. 29/2017 Sb. rozh. tr.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5036/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 5 Tdo 702/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. června 2007, sp. zn. 5 Tdo 515/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1199/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, uveřejněné pod č. 23/2016 Sb. rozh.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016, uveřejněné pod č. 34/2017 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 924/2017 ze dne 30. 8. 2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. 7 Tdo 1313/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1332/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019, uveřejněné pod č. 50/2020 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 28. 8. 2019, sp. zn. 3 Tdo 823/2019.

Seznam použité judikatury – Ústavní soud ČR

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 448/19.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2449/15.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. II. ÚS 840/14.

Seznam použité judikatury – Vrchní soud

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2018, sp. zn. 1 To 54/2018.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 9. 2019, sp. zn. 6 To 12/2017.

Seznam použitých dalších zdrojů

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (z roku 2010).

Důvodová zpráva k § 20 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Důvodová zpráva k zákonu č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, č. 171/2023.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

Norma ISO 37002:2021 (ISO 37002 Whistleblowing management systems – Guidelines).

Poskytnutí informací na základě žádosti Žádost o poskytnutí informací na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 21. 12. 2023, č. j.: MSP-808/2023-OSV-OSV/4. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2023.

R v. Great North of England Railway Company (1846) 9 QB 315.

R. v The Birmingham and Gloucester Railway Company (1842) 3 QB 223.

Rozhodnutí ESD ve věci č. C-41/90, [1991] ECR I-1979.

Rozhodnutí ÚOHS ze dne 23. 12. 2009, č. j. ÚOHS-S147/2008/KD-16672/2009/820.

Rozhodnutí ÚOHS ze dne 5. 9. 2022, č. j.: ÚOHS-30580/2022/871.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2464 ze dne 14. prosince 2022, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU.

Vybrané aspekty Compliance management systému v obchodní společnosti

Abstrakt

Předmětem této rigorózní práce je úvodní analýza vybraných otázek trestní odpovědnosti právnických osob, která je nezbytným předpokladem pro naplnění hlavního cíle této práce, což jsou compliance programy z hlediska jejich významu pro případné vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, respektive § 8 odst. 5 ZTOPO a zároveň jako nástroje předcházení trestné činnosti. Práce je zaměřena také na praktická doporučení pro nastavení funkčního compliance programu ve společnosti včetně oznamovatelských systémů (whistleblowing) a krátce pak specifika v oblasti soutěžní compliance.

Rigorózní práce je rozdělena do čtyř na sebe navazujících kapitol. V první kapitole je pojednáno o základních pojmech zákona, jakými jsou působnost ZTOPO, rozsah kriminalizace, konstrukce a podmínky přičitatelnosti trestní odpovědnosti právnické osobě, a dalšími vybranými instituty trestní odpovědnosti právnických osob včetně jejich sankcionování a okolnostmi způsobujícími zánik trestní odpovědnosti. Podstata práce je zachycena v kapitole druhé, ve které jsem se zaměřila na compliance program a compliance management systémy, z čehož vyplynul důvod, proč pokračovat v samostatné kapitole třetí oznamovatelskými systémy (whistleblowing) jako významným nástrojem detekce v souvislosti s transpozicí směrnice o ochraně osob oznamujících porušení práva Unie do českého právního řádu. Kapitola čtvrtá je krátkým exkurzem do oblasti soutěžního compliance jako specifické oblasti compliance, jež si klade za cíl eliminovat protiprávní jednání narušující hospodářskou soutěž.

Jelikož výklad některých ustanovení ZTOPO není v právní nauce jednotný, uvádím v práci rozcházející se výklady a současně zmiňuji argumenty, proč se přikláním k určitému výkladu. Zpracovávané téma vyvolává řadu otázek, na které jsem se snažila nalézt odpověď v dílčích závěrech k jednotlivým kapitolám. Na základě analýzy příslušných ustanovení zákona a komparace možných řešení pak k některým problematickým ustanovením navrhuji závěry de lege ferenda.

Klíčová slova: trestní právo, trestní odpovědnost, compliance program, whistleblowing

Chosen aspects of the Compliance management system in a business company

Abstract

The subject of this rigorous thesis is the introductory analysis of selected issues related to the criminal liability of legal entities, which is a necessary prerequisite for fulfilling the main goal of this work – compliance programs in terms of their significance for potential exoneration of a legal entity from criminal liability under § 8 para. 2 letter b) of the Act on Criminal Liability of Legal Entities (ZTOPO), or § 8 para. 5 of the ZTOPO, and at the same time as a tool to prevent criminal activity. The thesis is also focused on practical recommendations for setting up a functional compliance program in a company, including reporting systems (whistleblowing) and briefly deals with the specifics of competition compliance.

The rigorous thesis is divided into four interrelated chapters. In the first chapter I dealt with the fundamental concepts of the law, such as the scope of the ZTOPO, the extent of criminalization, the structure and conditions of attributability of criminal liability to a legal entity, and other selected institutes of criminal liability of legal entities, including their sanctioning and circumstances causing the extinction of criminal liability. The essence of the thesis is captured in the second chapter, where the attention is paid to the compliance program and compliance management systems. This led to the decision to continue with a separate third chapter on whistleblowing systems as a significant tool for detection in connection with the transposition of the Directive on the Protection of Persons Reporting Breaches of Union Law into the Czech legal order. The fourth chapter is as a brief excursion into the field of competition compliance as a specific area of compliance, which aims to eliminate illegal actions that disrupt economic competition.

Since the interpretation of some provisions of the ZTOPO is not uniform in legal doctrine, the thesis ties together these divergent interpretations and at the same time mentions the arguments why the starting point leans towards a certain interpretation. The treated topic raises a number of questions, to which the work gives answers in partial conclusions to individual chapters. On the basis of the analysis of the relevant provisions of the law and the comparison of possible solutions, some problematic provisions are reached with the proposed *de lege ferenda* conclusions.

Keywords: criminal law, criminal liability, compliance programme, whistleblowing

Přílohy

Příloha č. 1: Poskytnutí informací týkající se statistik pravomocně odsouzených PO³⁶¹

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR

Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2

Oddělení styku s veřejností

VÁŠ DOPIS č. j.:
ZE DNE:
NAŠE č. j.: MSP-808/2023-OSV-OSV/4

VYŘIZUJE: Mgr. Helena Havlíková
TEL.: +420 221997270
FAX: +420 224 919 927
E-MAIL: info@msp.justice.cz

Vážená paní
Mgr. Lucie Jendrejovská
e-mail: lucie.jendrejo@gmail.com

Praha 21.12.2023

Počet listů: 1

Přílohy: 1

Žádost o informace

Vážená paní magistro,

Ministerstvo spravedlnosti dne 20. 12. 2023 obdrželo Vaši žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, kterou žádáte o zpřístupnění informace týkající se statistik pravomocně odsouzených právnických osob.

K Vaší žádosti Vám sdělujeme následující:

Níže zasíláme požadované údaje, které má justiční statistika zdejšího úřadu k dispozici a v posledním sloupci dodatečné informace pro celkový přehled:

rok	počty pravomocně odsouzených právnických osob	počet pravomocně vyřízených soudních řízení trestních proti právnickým osobám
2012	0	0
2013	2	4
2014	33	44
2015	67	92
2016	90	141
2017	103	147
2018	132	174
2019	147	201
2020	184	230
2021	265	324
2022	208	278
2023 *	178	244

* předběžné údaje k 21.12.2023, které se za statisticky uzavřený rok 2023 budou ještě lišit

³⁶¹ Poskytnutí informací na základě žádosti Žádost o poskytnutí informací na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 21. 12. 2023, č. j.: MSP-808/2023-OSV-OSV/4. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2023.

Rozdíl mezi oběma sloupci znamená, že některé právnické osoby byly trestním soudem vyřízeny jinak než pravomocným odsouzením, například zproštěním, zastavením řízení apod. Pro ukázkou v příloze přikládáme rovněž tyto detailní informace pro rok 2022, přičemž takovéto detailní informace i pro jiné roky je možné stáhnout na veřejně přístupné webové stránce <https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html?timeout=true>

Zde je třeba zvolit „Přehledy statistických listů“ v levém zeleném sloupci stránky a následně zadat údaje do vyplňovacích polí okna „Přehledy statistických listů“ takto:

- Kód SL: S-SL-TPO – Statistický list trestní pro právnické osoby
- Rok: dle zájmu (ve formátu YYYY = např. 2021)
- zadat „Vyhledat“
- pod zobrazeným seznamem přehledů zadat do pole „Zobrazit“ min. hodnotu 11 nebo vyšší
- vyhledat v seznamu „Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ a stáhnout jej v požadovaném formátu viz pravá strana řádku

S pozdravem

Mgr. et Mgr. Jacek Morávek
vedoucí oddělení styku s veřejností
Ministerstva spravedlnosti ČR

Mgr. Jacek Morávek

Ministerstvo spravedlnosti ČR

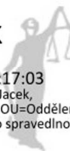
Elektronicky podepsáno: 21.12.2023 11:17:03

T=Vedoucí oddělení, SERIALNUMBER=P872299, G=Jacek,

SN=Morávek, CN=Mgr. Jacek Morávek, OU=02559, OU=Oddělení

styku s veřejností, O=Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti,

OID.2.5.4.97=NTRCZ-00025429, C=CZ

CSLAV dne 21. 12. 2023

Datum: 21. 12. 2023 Čas: 10:32:56

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR	
Počet ods. trestných činů	Celkem	71	18	8	2	20	33	42	32	226	
	z toho: vlivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	vlivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Odsouzené osoby	Celkem	49	16	8	1	18	18	38	30	178	
	z toho: vlivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	vlivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
	v tom: obchodní společnost	44	15	8	1	17	18	31	26	160	
	družstvo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	fundace (nadace, nadační fondy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	ústavy a obecně prospěšné společnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	jiné	5	1	0	0	1	0	7	4	18	
	v tom: majetková účast státu v právnické osobě	1	2	0	0	2	1	0	1	7	
	majetková účast územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	majetková účast státu i územně samosprávného celku	0	0	0	0	1	0	0	0	1	
	bez majetkové účast státu nebo územně samosprávného celku	48	14	8	1	15	17	38	29	170	
	v tom: oblast podnikání - finanční instituce	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
	oblast podnikání - zdravotnictví	0	1	0	0	0	0	0	0	1	
	oblast podnikání - zemědělství a potravinářství	0	0	0	0	0	0	3	1	4	
	oblast podnikání - stavebnictví	3	4	1	0	9	7	5	2	31	
	oblast podnikání - energetika	0	0	0	0	0	0	2	0	2	
	oblast podnikání - zbrojní průmysl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	oblast podnikání - doprava	4	1	2	0	1	0	2	2	12	
	oblast podnikání - strojírenství	1	0	0	0	0	0	1	0	2	
	oblast podnikání - hospodaření s odpady	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
	oblast podnikání - jiné	40	10	5	1	8	11	24	25	124	
	Odsouzené osoby a uložené hlavní sankce	Zrušení právnické osoby	21	0	1	0	3	2	3	7	37
		Propadnutí majetku	0	0	0	0	0	0	2	0	2
		Peněžitý trest	21	13	5	1	14	8	16	9	87
		Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	1	2	3
		Propadnutí náhradní majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	1	0	1
		Zákaz činnosti	4	3	1	0	1	4	14	10	37
		v tom: od 1 do 5 let	0	2	0	0	1	2	9	8	22
		od 5 do 10 let	2	1	1	0	0	2	5	1	12
		od 10 do 20 let	1	0	0	0	0	0	0	1	2
		Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži	1	0	0	0	0	0	0	0	1
		v tom: od 1 do 5 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0
od 5 do 10 let		0	0	0	0	0	0	0	0	0	
od 10 do 20 let		0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Hlavní sankce											

		Zákaz přijímání dotací a subvencí	0	0	0	0	0	0	0	2	2
		v tom: od 1 do 5 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		od 5 do 10 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		od 10 do 20 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Uveřejnění rozsudku	1	0	0	0	0	1	0	0	2
		Celkem	8	0	1	1	2	2	2	3	19
		celkový počet uložených trestů s hlavní sankcí	8	0	1	1	2	2	2	3	19
		v tom: Propadnutí majetku	1	0	0	0	0	0	0	0	1
		Peněžitý trest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	1	0	0	0	0	0	1
		Propadnutí náhradní majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Zákaz činnosti	1	0	0	0	0	0	1	1	3
		Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži	1	0	0	0	1	0	0	0	2
		Zákaz přijímání dotací a subvencí	5	0	0	1	0	2	0	2	10
		Uveřejnění rozsudku	0	0	0	0	1	0	1	0	2
		Upuštěno od potrestání	1	0	0	0	0	0	0	0	1
		Vyslovena vina, trest neuložen (§ 227 tr. ř.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Celkem	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		celkový počet uložených ochranných opatření	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		v tom: zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		zabránění náhradní hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		zabránění spisů a zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		pozměnění věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		odstranění určitého zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		označení nebo provedení jiné změny	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		omezení dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uložená ochranná opatření	Ochranná opatření										

CSLAV dne 21. 12. 2023

Datum: 21. 12. 2023 Čas: 10:32:56

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Zproštěno		5	4	3	2	4	6	6	1	31
z toho:	nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán [§ 226 písm. a) tr. ř.]	0	2	0	0	1	1	0	0	4
	v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem [§ 226 písm. b) tr. ř.]	1	2	2	1	2	3	4	1	16
	nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný [§ 226 písm. c) tr. ř.]	0	0	0	0	1	2	0	0	3
	trestnost činu zanikla [§ 226 písm. e) tr. ř.]	3	1	1	1	0	0	2	0	8
Odsouzeno		49	16	8	1	18	18	38	30	178
Zastaveno		0	2	1	3	4	3	8	0	21
z toho:	amnestie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	mílost	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	promlčení	0	0	0	2	0	0	0	0	2
	jiný už uložený trest nebo očekávající postihnutelný trest bude dostačující [§ 172 odst. 2 písm. a) tr. ř.]	0	0	0	0	1	2	3	0	6
	rozhodnutí jiného orgánu lze považovat za dostačující [§ 172 odst. 2 písm. b) tr. ř.]	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	účelu trestního stíhání bylo dosaženo [§ 172 odst. 2 písm. c) tr. ř.]	0	0	1	1	0	0	0	0	2
	zastaveno podle § 188 odst. 1 písm. c) tr. ř. z důvodu okolnosti uvedené v § 172 odst. 1 tr. ř.	0	0	0	0	1	0	2	0	3
Postoupeno		0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vyřízeno jinak		1	0	1	1	2	2	4	3	14
v tom:	společný trest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	souhrnný trest	0	0	0	0	1	2	3	1	7
	osvědčeno po podmíněném zastavení dle § 308 tr. ř.	1	0	1	1	1	0	0	2	6
	narovnání	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	dovolání	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	stížnost po porušení zákona	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	obnova řízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Způsob vyřízení	zrušeno Ústavním soudem	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Datum: 21. 12. 2023 Čas: 10:32:56

Kód SL	S-SL-TPO
Rok odeslání	2023